

ПРОБЛЕМА АЗЫ

1951

УЗЕЙР ГАДЖИБЕКОВ

АРШИН МАЛ АЛАН

*Музыкальная комедия
в 4-х действиях*

АЗЕРБАЙДЖАНСКОЕ ГОСУДАРСТВЕННОЕ МУЗЫКАЛЬНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
БАКУ — 1958

10.
1958
881

1958

УЗЕЙИР НАЧЫБАЙОВ

М78

h33

АРШЫН МАЛ АЛАН

4 пәрдәли мусигили комедия

М. Ф. ...
Азәрбајҹан Республикасы
КНИГАДАРАСЫ

3

АЗЕРБАЙДЖАН ДӨВЛӘТ МУСИГИ НӘШРИЯТЫ
БАКУ — 1958

488

21268

Редаксия һей'әти:
*М. Әһмадәв, Б. Зейдман,
Ш. Кәримова, Б. Мәммәдова, Сәид Рүстәмөв,
Сабит Рәһман*

Рәссаы:
Ә. Алмасзада
Корректору:
М. Чәфәрова

1885—1948

РЕДАКСИЯДАН

(1-чи нәшринә)

„Аршын мал алан“ Үзейир Начыбайовун мусигили комедиялары ичәрисиндә ән яхшысы вә халг тәрәфиндән ән чох танынмышыдыр. 35 ил әввәл язылмыш бу комедия һәлә инди дә өз бәдин әһәмийәтини итирмәмиш вә Азәрбайчан классик мусигисинин хәзинәсинә дахил олмушдур.

Бөйүк драматург луг табилийәтинә малик олан Үзейир Начыбайов тәкчә мусигинин дейил, комедиянын мәтнинин дә мүүәллифидир. (Анчаг бәзи арияларда бөйүк Азәрбайчан шаири Фүзулинин гәзәлләриндән истифадә эдилмишдир.)

Комедия ингилабдан габагки Азәрбайчанын көһнә, керидә галмыш адәтләрини, гадынлары әсарәтдә сахлаян мөвһуматы вә дини әһәналәри өз кәскин сатирасы илә гамчылайыр.

„Аршын мал алан“ илк дәфә 1913-чү ил 25 октябрда Бақыда ойнанмышдыр. Көзәл мусигиси, кәскин ичтимаи мәзмуну вә саглам юмору илә әсәр тез бир заманда кениш халг күтләләринин бөйүк мәнәббәтини газанмышдыр. „Аршын мал алан“ тәкчә Азәрбайчанда дейил, бир чох багша гардаш республикаларда да мәшһурдур. Бу комедия бир чох дилләрә тәрчүмә эдилмишдир. 1938-чи илдә „Аршын мал алан“ Москвада кечирилән Азәрбайчан Инчәсәнәти декадасында бөйүк мүүәффәгийәтлә тамашая гоюлмушдур.

Вәтән мүнәрибәси заманы „Аршын мал алан“ экранлашдырылмыш вә филми ярадан режиссор-актиор һейәтилә барабәр мүүәлиф Үзейир Начыбайов да Сталин Мүкафатына лайиг көрүлмүшдур.

„Аршын мал алан“ын чап әтдийимиз бу клавири вә либреттосу мүүәлиф тәрәфиндән бахылмыш вә тәсдиг эдилмишдир.

РЕДАКСИЯДАН

(2-чи нәшринә)

Үзейир Начыбайовун „Аршын мал алан“ мусигили комедиясынын клавири вә либреттосунун илк нәшриндән он ил кечир. Азәрбайчан классик мусигисинин хәзинәсинә дахил олмуш бу комедиянын шөһрәти күндән-күнә артмагдадыр.

Кениш динләйичи күтләсиндә бөйүк мараг ярандыгы үчүн биз, „Аршын мал алан“ы енидән нәшр эдирик.

Икинчи нәшрдә клавирин фортепиано партиясы вә либреттосунда бәли хырда дәйишикләләр эдилмиш, биринчи нәшрдә нәзәрә чарпан мәтбәә хәталары дүзәлдилмишдир.

ОТ РЕДАКЦИИ

(к 1-му изданию)

„Аршин мал алан“ — лучшая и наиболее популярная из музыкальных комедий Узеира Гаджибекова. Вот уже 35 лет она не сходит со сцены, войдя в золотой фонд азербайджанской классической музыки.

Крупнейший композитор Советского Азербайджана Узеир Гаджибеков является и талантливым драматургом. Он не только автор музыки, но и текста „Аршин мал алан“ (лишь некоторые арии написаны им на слова классика азербайджанской поэзии Физули).

Сатирическое острие комедии направлено против царивших в дореволюционном Азербайджане старых уродливых обычаев и фанатичных законов ислама, закрепощавших женщину.

25 октября 1913 года состоялось первое представление „Аршин мал алан“ в г. Баку. Пленительные мелодии, острая социальная направленность и живой юмор комедии снискали ей широчайшую популярность и любовь в народе. „Аршин мал алан“ любима не только у себя на родине, в Азербайджане, но и в братских республиках. Комедия переводилась на многие языки. В 1938 году „Аршин мал алан“ с большим успехом прошла в Москве во время декады Азербайджанского искусства. Во время Отечественной войны комедия была экранизирована и в 1946 году за фильм „Аршин мал алан“ Узеир Гаджибеков, совместно с творческим коллективом, работавшим над картиной, был удостоен Сталинской премии.

В настоящем издании клавира и либретто „Аршин мал алан“ представлен последний вариант музыкальной комедии, заново просмотренный автором.

ОТ РЕДАКЦИИ

(ко 2-му изданию)

Прошло десять лет со дня выхода в свет первого издания клавира и либретто музыкальной комедии Узеира Гаджибекова „Аршин мал алан“. Успех и популярность этой комедии, являющейся сокровищницей азербайджанского музыкального классического наследия, все более возрастает.

Большой интерес со стороны широких кругов слушателей побудил нас переиздать „Аршин мал алан“.

Во второе издание „Аршин мал алан“ внесены некоторые незначительные редакционные изменения, касающиеся фортепианной партии и либретто; также исправлены опечатки, замеченные в первом издании.

Мүндәричат

Сәһ.

Мүгәддима 13

I пәрдә

1. Әскәрин ариясы	19
2. Чәһаннын куплетләри вә рәгси	27
3. Сүлейманын маһнысы	29
4. Сүлейман, Чәһан вә Вәлинин куплет вә рәгсләри	32

II пәрдә

5. Күлчәһрәнин ариясы	43
6. Теллинин маһнысы	50
7. Әскәрин маһнысы	53
8. Гызларын хору	55
9. Әскәрлә Күлчәһрәнин дуэти	59
10. Күлчәһрәнин ариясы	66
11. Ася илә Теллинин дуэти	74
12. Әскәрин маһнысы	80
13. Солтанбәйин куплетләри	85

III пәрдә

14. Күлчәһрәнин ариясы	93
15. Асянын маһнысы	100
16. Асянын рәгси	104
17. Вәли илә Теллинин дуэти	108
18. Күлчәһрәнин маһнысы	112
19. Трно. Ася, Телли вә Күлчәһрә	114

IV пәрдә

20. Күлчәһрәнин наләси	123
21. Рәгс	128

Әлавә

„Аршын мал алан“ мусигили комедиясынын либреттосу	129
---	-----

Оглавление

	Стр.
Увертюра	13
Действие I	
1. Ария Аскера	19
2. Куплеты и танец Джахан	27
3. Песня Сулеймана	29
4. Куплеты и танцы Сулеймана, Джахан и Вели	32
Действие II	
5. Ария Гюльчокры	43
6. Песня Телли	50
7. Песенка Аскера	53
8. Хор девушек	55
9. Дуэт Аскера и Гюльчокры	59
10. Ария Гюльчокры	66
11. Дуэт Асьи и Телли	74
12. Песня Аскера	80
13. Куплеты Султанбека	85
Действие III	
14. Ария Гюльчокры	93
15. Песня Асьи	100
16. Танец Асьи	104
17. Дуэт Вели и Телли	108
18. Песня Гюльчокры	112
19. Трио, Асья, Телли и Гюльчокры	114
Действие IV	
20. Плач Гюльчокры	123
21. Танец	128
Приложение	
Либретто музыкальной комедии „Аршин мал алан“	151

Иштирак эдэнлэр

ӘСКӘР	— дөвләтти тачир
ЧАҢАН	— Әскәрин халасы
СУЛЕЙМАН	— Әскәрин полдшы
ВӘЛИ	— Әскәрин нөкәри
СОЛТАНБӘЙ	— гоча мүлкәдар
КҮЛЧӨҢРӘ	— Солтанбәйниң ғызы
АСЯ	— Солтанбәйниң гарданы ғымы
ТЕЛЛИ	— Солтанбәйниң гуллуғчусы

Действующие лица

АСКЕР — молодой богатый купец
 ДЖАХАН — его тетка, вдова
 СУЛЕЙМАН — товарищ Аскера
 ВЕЛИ — слуга Аскера
 СУЛТАНБЕК — пожилой бек
 ГЮЛЬЧОХРА — его дочь
 АСЬЯ — племянница Султанбека
 ТЕЛЛИ — служанка Султанбека

АРШЫН МАЛ АЛАН

4 пәрдәли мусигили комедия

МУГӘДДИМӘ

АРШИН МАЛ АЛАН

Музыкальная комедия в 4-х действиях

УВЕРТЮРА

ҮЗЕЙИР НАЧЫБЭЙОВ
 ҮЗЕЙИР ГАДЖИБЕКОВ

Allegro non troppo

Ф-но

ff

ff

p leggiero

cresc. poco a poco

f

dimin. *p* cresc.

mf cresc. poco a poco

Andante cantabile

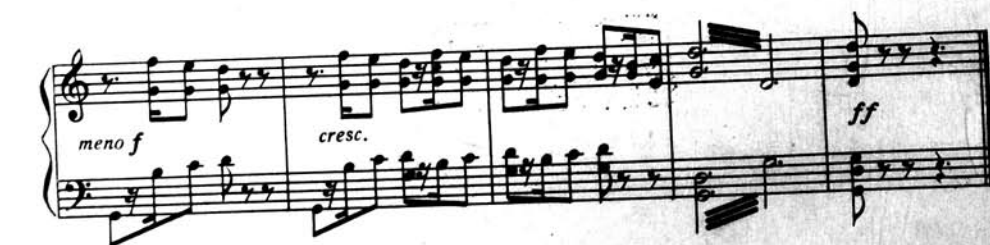
rit. poco *f* *mp* *p*

p

pp

Allegro non troppo

2004

488

М. Ф. Ахмедов, редактор
Азербайджанская республика
КИТАБАХАНАСЫ

I ПЭРДЭ ДЕЙСТВИЕ I

Эскэрин ариясы

Ария Аскера

№ 1

Moderato

Охумаг
Голос

Ф-но

pp *p espressivo*

mf *p*

На — ла — дэн — дир ней ки — ми а —
Жизнь мо — ю у — ны — ние гло — жет

p

ва — зе — йи — эш — гим бу — лэнд, на — ла тэр — кин
век мне суж — де — но, стра — дать. Толь — ко смерть од —

гыл — ма — зам ней тэк кэ — сил — сэм бэн — дү — бэнд.
на лишь мо — жет злу — ю боль мо — ю у — нять.

бэн — дү — бэнд.
ю у — нять.

Гыл ма — дэл, эй бэх — ти, йох — са
О, при — дешь ли, об — раз ми — лый?

ка — ми — дил мум — кун де — йил, бөй — лэ ким ол
Где ты, где? Я жду те — бя! Дни мо — и те —

дил — ру — ба би — дэр — ди — дир, мэн дэр — ди — мэнд.
кут у — ны — ло, сно — ва в серд — це грусть мо — я!

дэр — ди — мэнд. дэр — ди — мэнд. дэр — ди — мэнд,
грусть мо — я, грусть мо — я, грусть мо — я.

дэр - ди - манд, дэр - ди - манд, дэр - ди - манд.
сно - ва в серд - це грусть мо - я, грусть мо - я,

дэр - ди - манд... Ах!
сно - ва в серд - це.. Ах!.

espressivo

Ах!

p

Piu mosso

На - ла - ден - дир
Но ед - ва - лишь

p

ней ки - ми а - ва - зе - йи - эш - гим бү - лэнд,
песнь о сча - стьи го - лос неж - ный за - по - ет,

на - ла тэр - кин гыл - ма - зам ней так кэ - сил - сэм
слов - но солн - це в час не - на - стья вдруг сквозь ту - чи

бэн - дү - бэнд.
мне блес - нет.

Гыл ма-дэл, эй бэх-ти, йох-са ка-ми-дил мум-
Ах, на-прас-но у-те-шень-я снят-ся мне, об-

күн де-йил, бэй-лэ-ким ол дил-рү-ба би-
ман та-я, — ни по-ко-я, ни заб-вень-я...

дэр-ди-дир, мэн дэр-ди-мэнд, дэр-ди-мэнд,
Сно-ва-всера-це грусть мо-я! Грусть мо-я!

дэр-ди-мэнд, би-
грусть мо-я!

дэр-ди-дир, мэн дэр-ди-мэнд, би-дэр-ди-дир, мэн
Не у-молк-нет грусть мо-я, не уй-мет-ся

дэр-ди-мэнд, би-дэр-ди-дир, мэн дэр-ди-мэнд
грусть мо-я, не ис-чез-нет грусть мо-я.

Tempo I
Бэй-лэ-ким ол дил-рү-ба би-
Ни по-ко-я, ни заб-вень-я —

дэр-ди-дир, мэн дэр-ди-мэнд, дэр-ди-мэнд,
не у-молк-нет грусть мо-я! Грусть мо-я.

дәр - ди - манд, дәр - ди - манд, дәр - ди - манд,
 грусть мо - я. Не уй - мет - ся грусть мо - я,

дәр - ди - манд, дәр - ди - манд... — Ah! Ah!
 грусть мо - я. Не уй - мет - ся... *pp* *espressivo*

Чад - ра - мы сал - лам ба - шы - ма, үз - кө - зу - му
 Бы - стро я чад - ру на - ки - ну, бро - ви - ми - том

бә - зә - рәм, бә - зә - рәм, ке - либ сә - на
 под - ве - лу. под - ве - лу. И не - вес - ту

Чаһанын куплетләри вә рәгси

Куплеты и танец Джахан

№ 2

Allegro
 Ф-но *ff*

Охумаг. Голос

Чад - ра - мы сал - лам ба - шы - ма, үз - кө - зу - му
 Бы - стро я чад - ру на - ки - ну, бро - ви - ми - том

бә - зә - рәм, бә - зә - рәм, ке - либ сә - на
 под - ве - лу. под - ве - лу. И не - вес - ту

Гыз ах — та-рыб һәр тә-рә-фи кә-зә — рәм. кә-зә — рәм.
 для те — бя я ны — би-рать сей — час пой-ду. час пой-ду.

f

ff

f

ff

2. Бәйин, ханын вә тачирин,
 Гызларыны дүзәрәм;
 Чәмәндәки о күлләрин
 Ән көзәлин үзәрәм.

3. Халан сәнә гурбан ола,
 Зәһмәтинә дөзәрәм;
 Токида да сәрин, балам,
 Бах, беләмә сүзәрәм.

2. Я в букет один цветущий
 Дочек беков собираю.
 Для тебя в нём самый лучший
 Я цветочек подберу.

3. Тот, кто сам красив собою.
 Тот красоту должен взять.
 И на свадьбе до упаду
 Буду я вот так плясать.

Сүлейманын маһнысы

Песня Сулеймана

№ 3

Allegretto

Ф-но *f* *ff*

f Охумаг. Голос

Нә — дир сә — нин дәр — дин, бу нә а — ны — за — ры —
 Чем ты о — за — бо — чен и о чәм гү — стинь, мой

mf

дыр? дыр? Нә — дир сә — нин
 друг? друг? В сәрд-не бес — по —

фик — рин, бе — лә та — ры — ма — ры — дыр?
 кой — ном ты ка-кой та — ниць не — дуг?

дыр?
дуг?

У - тан - ма, кэл сөй - лә, бе - лә
Скорб - но и пе - чаль - но в ти - ши -

дәр - ди - ни мә - нә, нә,
не о - дин не пой, пой,

нә гүс - сә - дир бөй - лә, ә - сәр эй - лә - йиб сә -
дру - гу Су - лей - ма - ну сво - ё серд - це ты от -

нә?
крой. нә?
крой.

da capo

ff marcato

Fine

2. Бу дүняда йохдур белә дәрди бидава,
Давасын ал дәрдин, белә көрکیلән сәфа.
Эшитмәишсәнми, белә бир мәсәл дә вар:
Нә арзу варса белә, ахтаран тапар?

2. Друг мой, поговорку
Много лет твердит народ:
Знай, кто счастье ищет,
Тот всегда его найдет.
Скорбно и печально
В тишине один не пой,
Другу Сулейману
Свое сердце ты открой

СУЛЕЙМАН, ЧАҢАН вә ВӘЛИНИН
куплет вә рәгсләри

Куплеты и танцы
СУЛЕЙМАНА, ДЖАХАНА и ВЕЛИ

№ 4

Охумаг
Голос

Allegro

СУЛЕЙМАН
СУЛЕЙМАН

Өй — рән те — бу кә — лә — йи,
Дам те — бе я со — вет:

Ф-но **ff**

кет ар — вад ал, тез той э — лә, бил ким,
дей — ствуй сме — лей, дей — ствуй сме — лей! Ты не —

f

дүш — мә — йә — чәк, бөй — лә кә — ләк бир дә э — лә,
не — стү нан — ди, толь — ко ско — рей, толь — ко ско — рей.

Ам — ма бах, у — нут — ма сән, у — нут — ма сән,
Так же — нись! Вот те — бе путь, вот те — бе путь.

p

биз — лә — ри сән, кә — рән — дә га — шы га — ри,
вот те — бе путь! Но и нас га ты не за — будь.

ҒАМЫ
ВМЕСТЕ

кә — зү га — ра гыз — ла — ры сән. Ам — ма бах,
ты не за — будь, ты не за — будь. Так же — нись!

f

у — нут — ма сән, у — нут — ма сән, биз — лә — ри сән,
Вот те — бе путь, вот те — бе путь, вот те — бе путь!

кө - рән - дә га - ны га - ра, кө - зү га - ра
Но и нас ты не за - будь, ты не за - будь,

гыз - ла - ры сән. РӘГ.с. ТАНЕЦ
ты не за - будь!

ff *marcato*

ЧАНАН
ДЖАХАН

О я күн о - ла, ба - лам, той э - дә - сән,
түр - ди - ла, дав - но: на - до же - нить,

f

гыз а - ла - сан. Эв - лән - мак и - ши - ни
на - до же - нить! Все мы ра - дость сто - бой

f

а - ра - мы - за, дөб са - ла - сан. Би - э дә
бу - дем де - лить, бу - дем де - лить! Так же - нись!

сән гур кө - ләк, сән гур кө - ләк, сән гур кө - ләк,
Вот те - бе путь, вот те - бе путь, вот те - бе путь!

бэл - кэ биз дэ күн кө - рэк, бир күн кө - рэк,
Но и нас ты не за - будь, ты не за - будь,

НАМЫ
ВМЕСТЕ

бир күн кө - рэк, Би - э дэ сэн гур кэ - лэк,
ты не за - будь! Так же - нись! Вот те - бе путь,

сэн гур кэ - лэк, сэн гур кэ - лэк, бэл - кэ биз
вот те - бе путь, вот те - бе путь! Но и нас

дэ күн кө - рэк, бир күн кө - рэк, бир күн кө - рэк,
ты не за - будь, ты не за - будь, ты не за - будь!

РЭГС. ТАНЕЦ

f marcato

ВЭЛИ
ВЕЛИ

Душ ба — зар, ша — на — ра, сат ар — шин мал,
Эх, сто — ва — ром и — ди ты по дво — рам,

Әс — кәр а — га, ах — тар, бах, ғы — зы тап,
ты по дво — рам! И не — ве — сту се — бе

тез ар — вад ал, Әс — кәр а — га, Дәр — ди — на
встре — тишь ты там, встре — тишь ты там, и же — нись!

тап — дын э — лач, тап — дын э — лач, тап — дын э — лач,
Вот те — бе путь, вот те — бе путь, вот те — бе путь!

би — эә дә тез бир пол ач, тез бир пол ач,
Но и нас ты не за — будь, ты не за — будь,

НАМЫ
ВМЕСТЕ
тез бир пол ач, Дәр — ди — на тап — дын э — лач,
ты не за — будь! Так же — нись! Вот те — бе путь,

тап — дын э — лач, тап — дын э — лач, би — эә дә
вот те — бе путь, вот те — бе путь! Но и нас

рэгс. танец

Биринчи пәрдаи сону
Конец первого действия

II ПЭРДЭ ДЕЙСТВИЕ II

Күлчөһрэнин ариясы

Ария Гюльчохры

№ 5

Andante cantabile

Ф-но

Охумаг. Голос

По-ри — нан — хэл — си —
Не-вадь — без-бреж — не —

а — лэм а — ну — эф — ган эт — ди — йим — дэн — дир.
е мо — ря, ду — ша скор — бит, в сле — зах то — нет.

Пэ —
Пе —

f

ри — шан хэл — ги — а — лэм а — ну — эф — ган эт — ди —
чаль без — бреж — не — е мо — ря, ду — ша скор — бит, в сле —

p

йим — дэн — дир, пэ — ри — шан ол — ду — гум, хэл — ги пэ —
зах то — нет. Весь мир ви — дит мо — е го — ре, весь

ри — шан эт — ди — йим — дэн — дир, пэ — ри — шан ол — ду —
мир вме — сте со мной сто — нет. Весь мир ви — дит мо —

гум, хэл — ги пэ — ри — шан эт — ди — йим — дэн — дир.
е го — ре, весь мир вме — сте со мной сто — нет

йил би — ну — да кэр яг — са фэ — лэк — дэн — оа — шы —
ким мыс — лям, что вдаль рвут — ся, од — но чу — до по —

ма даш — лар, би — на — сын ти — ше — йи — а — ним — ла —
мочь мо — жет... Мо — и сле — зы ре — кой льют — ся, мо —

яи — ран эт — ди — йим — дэн — дир, би — на — сын ти — ше —
ю ду — шу пе — чаль гло — жет... Мо — и сле — зы ре —

йи — а — ним — ла ви — ран эт — ди — йим — дэн — дир.
кой льют — ся, мо — ю ду — шу пе — чаль гло — жет...

A... Кэл я — рым!
О, при — ди!

A... Кэл я — рым!
Ми — лый мой!

dim.
Кэл я — рым, кэл я — рым,
О, при — ди, ми — лый мой.

poco rit.
кэл, кэл, кэл, кэл, хей!
ми — лый мой, при — ди!

Теллинин маһнысы

Песня Телли

№ 6

Tempo di valse

Ф-но

mf

Piano accompaniment for the first system of the song, featuring a treble and bass staff with a key signature of one sharp (F#) and a 3/4 time signature. The music is in a waltz tempo.

Охумат. Голос

p

Сән о ян — да,
Ког — да со — мной

*p**espressivo*

Piano accompaniment for the second system of the song, continuing the waltz tempo and key signature.

яр бу — ян — да,
нет те — бя тут,

p

Piano accompaniment for the third system of the song, continuing the waltz tempo and key signature.

чей — ран так бой — нун бу — ран — да,
тво — и гла — за ме — ня пле — кут,

Piano accompaniment for the fourth system of the song, continuing the waltz tempo and key signature.

ба — хы — шын мин чан — лар а — лар,
прек — рас — ный лик сие — тит мис — трой.

Piano accompaniment for the fifth system of the song, continuing the waltz tempo and key signature.

мә — ни гә — мә, дәр — дә са — лар,
мой друг род — ной. друг мой ро.л — ной.

p

f *espressivo*

dim. poco

p *da segno*

2. Сән о янда, яр бу янда,
Һәрден гыйгачы баханда,
Көзүм о көзләрдә галыр,
Мәни гәмә, дәрә салыр.

3. Сән о янда, яр бу янда,
Сачларын үзә салаңда,
Көйләрә аһым учалыр,
Мәни гәмә, дәрә салыр.

2. Когда со мной нет тебя тут,
Мои мечты, как сад, цветут,
И освещает этот сад
Твой нежный взгляд, твой нежный взгляд.

3. Когда со мной нет тебя тут,
Твои уста меня зовут,
Твой голос слышен мне вокруг,
Мой милый друг, мой милый друг.

Әскәрин маһнысы

Песенка Аскера

№ 7

Andante.

Охумаг
Голос

Ф-но

p

p

шын
шин

мал а - лан!
мал а - лан!

Ар —
Ар —

Ар —

шын
шин

мал а - лан!
мал а - лан!

p

Баф — та,
Баф — та!

cresc.

таф — та,
Таф — та!

бох —
Пар —

ча,
ча!

хей!..
Хей!

f

p *f*

Гызларын хору

Хор девушек

№ 8

Tempo di valse

Ф-НО

f *p* *f* *p*

f

mp

p *f*

С *p*

Ар — шын — мал — чы, мал — кес — тэр,
Ар — шин — мал — чи, по — ско — рей

A

p

бир — бир е — ра сал кес — тэр.
то — вар свой нам по — ка — жи,

p

Кес — тэр, кес — тэр һэр нэ вар,
пред на — ми всё раз — ло — жи,

гыз — лар ба — ээн — мэк ис — гэр.
чтоб бы — ло нам всем вид — ней.

Аһ, нэ кә — ээл пар — ча — дыр, күл — лә — ри дә гон — ча — дыр.
Ах, вы — бор здесь так хо — рош! Шелк и пар — чу здесь най — дешь.

f *p* *f* *p*

той ба — эә — йи хон — ча — дыр, хон — ча, хон — ча!
лишь под — бе — ри — и со — шьешь яр — кий на — ряд!

f

ча! ряд! Он — дан бир пал — тар — лыг тик — дир — сәй —
 Лю — бим на — ря — да — ми все — мы бли —

дим, ой — нар — дым мән до — юн —
 сть, лю — бим вна — ря — дах — на

ча, до — юн — ча! сать!
 свадь — бе — пля — сать!

Әскәрлә Күлчөһрәнин дуэти

Дуэт Аскера и Гюльчохры

№ 9

Moderato

Охумар
Голос

Ф-но

ӘСКӘР
АСКЕР

Өй — рә — ниб пүр — фәнд ол — дум, кө — рә — нә рнш — хәнд ол — дум.
 Дол — го сча — стья я не знал, день и ночь ду — шой скор — бя.

Һәр бир дәр — дә мән дол — дум, сә — ни көр — дүм бәнд ол — дум.
 дол — го дру — га я ис — кал, на — ко — нец, на — шел те — бя.

Һәр бир дәр-дә мән дол-дум, сә-ни көр-дүм бәнд ол - дум.
Дол - го дру - га я ис - кал, на - ко - неш, на - шёл те - бя!

Э - лә бәнд ол - дум, э - лә бәнд ол - дум, э - лә бәнд ол - дум, дил - бәр,
Я люб-лю те - бя, я люб-лю те - бя, я люб-лю те - бя, мой свет,

ду - ра бил-мәм мән сән - сиз.
без те - бя мне жиз - ни нет.

КҮЛЧӨНРӘ
ГҮЛЬЧОХРА

Һеч кә - си мән көр - маз - дим, сир - ри - ми сөй - лә - маз - дим.
Я рос - ла здесь, как цве - ток, о - ди - но - ко, без люб - ви.

Һеч кә - си мән көр - маз - дим, сир - ри - ми сөй - лә - маз - дим.
Я рос - ла здесь, как цве - ток, о - ди - но - ко, без люб - ви.

Һә - дир а - шиг бил - маз - дим, сә - ни көр - дүм бәнд ол - дум.
Но при - шёл ты, мой дру - жок, и о - гоңь за - жег вкро - ви.

Э - лә бәнд ол - дум, э - лә бәнд ол - дум, э - лә бәнд ол - дум, дил - бәр,
Я люб-лю те - бя, я люб-лю те - бя, я люб-лю те - бя, мой свет,

ду - ра бил - мам мән сән - сиз. э - ла бәнд ол -
без те - бя мне жиз - ни нет. Я люб - лю те -

дум, э - ла бәнд ол - дум, э - ла бәнд ол - дум, дил - бәр,
бя, я люб - лю те - бя, я люб - лю те - бя, мой свет,

ду - ра бил - мам мән сән - сиз.
без те - бя мне жиз - ни нет;

f

ИКИСИ БИР ЕРДӘ ВМЕСТЕ

Кө - мək эт - ди чүн ол бəхт, кəл - ди чат - ды
Бу - дем пом - нить мы сто - бой на - шей встре - чи

p

mf

а - хыр вахт. Ө - зү - мү бил - дим хош - бəхт,
свет - лый час, и ни - кто, мой друг род - ной,

mf

mf

1 2
сə - ни көр - дум бəнд ол - дум. бəнд ол - дум.
раз - лу - чить не смо - жет нас. смо - жет нас.

f Ah! Ax!

Э - ла бэнд ол -
Я люб - лю те -

f

дум, дил - бэр, ду - ра бил - мэм мэн сэн - сиз.
бя, мой свет, без те - бя мне жиз - ни нет.

Э - ла бэнд ол - дум, э - ла бэнд ол - дум, э - ла бэнд ол -
Я люб - лю те - бя, я люб - лю те - бя, я люб - лю те -

дум, дил - бэр, ду - ра бил - мэм мэн сэн -
бя, мой свет, без те - бя мне жиз - ни

ff

сиз.
нет.

ff

sempre f

f *ff*

Күлчөһрәнин ариясы

№ 10

Ария Гюльчохры

Andante con moto

Ф-но

*f**p**espress.**mf**p**mf**p**f**f**ff**marcato*

Охумаг. Голос

*p*А - шиг ол -
Род - ной мой.*p**p**espress.*дум не - ча бир та - ээ кү - лү - рә - на - йә.
друг, лю - бим ты мно - ю, на - век я тво - я.

а - шиг ол - дум не - ча бир
Род - ной мой, друг, лю - бим ты

та - ээ күү - лү - рэ' - на - йэ, ки са - лыб -
мно - ю, на - век тво - я. Ог - нем люб -

дыр мэ - ни ол иш - вэ и - лэ гөв - га - йэ,
ви, лу - чем на - деж - ды за - жег ты ме - ня.

ки са - лыб - дыр мэ - ни ол иш - вэ и - лэ
Ог - нем люб - ви, лу - чем на - деж - ды за - жег

гөв - га - йэ. ты ме - ня. А - шиг ол - дум, а - шиг ол -
Род - ной мой, друг, род - ной мой,

dimin. poco a poco

дум, а - шиг ол - дум не - ча бир та - ээ күү - лү -
друг, род - ной мой, друг, лю - бим ты мно - ю, на - век

рэ' - на - йэ. рэ' - на - йэ. Ah!
я тво - я. я тво - я. Ah!

energico

Кө - зү - мүн га - ны и - лә си - нә - ми ал
 Лю - би - мый мой, ду - шой я ве - рю, ты дан

эт - дим ким, сә - бә - би сә - нәт о - ла
 мне судь - бой. Вси - я - нын дня, в меч - тах и

ол бү - тү би - пәр - ва - йә, пәр - ва - йә,
 гре - зах всег - да я сто - бой, я сто - бой

пәр - ва - йә, пәр - ва - йә. Бу бир иш -
 я сто - бой, я сто - бой. При - ди ко

дир ки, мә - ни ий - нә ки - ми ин - чәл - диб,
 мне, бу - тон мой неж - ный, при - ди, дру - га да - бя.

са - лыр ип - лик ки - ми пәр - дәм бир у - дун
 тос - кой пол - ны ду - ша и сәрт - не неч - сәл

сөв — да — йә, са-лыр ип — лик ки — ми һәр —
ждать те — бя. Тос-кой пол — ны ду — ша и

p

дәм бир у — зун сөв — да — йә. А — шиг ол —
серд — це, нет сил ждатель те — бя. Род-ной мой,

f

dimin. poco

дум, а — шиг ол — дум, а — шиг ол — дум не — ча бир
друг, род-ной мой, друг. род-ной мой, друг. лю-бим ты

a poco

та — зә кү — лү- рә' — на — йә. рә' — на — йә.
мно — ю, на — век я тво — я.

Ah!
Ax!

f *energico*

f *ff*

p

mf

Ася илэ Теллинин дуэти

№ 11

Дуэт Асьи и Телли

Allegro moderato

АСЯ
АСЬЯ

На па — ри — шан — дыр на — лын?
От — че — го ты так груст — на?

ТЕЛЛИ

на —
Груст —

Ф-но

p

Күл — чөһ — рә!
Гюль — чох — ра,

Күл — чөһ — рә!
от — ве — чай!

лын?
на?

Күл — чөһ — рә!
Гюль — чох — ра.

Күл — чөһ —
от — ве —

На — дир бу а — ны за — рын?
От — че — го си — дишь од — на?

рә!
чай!

За —
Од —

Тез сөй — лә!
Гюль — чох — ра,

Тез сөй — лә!
не скры — вай!

рын?
на?

Күл — чөһ — рә!
Гюль — чох — ра,

Тез сөй —
не скры —

Ни — йә сол — муш рух — са — рын?
Чем род — на — я, ты боль — на?

лә!
вай!

Са —
Боль —

Күл — чөһ — рә,
Гюль — чох — ра,

тез сөй — лә!
от — ве — чай!

рын?
на?

Күл — чөһ — рә,
Гюль — чох — ра,

тез сөй — лә!
от — ве — чай!

Күл - чөһ - рә, тез сөй - лә!
Гюль - чох - ра, не скры - вай!

Күл - чөһ - рә, тез сөй - лә!
Гюль - чох - ра, от - ве - чай!

Күл - чөһ - рә, тез сөй - лә!
Гюль - чох - ра, не скры - вай!

Гы - за ла - йиг ол - маз ким,
Ты ска - жи нам, что сто - бой?

дәрд эт - син, гәм чәк - син.
Все от - крой, друг род - ной!

Гы - за ла - йиг ол - маз ким,
Ты ска - жи нам, что сто - бой?

дәрд эт — син, гәм чәк — син.
 Вәсе от — крой, друг род — ной!

p Нә — дир бу а — Һы — за — рын?
 (От — че — го ты так груст — на?) *p* За — Груст.

Күл — чөһ — рә, тез сөй — лә!
 Гюль — чох — ра, от — ве — чай!

рын? Күл — чөһ — рә, тез сөй — лә!
 на? Гюль — чох — ра, от — ве — чай!

Күл — чөһ — рә, тез сөй — лә!
 Гюль — чох — ра, не скры — вай!

Күл — чөһ — рә, тез сөй — лә!
 Гюль — чох — ра, от — ве — чан!

Күл — чөһ — рә, тез сөй — лә!
 Гюль — чох — ра, не скры — вай!

Әскәрин маһнысы

Песня Аскера

№ 12

Охумаг
Голос

Allegro moderato

Ф-но

ff *dim.*

p

Ах — та — рыб тап — дым са — ни,
Я на — шёл судь — бу сво — ю,

p

ах — та — рыб тап —
я на — шёл судь —

дым са — ни. сән — дә — ми сән — дин, яр. ма — ни
бу сво — ю. и от сца — стья я по — во!

Көр нә һал — дыр. көр — мур кө — зум шад — ды — ғым — дан
Зо — ло — тис — той пол — ной ча — шен лыт — ся ра — дость

mf

1 2
дүн — я — ны. дүн — я — ны. Кәл, кәл,
в грудь мо — ю. в грудь мо — ю. При ди,

mf

1
ма — ра — лым. кәл! Кәл. кәл, чей — ра — ным, кәл!
мой дру — жо — чек! При — ди, мой две — то — чек!

чей — ра — ным, кэл! Сә — ни сев — дим. яр. сә — ни сев — дим.
 мой цве — то — чек! По — лю — бил я. ах, по — лю — бил я,

ке — зүм көр — мәз өз — ка — ни. Сә — ни сев — дим.
 без те — бя не в си — лах жить! По — лю — бил я.

яр. сә — ни сев — дим. ке — зүм көр — мәз өз — ка — ни.
 ах, по — лю — бил я, без те — бя не в си — лах жить!

ff

1 2 *mf*
 Са — ни сев — дим,
 По — лю — бил я.

ff *mf*

яр, сә — ни сев — дим, ке — зүм көр — мәз өз — ка — ни.
 ах, по — лю — бил я, без те — бя не в си — лах жить!

mf

Сә — ни сев — дим, яр, сә — ни сев — дим, ке — зүм көр — мәз
 По — лю — бил я, ах, по — лю — бил я, без те — бя не

өз — кә — ни — өз — кә — ни —
в си — дах — жить! в си — дах — жить!

da capo al

2. Балал олсун Сүлейман,
Балал олсун Сүлейман,
Сәни на кәләкбәсан шейтан!
Өнүрүб мәнн ила салдын,
Мәннә рәст кәлди ярчан.

Кәл, кәл, миралым кәл!
Кәл, кәл, җираным кәл!
Сәни севдим, яр сәни севдим,
Көзүм көрмәз ыкәни.
Сәни севдим, яр сәни севдим,
Көзүм көрмәз ыкәни.
Сәни севдим, яр сәни севдим,
Көзүм көрмәз ыкәни.

2. Молодец ты, Сулейман,
Молодец ты, Сулейман,
Ты хитрее, чем шайтан.
Не забуду, что тобою
Мне совет прекрасный дан!

Приди, мой дружок,
Приди, мой цветочек!
Полюбил я, ах, полюбил я,
Без тебя не в силах жить!
Полюбил я, ах, полюбил я,
Без тебя не в силах жить!
Полюбил я, ах, полюбил я,
Без тебя не в силах жить!

Солтанбәйин куплетләри

Куплеты Султанбека

№ 13

Moderato

Ф-но *f*

Охумас, Голос *mf*

Бир ат
Я вел —

1. ал — дым, һәр я — на чап — дым, кәл а —
2. кә — либ сә — ни тап — дым, кәл а —
1. де ис — кәл кра — сот — ку, — будь мо —
2. па — лась мне на — ход — ка, — будь мо —

лым, ма — ра — лым, дил — бил — мәл А — җар
лым, ма — ра — лым, дил — бил — мәл
ей, будь мо — ей, Дил — бил — мәл! Вир —
ей, будь мо — ей, Дил — бил — мәл!

мэз! А — ман, а — ман уй, га — шы ка — ман уй, кэл а —
мэз! А — ман, а — ман, ой! Мой цве — то — чек, ой! Свет о —

лым, ма — ра — лым, дил — бил — мэз! А — ман, а — ман
чей, будь мо — ей, Диль — биль — мез! А — ман, а — ман,

мэз!
мэз!

Бир эв
Жизнь мо —

тик — дим, даш үс — та — дир, кэл а — лым, ма — ра —
де — сән баш үс — та — дир, кэл а — лым, ма — ра —
я про — шла в ту — ма — не. — будь мо — ей, будь мо —
лой тео — е — ю ра — неч. — будь мо — ей, будь мо —

лым, дил — бил — мэз. Һәр нә мэз. А — ман, а — ман уй, га — шы ка — ман
лым, дил — бил — мэз. Я стре — мез! А — ман, а — ман, ой! Спешный персик,
ей, Диль — биль — мез!
ей, Диль — биль — мез!

уй, кэл а — лым, ма — ра — лым, дил — бил — мэз! А — ман, а — ман
ой! Блеск лу — чей, будь мо — ей, Диль — биль — мез! А — ман, а — ман.

мэз.
мез!

Сон дул, мэн дул, кэл мэ-нэ
де - сэм о - на ра-
Мы сто - бой сво - бод - ны
ве - рен я до

банд ол. кэл а - лым, ма - ра - лым, дил - бил -
за ол. кэл а - лым, ма - ра - лым, дил - бил -
о - ба, - будь мо - ей, будь мо - ей, Диль - биль -
гро - ба, - будь мо - ей, будь мо - ей, Диль - биль -

мэз. нэр нэ мэз. А - ман, а - ман уй, га - шы ка - ман
мез! Бу - ду мез! А - ман, а - ман, ой! Соан - не жез - ны.

уй, кэл а - лым, ма - ра - лым, дил - бил -
ой! Ра - дость дней, будь мо - ей, Диль - биль -

мэз. А - ман, а - ман мэз.
мез! А - ман, а - ман, мез!

Meno mosso

(сөз) Нэ пис ол — ду на — лым
(проза) Див — ный об — раз мне я —
да ку — да — то

мо — ним, кэл а — лым. ма — ра — лым, дил — бил —
я — рым, кэл а — лым. ма — ра — лым, дил — бил —
дил — ся, — будь мо — ей, будь мо — ей, Диль — биль —
скрил — ся, — будь мо — ей, будь мо — ей, Диль — биль —

1. 2.
моз. Кет — ди мээ.
моз. Без сле — мез!

Икинчи пәрәһини соңу
Конеч второго действия

III ПЭРДЭ ДЕЙСТВИЕ III

Күлчөһрәнин ариясы

Ария Гюльчохры

№ 14

Allegro

Ф-но *f*

f

Andante

p

p

pp

Allegro

f

The musical score is written for piano (Ф-но) and consists of five systems of staves. The first system is marked 'Allegro' and 'f' (forte). The second system is marked 'f' and 'ff' (fortissimo). The third system is marked 'Andante' and 'p' (piano). The fourth system is marked 'pp' (pianissimo). The fifth system is marked 'Allegro' and 'f'. The score includes various musical notations such as treble and bass clefs, key signatures (three flats), time signatures (4/4 and 2/4), and dynamic markings. There are also slurs, accents, and fermatas throughout the piece.

First system of the piano introduction, featuring a melody in the right hand and accompaniment in the left hand. The tempo is marked *moderato* and the dynamics include *mf*.

Second system of the piano introduction, continuing the melody and accompaniment. The tempo is marked *Moderato* and the dynamics include *p* and *espressivo*.

Third system of the piano introduction, continuing the melody and accompaniment. The dynamics include *p*.

Vocal introduction, first system. The tempo is marked *moderato* and the dynamics include *p*. The text is: "Охумаг. Голос".

Vocal introduction, second system. The dynamics include *p*. The text is: "Бүл — бү — лү за — рам кү — лү рух —
День за днём я сча — стья жду, но

Vocal introduction, third system. The dynamics include *p*. The text is: "са — ри а — лин — дэн чи — да, ту — ти — йи — ла —
сча — стья нет вду — ше мо — ей! Нет цве — тов вмо —

Fourth system of the piano introduction, continuing the melody and accompaniment. The dynamics include *p*.

Fifth system of the piano introduction, continuing the melody and accompaniment. The dynamics include *p*.

Sixth system of the piano introduction, continuing the melody and accompaniment. The dynamics include *p*.

Vocal introduction, fourth system. The dynamics include *p*. The text is: "дэн чи — да,
со — ло — вей.

Seventh system of the piano introduction, continuing the melody and accompaniment. The dynamics include *mf* and *f*.

Vocal introduction, fifth system. The dynamics include *f*. The text is: "Дер и — дим сабр
Ти — хо, мрач — но

Eighth system of the piano introduction, continuing the melody and accompaniment. The dynamics include *f*.

эн - ла - йим, ол - сам чо - ма - лин - дэн чи - да.
 всё во - круг, у - гас на - ве - ки солн - ца свет.

дер и - дим сәбр эй - ла - йим, ол - сам чо - ма - лин -
 Ти - хо, мрач - но всё во - круг, у - гас на - ве - ки

дэн чи - да, бил - мэ - дим душ - вар и - миш ол -
 солн - ца свет. Нет те - бя, мой неж - ный друг, а

маг ву - са лин - дэн чи - да, бил - мэ - дим душ -
 без те - бя и жиз - ни нет! Нет те - бя, мой

вар и - миш ол - маг ну - са лин - дэн чи - да.
 неж - ный друг, а без те - бя и жиз - ни нет!

Ah! А - ман, а - ман!
 Ах, боль - но, боль но мне!

А - ман, эй а - ман! Ча - ным, эй а -
 Где ты, ми - лый мой! Где ты, близ - кий

rit. *a tempo* *p*
 ман! Я - рым, эй а - ман! Бил - мэ - дим душ -
 мой! Где ты, мой род - ной! Нет те - бя, мой

вар и - миш ол - маг ву - са - лин - дэн чи - да.
 неж - ный друг, а без те - бя и жиг - ни нет!

Бил - мэ - дим душ - вар и - миш ол - маг ву - са - лин -
 Нет те - бя, мой неж - ный друг, а без те - бя и

дэн чи - да.
 жиг - ни нет!

Яр, кэл!
 При - ди!

Яр, кэл!
 При - ди!

Яр, кэл!
 При - ди!

кэл! Яр, кэл!
 ди! Я, жду!

f

mf

rit.

Andante

p

pp

ppp

Асянын маһнысы

№ 15

Песня Асьи

Охумат
Голос

Andantino

Ф-но

Кө - зә - лим, яр кө - зә - лим, бу я - зыг
бир се - зүм вар. кө - зә - лим,
Ми - лый мой, ах, ми - лый мой, на сво - ю

я - ры - на һәр - дән бир нә - зәр сал, кө - зә - лим!
ми - лу - ю по - рой по - гля - ди ты хоть тай - ком!

А - шиг ол -
эт - мә - дин
Влюб - ле - на

дум сә - нә мән, бу я - зыг я - ры - на һәр -
лут - фу - кә - рәм, На тво - ю ми - лу - ю по -
я всей ду - шой!

дән бир нә - зәр сал, кө - зә - лим!
рой по - гля - ди ты хоть тай - ком!

Я - ны - рам
Об - раз твой

f *meno f*

эшиг о - лу - на, ет - мө - дин фэр - я - лы - ма,
ра - дость не - сёт, он в мо - ём серд - це жи - вёт.

бу я - зыг я - ры - на хэр - дэн бир нэ - зэр
На сво - ю ми - лу - ю по - рой по - гля - ди

сал, кө - зэ - лим! бу я - зыг я - ры - на хэр -
ты хоть тай - ком! На сво - ю ми - лу - ю по -

f

дэн бир нэ - зэр сал, кө - зэ - лим!
рой по - гля - ди ты хоть тай - ком!

f

Кө - зэ - лим, яр кө - зэ - лим, бу я - зыг
бир сө - зүм вар, кө - зэ - лим,
Ми - лый мой, ах, ми - лый мой! На сво - ю

mf

я - ры - на хэр - дэн бир нэ - зэр сал, кө - зэ - лим!
ми - лу - ю по - рой по - гля - ди ты хоть тай - ком!

f *allucet*

Асянын рәгси

Танец Асьи

№ 16

Allegro assai

Ф-но

106

This page contains measures 106 through 111 of a piano score. The key signature is two sharps (F# and C#), and the time signature is 3/4. The score is written for piano with a grand staff (treble and bass clefs). Measure 106 begins with a forte (*ff*) dynamic and a *meno f* marking. The music features a complex texture with many beamed sixteenth and thirty-second notes, creating a rapid, flowing motion. The right hand often plays chords or moving lines, while the left hand provides a rhythmic foundation with similar fast passages. The piece concludes with a final chord in measure 111.

The image shows a musical score for a piano piece titled "The Rose Tree". The score is written for piano (piano) and features a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. The music is arranged in two systems, each with a treble and bass staff. The first system consists of four measures, and the second system consists of four measures. The melody is primarily in the treble staff, while the bass staff provides a steady accompaniment. The score includes dynamic markings such as *p cresc.*, *f*, *cresc.*, and *ff*. The piece concludes with a final chord in the treble staff.

Вэли илэ Теллинин дуэти

№ 17

Дуэт Вэли и Телли

Allegro vivo *mf*

ВЭЛИ
ВЭЛИ

Гой ха-ны-мы бэй а-па-рыб
Я для се-бя сам гос-по-дин

ТЕЛЛИ

Ф-но *f* *mf*

ВЭЛИ, ВЭЛИ

тез-лик и-лэ той э-лэ-син, гой ха-ны-мы
и ни-че-го я не бо-юсь. Я для се-бя

бэй а-па-рыб тез-лик и-лэ той э-лэ-син,
сам гос-по-дин и ни-че-го я не бо-юсь.

Сэ-ни-дэ-чэ мэн а-ла-рам, мэн дэ бир бэй о-ла-рам.
Спра-вит Ас-кер свадь-бу сво-ю, я вслед за ним то-же же-нись.

Сэ-ни-дэ-чэ мэн а-ла-рам, мэн дэ бир бэй о-ла-рам.
Спра-вит Ас-кер свадь-бу сво-ю, я вслед за ним то-же же-нись.

ВЭЛИ, ВЭЛИ

Вар, вар!
Есть, есть!

ТЕЛЛИ

Пу-лун вар?
День-ги есть?

Пу-лун вар?
День-ги есть?

f *f*

Вар, вар!
Есть, есть!

Пу — лун вар, ка — ла — рэм.
День — ги есть, вый — ду я.

Би — ли — рэм ка — лэр — сэн.
Вый — дешь ты, зна — ю я.

Бе — ла, бе — ла,
День — ги бу — дут.

Бе — ла, бе — ла, ча — ным — сан!
Вый — дешь, вый — дешь, зна — ю я.

я — рым — сан!
Вый — ду я.

f

Coda

f

2. ТЕЛЛИ Мэн кедарэм о оғлана, 2
Онун пулу чох олсун, 2
Онун пулу чох олсун, 2
Дарди, гами аз олсун.
Пулун вар? 2

ВЭЛИ Вар, вар!
ТЕЛЛИ Пулун вар?
ВЭЛИ Вар, вар!
ТЕЛЛИ Пулун вар, каларам.
ВЭЛИ Билирам каларсан.
ТЕЛЛИ Белә-белә ярымсан!
ВЭЛИ Белә-белә чанымсан!

2. ТЕЛЛИ — Знай, выйду я лишь за того, 2
Кто подарит мне дом и сад. 2
Кто покори сердце мое, 2
Кто деньги даст, кто сам богат!
Деньги есть?
ВЕЛИ Есть, есть!
ТЕЛЛИ — Деньги есть?
ВЕЛИ — Есть, есть!
ТЕЛЛИ — Деньги есть, выйду я.
ВЕЛИ — Выйдешь ты, знаю я.
ТЕЛЛИ — Деньги будут, выйду я.
ВЕЛИ — Выйдешь, выйдешь, знаю я.

3. ИКИСИ БИР ЕРДЭ: Гой ханыммы бэй апарыб } — 2
Тезликлә той элэсин,
Сәнидәчә мән аларам,
Мәнидәчә сән аларсан,
Мән дә бир бэй оларам.
Сәндә бир бэй оларсан.
Пулун вар?

ВЭЛИ — Вар, вар!
ТЕЛЛИ — Пулун вар, каларам.
ВЭЛИ — Билирам каларсан.
ТЕЛЛИ — Белә-белә ярымсан!
ВЭЛИ — Белә-белә чанымсан!

3. Вместе: Сами себе мы господа 2
И нам недолга счастья ждать.
Справит Аскер свадьбу свою.
Сможем и мы свадьбу сыграть. — 2

ТЕЛЛИ — Деньги есть?
ВЕЛИ — Есть, есть!
ТЕЛЛИ — Деньги есть?
ВЕЛИ — Есть, есть!
ТЕЛЛИ — Деньги есть, выйду я.
ВЕЛИ — Выйдешь ты, знаю я.
ТЕЛЛИ — Деньги будут, выйду я.
ВЕЛИ — Выйдешь, выйдешь, знаю я.

Күлчөһрәнин маһнысы

№ 18

Песня Гюльчохры

Охумаг
Голос

Andante

Ф-но

Мә — ни сал — ды
Слы — шу • час — то

ол — маз дәр — дә, ар — шын
го — лос яс — ный: ар — шин

мал а — лан!
мал а — лан!..

Гал — ма — ды һеч
Об — раз свет — лай

ff *p*

га — җәт мән — дә, я — на
и ирек — рас — нын я — ни жа

рам.
я!

рам.
я!

p

2. Кечә-күндүз фикрим-зикрим, аршын мал алаң!—2
Ола билмәз өзкә фикрим яңарам.

2. Ү! забыть, тебя не в силах
Аршин мал алаң!..
Ү! люблю тебя, мой милан,
Лишь тебя!

3. Ону көрчәк аһиң олдум, аршын мал алаң! 2
Күнү-күндән дәрлә долдум, яңарам.

3. Слышу часто голос ясный:
Аршин мал алаң!..
Образ светлый и прекрасный
Вижу я!

Трио
АСЯ, ТЕЛЛИ во КУЛЧӨҮРӘ

№ 19

Allegretto

КУЛЧӨҮРӘ
ГҮЛЬЧОХРА

АСЯ
АСЬЯ

ТЕЛЛИ

Ф-но *ff*

Трио
АСЬЯ, ТЕЛЛИ и ГҮЛЬЧОХРА

АСЯ. АСЬЯ *f*

ТЕЛЛИ *f*

Бәс — дир — бун — ча
Ла — йиг — дир — ми
О, — не — тос — куй

f

а — ны — за — рын, — нә — нә
о — ла — я — рын, — а — тан
ты — без — кон — ца! — Род — на —

ла — зым — бун — ча — фәр — яд,
о — ла — сә — нә — яд,
я, — по — жа — лей — от — ца!

нэ — йа ла — зым бун — ча
а — тан о — ла сэ — нэ
Род — на я, по — жа — лей

1 2
фэр — яд? яд?
от — ца! от — ца!

mf *crescendo*

Ар — шын мал а — лан, ар — шын мал а — лан. кет — ду
Ар — шин мал а — лан, ар — шин мал а — лан! Не у —

эл — дэн гэ — ра — рым. Сэн — сэн
нять вам боль мо — ю! Ах, влю —

p

чан а — лан, од — ла — ра са — лан. тал — ма —
би — лась я, ис — то — ми — лась я. ис — у —

1
ды их ти — я — рым. Ар — шын
нять вам боль мо — ю! Ар — шин

p

рям! ю! Мэн бил — мээ и — дим, эш — гин
 Кто ме — ня пой — мет, кто от

э — са — рин, чэк — мээ и — дим нэ э — заб, нэ ча — фа,
 мук сна — сет? И от злых о — бид кто ме — ня сох — ра —

яр — вит? Сев — дим са — ни мэн, рэһм эй —
 Как не — сча — стна я! Как стра —

э — ча — рин, сал — дын сан ма — ни дэр — дэ, аһ! Ян —
 та — ро — я! Кто сна — сет от э — тих мук? Кто спа —

КУЛЧӨНРЭ.ГЮЛЬЧОХРА

дым!
 сет?

АСЯ.АСЬЯ *f*
 Бас — дир бун — ча а — ны — за — рын,
 О, не тос — куй ты без кон — цы!

ТЕЛЛИ *f*

нэ — йә ла — зым бун — ча фэр — яд,
 Род — на — я, по — жа — лей от — цы!

Ah, ян дым, ян дым!
 Кто спа-сет ме-ня?
 на-па-ла-зым бун-ча-фэр-яд, фэр-яд?
 Род-на-я, по-жа-лей от-ца, от-ца!

f *ff*
f *dim.*
p *f* *ff*

Учунчу пәрәнин сону
 Конец третьего действия

IV ПЭРДЭ ДЕЙСТВИЕ IV

Күлчөһрәнин налэси

Плач Гюльчохры

№ 20

Andante

Ф-но *p*

mf

Охумаг. Голос

p

Һич – ран дәр – ди, фә – ләк вәр –
 Не зһать люб – ви мһе суж – де –

ди, ни-чан дэр-ди, фэ-лэк вер-
но, не знаят люб-ви мне суж-де-

ди, бун-ча ча-фа-ны ла-йиг көр-
но, враз-лу-ке жить мне судь-бою да-

ду, бун-ча ча-фа-ны ла-йиг көр-
но, враз-лу-ке жить мне судь-бою да-

ду! Йох-дур та-гэт, сәб-рә һа-
но! Нет боль-ше сил тер-петь и

лэт, йох-дур та-гэт, сәб-рә һа-
ждать, нет боль-ше сил тер-петь и

лэт, өл-мәк ях-шы-дыр, нә ки, бу зил-
ждать, не вси-лах жить так и так стра-

лэт. Өл-мәк ях-шы-дыр, нә ки, бу зил-
дәт. Не вси-лах жить так и так стра-

лэт. Эй ху-да, рәһм эт! Эй
дәт. Ах, по-мо-ги-те! Ах,

ху-да, рѣмь эт! Гыл ма-дѣд, я-рѣб! Мѣн
по-мо-ги-те! Вся ис-то-ми-лась, вся

я-зы-га, рѣмь эт! я!
ис-стра-да-лась

Эй Ах, ху-да, рѣмь эт! Эй
по-мо-ги-те! Ах,

ху-да, рѣмь эт! Гыл ма-дѣд, я-рѣб!
по-мо-ги-те! Вся ис-то-ми-лась,

Мѣн я-зы-га, рѣмь эт!
вся ис-стра-да-лась я!

эт!
я!

p *pp*

Рәс

Танец

№ 21

Allegro non troppo

Ф-но

Музыкальный фрагмент для фортепиано, состоящий из пяти систем нот. В начале первой системы указано темп *Allegro non troppo* и динамический знак *f*. В последующих системах также встречаются динамические обозначения: *f*, *mono f*, *cresc.*, *f* и *ff*. Фрагмент заканчивается словами «СОН КОНЕЦ».

СОН
КОНЕЦ

АРШЫН МАЛ АЛАН

4 пәрдәли
мусигили комедияЛибреттосу
ҮЗЕЙИР ҒАЧЫБӘЙОВУНДУР

ИШТИРАК ЭДӨНЛӨР:

ӘСКӘР	— дөвләтти тачир
ЧАҠАН	— Әскәрин халасы
СҮЛЕЙМАН	— Әскәрин йолдашы
ВӘЛИ	— Әскәрин нөкәри
СОЛТАНБӘЙ	— гоча мүлкәдар
КҮЛЧӨНРӘ	— Солтанбәйин ғызы
АСЯ	— Солтанбәйин гардашы ғызы
ТЕЛЛИ	— Солтанбәйин гуллуғчусы

БИРИНЧИ ПӘРДӘ

Әскәрин әви. Яхшы бәзәниши отаг. Әскәр вә Чаһан хала отурмушлар. Гапынын ағзында нөкәр Вәли һазыр дурмушдур.

І кәлиш

Әскәр, Чаһан хала, Вәли

Әскәр (охуяр)

№ 1. Әскәрин ариясы

Наләдәндир ней кими авазейи-әшгим
 бүләнд,
 Налә тәркин ғылмазам ней тәк кәсил-
 сәм бәнд-бәнд.
 Ғыл мәдәд, әй бәхт, йохса камин-дил мүмкүн
 дейил,
 Бөйлә ким ол дилрүба бидәрдибир, мән
 дәрдимәнд,—2
 Дәрдимәнд, дәрдимәнд, дәрдимәнд...—2
 Ah!
 Наләдәндир ней кими авазейи-әшгим
 бүләнд,
 Налә тәркин ғылмазам ней тәк кәсил-
 сәм бәнд-бәнд.
 Ғыл мәдәд, әй бәхт, йохса камин-дил мүм-
 күн дейил,
 Бөйлә ким ол дилрүба бидәрдибир, мән
 дәрдимәнд,—2
 Дәрдимәнд, дәрдимәнд, бидәрдибир, мән
 дәрдимәнд.
 Бидәрдибир, мән дәрдимәнд.
 Бөйлә ким ол дилрүба бидәрдибир, мән
 дәрдимәнд.
 Дәрдимәнд, дәрдимәнд, дәрдимәнд... Ah!

Чаһан

Халан сәнә гурбан, нә олудур ки, белә гәмли-
 гәмли охуярсан? Адам әшидәндә үрәин яныр.

Әскәр

Үрәйин янырса, көрүнүр ки, сәнин руһун вар,
 ай хала!

Чаһан

Ғанмадым, нә дедин, халан сәнә гурбан? Бир
 дә де, баша дүшүм.

Әскәр

Һеч, әлә сөз демәдим ки, бир дә тәзәдән де-
 йим. Инди сән бура бах, ай хала! Ахы белә олмас
 ки, белә дә ғалсын. Бу дүня белә кәлиб, белә кет-
 сә, бәс ахыры нә олсун?

Чаһан

Халан сәнә гурбан, алаһа шүкүр, дүня нә
 олудур ки?

Әскәр

Белә, дейирәм ки, ахы бунун ахыры нечә ол-
 сун? Вәли, бөйүдүк, боя-баша чатдыг, мал, дөвләт
 һамысы вар, амма енә дә билирсән, бунунла адамын
 иши дүз олмур. Нә исә, бир шейә әһтияч көрүнүр.
 Дүз дейирәм, йохса ялан дейирәм?

Чаһан

Халан сәнә гурбан, әлбәттә дүз дейирсән, амма
 енә дә әмәлли баша дүшмәдим.

Әскәр

Дедийим ашкар сөнбәтдир, ай хала! Белә, сөзүн
 доғрусу, о тәрәф бу тәрәфә бахыб көрүрәм ки,
 енә дә бир шейин чатмыр.

Чаһан

Бый! Чатмаян бир шей варса, кәдәни көндәр
 базардан алсын, онда нә фикир вар ки?..

Әскәр

Сән мән дейәни баша дүшмәдин. Әши, мән сә-
 нинлә бөйүк шейин сөнбәтини эләйирәм, сән базар-
 дан данышырсан. Белә, дейирәм ки, бу чүрә дола-
 начағын ахыры нә олсун? Малым вар, пулум вар,
 амма пул саһиби кәрәк өзкә бир шейин дә саһиби
 олсун. Һалбуки һеч малы, пулу олмаянларын кө-
 рүрсән ки, бир сүрүсү вар.

Чаһан

Халан сәнә гурбан, сән бир тачир адамсан, сү-
 рүнү нейләйирсән?

(Вәли башыны булайыр)

Әскәр

Уф, ай хала, енә дә билмәдин нә истәйирәм...

Вәли (бирдән-бирә)

Мән билирәм ағам нә истәйир...

Әскәр (она тәрәф йөнәлир)

Әдә, сән дә бурдасан? Һә, де көрүм, нә истәйирәм?

Вәли (иришә-иришә)

Мән билирәм сән нә истәйирсән.

Әскәр

Билирсән, де, нә даянмысан?

Вәли

Сән истәйирсән ки... (Һырлдайыб сөзүнүн да-
 лысыны дейә билмир, тез гапыдан чыхыр)

Чаһан

Бый, әлә бил ки, кәдәнин дәлилийи вар. Халан
 сәнә гурбан, бирчә мәни яхшыча баша сал көрүм.
 нә истәйирсән?

Эскэр

Ай хала, бура бах! Аглынча мөним нечэ яшым вар?

Чаһан

Бу Рэмэзан йох, кэлэн Рэмэзан кэлиб өтөндөн сонра, сәнин ийрми сәккиз яшын тамам олачаг. Нәйин дәрдини чәкирсән? Сән ки, һәлә ушагсан! Сәни көрүм йүз яшасан!

Эскэр

Чох эчәб, ахы нә гәдәр ушаг олсам да, енә дә аяг үстә дура билирәм ки?

(Вәли дахил олуб өз ериндә даяныр)

Чаһан

Әлбәттә дура билирсән, аллаһа шүкүр саг вә саламат чавансан!

Эскэр

Яхшы, инди бу саг-саламат чаван бәс нейләсин? Элә ейиб ятсын?

Чаһан

Эскәр, сән аллаһ, кәл мөнимлә ачыг даныш ки, баша дүшүм. Ахы мән түркәсаяча бир арвадам. Әрәб дилини нә баша дүшүрәм, халан сәнә гурбан?

Эскәр (кәнара)

Әши, даһа утанмаг ери дейил. (Бәрдән) Ай хала, билирсән нә вар? Мән арвад алмаг истәйирәм әй, арвад, арвад!

Вәли

Элә мән дә буну дейәчәкдим. (һырылдайыр)

Чаһан

Бый, а халан сәнә гурбан, белә де, мән дә баша дүшүм, даһа бунун нә чәк-чевири вар ки?

Эскәр

Һә, бәс буну бил ки, арвад алмаг истәйирәм.

Чаһан

Белә чох да яхшы эләйирсән. Халан сәнә гурбан, аллаһ о күнү элсин ки, тоюнда ойнайым. Бах, Эскәр, халан сәнә гурбан, көрдүн, ахырда кәлдин мән дейәнә? Нечә вахтдыр сәнә дейирдим ки, Эскәр, эвлән, эв-әшик ийиәси, огул-ушаг саһиби ол. Амма нә файда ки, сән гулаг асмырдын дейә, мән дә даһа динмирдим. Инди көрүнүр ки, мән дейәнә кәлдин. Әлбәттә, арвад ал, той элә, дост севинсин, дүшмән янсын! Бах, истәйирсән элә күнү бу күнчә кедәрәм, сәнә гыз ахтарарам. Рәһмәтлик бачым чаны агзындан чыхана кими мәнә дейирди: "Чаһан, бах, Эскәри сәнә тапшырыб кедирәм, ону тәк гой-ма, эвләндир". (Ағлайыр, Вәли аһ чәкир)

Эскәр

Әши, даһа бура агламаг ери дейилдир ки? Гой сөһбәт ачмышыг, көрәк ахыры нечә олур.

Чаһан

Халан сәнә гурбан, эвлән!

Эскәр

Ахы нә саяг эвләним? Иш элә бурасындадыр ки, эвләнмәк асян иш дейилдир.

Чаһан

Халан сәнә гурбан, эвләнмәк су ичмәк кими асан шейдир. Онда нә чәтинлик вар ки? Әләхүсус сәнин кими оғлана ки, аллаһа шүкүр, һәми пулун вар, һәми дөвләтин вар. һәми дә чавансан. Валлаһ, лап падшаһын да гызыны истәсән сәнә верәрдәр. Бах, бурада чох фикр лазым дейил. Гой элә күнү бу күн чадрамы башыма салыб, кедим сәнин үчүн гыз бәйәниб сечим. Я өзүн мәнә де, һансы бәйин вә я таһирин гызыны истәйирсән, кедим сәнә алым.

Эскәр

Ахы мән нә билирәм ки, һансы бәйин вә я таһирин гызы яхшыдыр? Мән ки, онлары көрмәмишәм

Чаһан

Бый, халан сәнә гурбан, бәс мөним көзләрим кордур? Валлаһ, кедәрәм, доланарам, кәзәрәм, бахарам, бәйәнәрәм, сечәрәм, сәнә бир гыз аларам, бир гыз аларам ки, адам баханда ағлы кедәр.

Эскәр (күлүр)

Ай хала, бәс элә олса, ағлым кедәр, дәли оларам ки? Сән мәнә яхшы-яхшы сөйлә көрүм, мөним үчүн нә саяг гыз аларсан?

Чаһан

Дейим, гулаг ас! (охуор)

№ 2. Чаһанын куплетләри вә рәгси

Чадрамы саллам башыма,
Үз-көзүмү бәзәрәм,
Кеңиб сәнә гыз ахтарыб
Һәр тәрәфи кәзәрәм.

(Ойнайыр)

Бәйин, ханын вә таһирин,
Гызларыны дүзәрәм;
Чәмәндәки о күлләрин
Ән көзәлин үзәрәм.

(Ойнайыр)

Халан сәнә гурбан ола,
Зәһмәтинә дөзәрәм;
Тоюнда да сәнин, балам,
Бах, беләчә сүзәрәм.

(Ойнайыр)

Эскәр

Йох хала, бу саяг элвермәз. Мән кәрәк әввәлчә өзүм гызы көрүм, ондан сонра хошума кәлди алым, кәлмәди алмыйым.

Чаһан

Бәс сән киши хейлагы гызы нә саяг көрәрсән? Халг гызыны сәнә көстәрәрин?

Эскәр

Һә, бәс элә мәтләб бурдадыр. Сәһәрән бәри сәнә дейирәм ки, бунун ахыры нечә олсун? Истәйирәм эвләнәм, амма биялирәм кими алым? Чүн-ки һеч кәси көрмәмишәм вә көрмәк дә олмас.

Чаһан

Ай халан сәнә гурбан! Кәл ата-баба йолу илә эвлән. Сәнин нә борчуңдур? Гой мән кедим, сәнә гыз алым, һәркаһ пис олса, тәгсир мөним бой-нума.

Эскәр

Ай хала, сән нә фикирдәсән? Мән аршыны ики шаһылыг чити көрмәмиш алмырам, о ки галды ди-

Сүлейман

Әлбәттә, арвад алмаг истәйирсән.
(Һәми тәәччүб эдир)

Эскәр

Баһо, нә билдин?

Сүлейман

Сифәтиндән көрүрәм. Ону билмәйә нә вар ки?
(Чаһана) Беләдир, белә дейил, хала?

Чаһан

Гадан алым, әлбәттә беләдир.

Сүлейман

Беләдир, белә дейил, Вәли?

Вәли

Бәй, әлбәттә беләдир.

Сүлейман (Эскәрә)

Инди билдин ки, ағыллыам?

Эскәр

Ярысына гәдәр билдим. Инди, ашна, бир иш дә вар. Һәркаһ она да тәдбир төксән, онда биләрәм ки, башдан аяга гәдәр ағыллысан.

Сүлейман

Бир-бир сөйлә, гулаг асым.

Эскәр

Бах, Сүлейман, мән белә фикирдәйм ки, гыз алмаг мал алмаг кими бир шейдир: малын писи, яхшысы олан кими...

Сүлейман

Даян, билдим нә истәйирсән.

Эскәр

Нә истәйирәм?

Сүлейман

Истәйирсән ки, әввәлчә гызы көрүб. бәйәниб, сонра аласан.

(Һәми тәәччүб эдир)

Эскәр

Балам, нечә билдин?

Сүлейман

Агзыны ачан кими! Ону билмәйә нә вар ки?...
(Чаһана) Беләдир, белә дейил, хала?

Чаһан

Гадан алым, әлбәттә беләдир.

Сүлейман

Беләдир, белә дейил, Вәли?

Вәли

Бәй, доғру буюкурсан.

Сүлейман (Эскәрә)

Инди билдин башдан аяга гәдәр ағыллыам?

Эскәр

Бир азча галыбдыр, һәркаһ бир иши дә биләсән, онда иманым камил олар.

Сүлейман

Бир-бир сөйлә, гулаг асым.

ри көзлү арвад ола! Ата-баба йолу илә эвләнәм, кәрәк алам, бошайам, алам, бошайам, та ки, ичиндән бир нәфәри хошума кәлиб гала... Йох, мән бу саяг эвләнмәк истәйирәм. Бачарсан, мәнә бир йол көстәр ки, гызы көрүм, сонра алым.

Чаһан

Халан сәнә гурбан, нә йол көстәрәм? Һәркаһ сән арвад олса инди, анымча апарыб әв-әв кәзәдирдим.

Эскәр (күлүр)

Арвад олса идим, эвләнмәздим ки...

Чаһан

Бәс нә саяг олсун?

Эскәр

Көрүнүр ки, һеч бир йол йохдур, онун үчүн дә мән эвләнмирәм. (Вәли аһ чәкир, сукут)

(Мусиги чалыныр. Сүлейман дахил олур)

II кәлиш

Һәммә адамлар вә Сүлейман

Сүлейман

Чаһан хала, кефин яхшыдырмы?

Вәли, сән нечәсән, яхшысанмы? (Эскәрә тәрәф кедиб, охуор)

№ 3. Сүлейманын маһнысы

Нәдир сәнин дәрдин, бу нә аһы-зарыдыр?
Нәдир сәнин фикрин, белә тарымарыдыр?
Утанма, кәл сөйлә, белә дәрдини мәнә,
Нә гүссәдир бөйлә, әсәр эйләйиб сәнә?
Бу дүняда йохдур белә дәрди бидәва,
Дәвасын ал дәрдин, белә көркилән сәфа.
Эшитмәмишсәни, белә бир мәсәл дә вар:
Нә арзу варса, белә ахтаран тапар?

Балам, нә олуб ки, белә гарадинмәз дурубсан?
Йохса дүнянын дәрди сәнә галыбдыр?

Эскәр

Ай Сүлейман, яхшы олдү ки, сән кәлдин. Ахы дейирләр сән бир ағыллы адамсан. Кәл көрүм, нә мәсләһәт көрүрсән?

Сүлейман

Демәли, сән өзүн инанмырсан ки, мән ағыллыам?

Эскәр

Инанырам, амма мәсләһәт көрсән, лап яхшы инанарам.

Сүлейман

Бир-бир сөйлә көрүм, нә олубдур?

Эскәр

Нә олачагдыр? Ону фикир эдирәм ки, яхшы, ахы бунун ахыры нә олсун? Элә бу дүня белә кәлиб, белә кетсә...

Сүлейман (онун сөзүнү кәсир)

Даян, билдим нә истәйирсән?

Эскәр

Нә истәйирәм?

Эскэр

Яхшы, ағыллы оғлан! Бас мән гызы харда көрүм вә нә саят элэйим ки, һеч олмаса бир бала-ча бәләд олум.

Сүлейман

Ондан асан нә вар ки? Палтарыны дәйиш, көһ-нәсини кей, голтуғуна бир топ чит-мит, нә варса вур, элиңә дә бир аршын ал, ондан сонра дүш гапы-гапы кәз вә аршын малы сәт! Бу һалда көрдүҗүн гызларын бирини сеч, сонра ләләшини көндәр, кедим элчилик элэйим, вәссалам.

Эскэр (сөвинир)

Әчәб фикирдир, валлаһ!

Чаһан

Гадан алым, әлбәттә яхшы фикирдир.

Сүлейман

Айры әләч йохдур. (Чаһана) Беләдир, белә дейил, хала?

Чаһан

Гадан алым, әлбәттә әләдир.

Сүлейман

Беләдир, белә дейил, Вәли?

Вәли

Бәй, доғру буюрурсан.

Сүлейман (Әскәрә)

Инди көрдүн, ағыллыям?

Әскәр

Ағыллысан, гардаш, ағыллысан. Валлаһ, сән дейән кими эләчәйәм.

Чаһан

Ай Сүлейман! Сән нийә өзүнү гочалдыб, әвлән-мирсән?

Сүлейман

Мән дә әвләнәрәм, хала. О фикирдән мәним дә башымда вар. Һәлә инди әввәлчә Әскәри әвләнди-рәк, көрүнүр ки, о, чох тәләсир, сонра мән дә әвләнәрәм. Яхшы, хала, бәс сәнин фикрин нәдир?

Чаһан

Һеч нә, гадан алым, нә олачагдыр ки?

Сүлейман

Йох, хала, бәсдир бу гәдәр дул галдын. Гой сәни дә бир аллаһ бәндәсинә верәк, чанымыз дау әләсин.

Чаһан (утанарағ)

Бәй, гадан алым, мәним нә әрә кетмәк вахтымдыр ки?

Сүлейман

Нечә? Чох балачасан? Әлбәттә вахтыңдыр. Беләдир, белә дейил, а чамат?.. Әлбәттә беләдир. (Вә-

лиә) Вәли, сән дә һазырлаш һа, (Вәли утаныр, башыны ашағы дикир) һә, Әскәр, фикрә кедиб-сән?

Әскәр

Валлаһ, сабаһдан аршынмалчы олачағам.

Сүлейман

Әчәб әләйәчәксән. Аллаһ сәни дә тез мурадына етирсин, бизи дә. Беләдир, белә дейил, хала?

Чаһан

Гадан алым, әлбәттә әләдир.

Сүлейман

Беләдир, белә дейил, Вәли?

Вәли

Бәй, доғру буюрурсан.

Сүлейман

Бәс инди ки, белә олду, гулаг асын!

№ 4. Сүлейман, Чаһан вә Вәлинин куплет вә рәсәлери

Сүлейман

Өйрән бу кәләйи, кет арвад ал, тез той әлә, Бил ким, дүшмәйәчәк, бөйлә кәләк бир дә әлә. Амма бах, унутма сән, унутма сән, бизләри сән, Көрәндә гашы гара, көзү гара гызлары сән.

Һамы

Амма бах, унутма сән, унутма сән, бизләри сән, Көрәндә гашы гара, көзү гара гызлары сән.

(Ойнайырлар)

Чаһан

О күн ола, балам, той әдәсән, тыз аласан, Әвләнмәк ишини арамыз даб саласан. Бизә дә сән гур кәләк, сән гур кәләк, сән гур кәләк, Бәлкә биз дә күн көрәк, бир күн көрәк, бир күн көрәк.

Һамы

Бизә дә сән гур кәләк, сән гур кәләк, сән гур кәләк, Бәлкә биз дә күн көрәк, бир күн көрәк, бир күн көрәк.

(Ойнайырлар)

Вәли

Дүш базар, шәһәрә, сәт аршын мал, Әскәрәга, Ахтар, бах, гызым тап, тез арвад ал, Әскәр аға. Дәрдинә тапдын әләч, тапдын әләч, тапдын әләч, Бизә дә тез бир йол ач, тез бир йол ач, тез бир йол ач.

Һамы

Дәрдинә тапдын әләч, тапдын әләч, тапдын әләч, Бизә дә тез бир йол ач, тез бир йол ач, тез бир йол ач.

(Ойнайырлар)

ПӘРДӘ

ИКИНЧИ ПӘРДӘ

Күлчөһрә

Мән дейирәм мәкәр әвдә галыб ун чувалына тай оласан? Мән ону демәк истәйирәм ки, адам әввәлчә көрә кимә кедәчәк, баха, бәйәнә, тәһәр-төврүнә бәләд ола, сонра әрә кедә.

Ася (күлүр)

Әлә сөз данышырсан ки, бишмиш тоюғун күл-мәйи кәләр. Сән бу дөрд диварын арасында кими көрә биләрсән, а язгы, һәлә бахыб бәйәнәсән дә?

Күлчөһрә

Әлә оlanda әвдә гыз галмаг яхшыдыр.

Телли

Әши, тәки ағам сизи әрә версин. Мән гачыб, кедиб нишанлынызы көрәрәм, эвинә, эшийинә ба-харам, сонра кәлиб һамысыны сизә нәгл эләрәм.

(Күлчөһрә вә Ася күлүрләр)

Күлчөһрә

Яхшы, ай Телли! Көрүнүр бизим адахлымызы бир сән көрсән бәсдир? Бизим көрмәйимиз ләзым дейил?

Телли

Йох, ханым, әввәл мән көрәрәм, сонра сиз көрәсиниз.

Ася

Яхшы, Телли, гой сән дейән олсун. Тәки бизи әрә версинләр, ердә галаны асандыр.

Күлчөһрә

Йох, мәнчийәз көрүб бәйәнмәйинчә әрә кетмәйчәйәм. Амма сиз әлә көрмәмишдән дә келәрсиниз.

Телли

Валлаһ, ханым, әлә көрмәмишдән әрә кетмәк яхшыдыр. Йохса, әввәл көрәндә, сонра яхшы ол-мур. Амма көрмәйәндә үрәйин тәләсир ки. тез көрәрсән.

№ 6. Теллинин һамысы

Сән о янда, яр бу янда, Чейран тәк бойнун буранда, Бахышын мин чанлар алыр. Мәни гәмә, дәрәдә салыр.

Сән о янда, яр бу янда, Һәрдән гыйгагы баханда, Көзүм о көзләрдә галыр. Мәни гәмә, дәрәдә салыр.

Сән о янда, яр бу янда, Сачларын үзә саланда, Көйләрә аһым учалыр. Мәни гәмә, дәрәдә салыр.

Сәни яхшыча кейиндирләр, бәзәйирләр. Сонра файтона миндириб һуррай, һуррай илә апарырлар. Һәлә десән аяғынын алтында гурбан да кәсирләр. Отаға апарыб, көрдәйин даһында отурдурлар. Үрәйин дөһүнә-дөһүнә көзләйирсән, бир дә көрүрсән ки, гапы ачылды, оғлан кирди ичәри. (Гапы ачылыр, Солтанбәй чыхыр. Гызлар сәслә-

Солтанбәйин һәйәти. Күлчөһрә, Ася, Телли оту-руб тикиш тикир вә чораб һөрүрләр.

I кәлиш

Күлчөһрә, Ася вә Телли

Күлчөһрә (тикиш тикә-тикә охуюр)

№ 5. Күлчөһрәнин ариясы

Пәришан хәлги-аләм аһу-эфған әтдийимдәндир, — 2
Пәришан олдуғум, хәлги пәришан әтдийимдән-дир. — 2
Дили-заримдә дәрди-әшг күнү-күндән фүзун ол-муш, — 2

Етән бидәрдә тәдбирилә дәрман әтдийимдәндир. — 2
Дейил биһудә кәр яғса фәләкдән башыма дашлар, Бинасын тишейи-аһимлә виран әтдийимдәндир. — 2
А... а... а... а... а... а... а... кәл ярым! — 2
А... Кәл ярым! Кәл ярым, кәл, кәл, кәл, кәл, һей!

Ася

Ай Күлчөһрә, сән охуянда, һәмийә мәним үрә-йим тутулу, бикәф олурам.

Күлчөһрә

Көрүнүр ки, охумағым сәнә хош кәлмир.

Ася

Йох, чох хош кәлир. Әлә она көрә дә мәни бир саят гәм басыр, гүссә эләйирәм.

Күлчөһрә

Әһ, әлә бизим өмрүмүз башдан-аяға гәм-гүссә дейилим?

Ася

Һә, валлаһ, доғру дейирсән.

Телли

Ай ханымлар, нә олуб ки, белә гәм-гүссә эләйирсиниз? Аллаһ гойса ағам бухун-сабаһ сизи әрә верәр, кедиб әв йийәси, оғул-ушаг саһиби олар-сыныз. Онда гәминиз дә олмаз.

Күлчөһрә

Әһ, а Телли! О чүрә ки, бизи әрә верирләр, һеч вермәсәләр яхшыдыр.

Телли

Нә үчүн, ай ханым? Нийә әлә данышырсан?

Күлчөһрә

Доғру дейирәм. О чүрә әрә кетмәк мәним хошума кәлмир. Һеч билмирсән, сәни кимә верир-ләр, әрин ким олачаг? Кетдийин адам чавандыр, гочадыр, кечәлдир, готурдур, адамдөһәндир?

Ася (тәәжүб илә)

Бәс, ай Күлчөһрә, онда даһа һеч әрә кетмәйиб әвдә галыб ун чувалына тай олачагсан?

Телли

Аллаһ әләмәсин.

рини кәсіб ишләрилә мәшгул олулар). Аллаһ
эләмәсин ки, белә оғлан олсун!

II кәлиш

Һаман адамлар өз Солтанбәй

Солтанбәй (әснәйир)

Ай ғыз, Телли! Мин кәрә демишәм ки, мән ятан-
да кәл, үстүмү басдыр! Инди үстү ачыг ятмышам,
дейәсэн белимә союг дәйиб. (әснәйир) Эһ, кәрәк
рәһмәтлик Сона сағ олайды... Гәрәз, тәклик бир
сәнәт дейил.

Күлчөһрә

Ай ата, бизә десәйдин өртәрлик, билмәдик.

Солтанбәй

Демәдим, демәдим, кечибдир. (әснәйир) Ди ду-
рун кедин эвә. Мән дә шәһәрә чыхырам. Эвдән
яхшы муғаят олун. Дурун! (Ғызлар дуруб ичәри
кедирләр)

III кәлиш

Солтанбәй тәк

Солтанбәй

Эһ, кәрәк рәһмәтлик Сона сағ олайды. Олмур,
олмур. Тәклик мәнә әл вермир. Беш илдир ки,
күн-күндән керн кедирәм. Исраға күн һәким Мир-
зә һүсәйнә дейирәм ки, орам ағрыйыр, бу-
рам ағрыйыр, дейир ки, арвад ал! һаны бир элә
арвад ки, үғрума кәлә иди, ала иди! Әлбәттә, мән
һә ғыз вермәзләр, чүнки яшым чох, пулум йох вә
бир дә тәзәдән топ-туғанк илә әвләнмәк мәнә яраш-
маз. Мәнимки бир һаллыча-дуллуча арваддыр ки,
бир нәфәр молла, үч манат пул, бир кәллә гәнд
илә иш тамама ола. Ондан сонра арвад кечәләр бы-
ғыма һәна яхар, сәһәрләр дә юяр, ятанда да бели-
мә союг дәймәз... Гәрәз, кедәк базара, кәрәк нә
вар, нә йох. (кедир. Әскәр сәһнә архасындан охуор)

Әскәр

№ 7. Әскәрин маһнысы

Аршын мал алан!
Аршын мал алан!
Бафта, тафта, бохча, һей...

(Әскәр голтуғунда аршын малы өз әлиндә ар-
шын сәһнәйә чыхыр)

IV кәлиш

Әскәр тәк

Әскәр

Тамам үч күндүр ки, гапы-гапы доланыб кәзи-
рәм, амма ахтардығымы тапа билмирәм. Бу күнү
дә баша чыхардым, керүм нә олур? Эй бәхт, сән-
дән мэдәд. (охуор)

Аршын мал алан!
Аршын мал алан!
Бафта, тафта, бохча, һей...

(Күлчөһрә, Ася өз Телли сәһнәйә чыхырлар)

V кәлиш

Әскәр, Күлчөһрә, Ася, Телли
Телли

Аршын малчы, аршын малчы, бура кәл!

(Ғызлар охуорлар)

№ 8. Ғызларын хору

Аршынмалчы, мал кестәр,
Бир-бир ерә сал кестәр.
Кестәр, кестәр һәр нә вар,
Ғызлар бәзәнмәк истәр.
Аһ, нә көзәл парчадыр,
Күлләри дә гончадыр,
Той бәзәйн хончадыр, хонча, хонча!
Ондан бир палтарлыг тикдирсәйдем,
Ойнардым мән доюнча, доюнча!

Әскәр

Аһа, дейәсэн ғыз мәдәниә дүшмүшәм. Үчү бир-
дән чыхды. (онлара) Дейин керүм, көзәл ханым-
лар, нә истәйирсиниз? Чит, ипәк, мәхмәр, бафта,
тафта, һәр шей вар.

Күлчөһрә

Ач кәрәк, хошумуза кәлән нә вар?

Әскәр

Бу саат, ханым! (ачыр)

Ася (кәнара)

Батмыш нә көйчәк оғландыр!

Әскәр (Күлчөһрәйә диггәтлә бахыр)

Бах, ханым, һәр нә көнүл истәйән десән, һамы-
сы бурда вар. (кәнара) Амма әчәб ғыздыр.

Телли

Ай ханым, о туманлыг нә яхшыдыр?

Ася

Эһ, нәйә лазым олан шейдыр?

Күлчөһрә (Ася)

Сәнә лазым олмаз, амма Теллиә лазым олар.

Әскәр

Доғру буюрурсан, ханым, (кәнара) ағыллы ғыз-
дыр һа... (она) Нечә аршын буюрурсан, гуллу-
чунуз үчүн кәсим?

Күлчөһрә

Аршыны нечәдәндир?

Әскәр

Һеч нечә. Он ики гәпикдир, амма сизә ики
шаһыдан һесаб әдәрәм.

Күлчөһрә

Бу чүрә читин аршыныны биз һәмишә сәккиз
гәпикдән алырыз, әлә версән, он аршын кәс.

Әскәр

Зәрәр йохдур, сизә гурбан олсун... (өлчүр) Бир,
ики... амма, дейәсэн ахтардығымы тапмышам... үч,
дөрд... валлаһи, чох көзәл ғыздыр... беш, алты, ед-
ди... дейәсэн әлә гисмәтим бу олачаг... сәккиз,
доғтуз... керүнүр ки, заһири көзәл олан кими бәти-
ни дә көзәлдир... он, он бир, он ики...

Күлчөһрә

Он аршын бәсдир.

Әскәр

Һә, фикримдән чыхды. Будур әлә он аршын-
дыр. (кәсир, Теллиә верир)

Ася

Эһ, бизә ярашан һеч бир шей йохдур.

Әскәр

Ханым, сизә ярашан парчам чохдур, аңчаг әвдә-
дир. Иншаллаһ, кәлән сәфәр кәтирәрәм. (Күлчөһрә
пул верир) Ханым, эвин абадан, сәнин әлинин бә-
рәкәти мәнә бәсдир.

Күлчөһрә

Нә билдин ки, әлим бәрәкәтдилдр?

Әскәр

Әлә белә, үрәйимә дамды ки, сәнин әлин бәрә-
кәтдилдр, (кәнара) валлаһ, мән дейән әлә будур
ки, вар. (Күлчөһрәйә) Ханым, бура Солтанбәйин
эви дейилми?

Күлчөһрә

Өзүдүр.

Әскәр

Абадан олсун. Бәс Солтанбәйин ғызы һансы-
ныздыр?

Ася

Бу өзүдүр.

Әскәр

Аллаһ өмүр версин. (кәнара) Чох көзәл ғыз-
дыр.

Ася

Ай Күлчөһрә, кедәк әвә! Йохса әмим кәләр,
ачығы тутар.

Әскәр

Сағ олун, вар олун.

Күлчөһрә (кедә-кедә)

Сән дә сағ ол. (кедирләр)

VI кәлиш

Әскәр тәк

Әскәр

Сөзүн доғрусу, бундан яхшы ғыз көрмәдим
вә ола билсин ки, һеч көрмәйим дә. Кәл, Әскәр,
я гисмәт де, буну ал... Солтанбәй мәнә көрмәйиб-
сә дә, адыны әшидибдир, билир ки, дөвләтти та-
чир оғланам. Йәгин, ғызы истәсәм верәр. Инди
көрәсэн ғыз билсә ки, мән доғрудан да аршын мал
сатанам, мәнә кәләрми? Ғызы билмирәм, амма
Солтанбәй билсә ки, мән аршын мал сатанам,
мин ил дә галса ғызыны мәнә вермәз... Аллаһын
алтында ғыз бир дә чыха иди, енә керүб, даныш-
дыра идим. (Аяг сәси әшидилдр) Аһа, дейәсэн кә-
лән вар, кизләним, керүм кимдир. (кизләнир)

(Күлчөһрә чыхыр)

VII кәлиш

Күлчөһрә өз кизләниши Әскәр

Күлчөһрә

Ася демишкән, аршынмалчынын сир-сифәти ях-
шы иди. Инди Асяя десән, кәл сәни она әрә ве-
рәк, бир һәшир гатар ки... Дейәр, мән аршынмал-
чы тайыны? Амма мәнчә, аршынмалчылыг пис иш
дейил. О да тачир кими бир шейдыр, валлаһ, атам
разы олса, мән она әрә кедәрәм, чүнки нә саяг
олса, үзүнү көрмүшәм, билдирәм ки, шил дейил.
кор дейил, кечәл дейил... Сифәти дә хошума кәл-
ди, үзү нәчиб адамын үзүнә охшайыр. Ону гәшәнк
кейиндирәсэн, бир оғлан чыхар, бир оғлан чыхар ки,
бәй баласы кими. Мәнә дейир: йәгин әлин бәрә-
кәтдилдр. Өзү дә әлә бахырды ки, куя тәк мәнн
көрүрдү. Бир дә көрсә идим, яхшыча диггәт әдәр-
дим. Аһ, көр нә данышырам, ким билдр, бәлкә
онун арвады, ушағы вар.

Әскәр (чыхыр)

Бағышла, ханым.

Күлчөһрә (диксинир)

Ай, горхдум.

Әскәр

Горхма, ханым, дейәсэн, мән аршынымы бур-
да гоюб кетмишәм. (әлиндәки аршыны кизләдир)

Күлчөһрә

Олса бурда галарды. (ахтарырлар)

Әскәр

Зәрәр йохдур, әвдә айры аршыным вар.

Күлчөһрә (кәнара)

Енә о саяг бахыр, көзү-көзүмә саташанда, әлә
бил мәнн илдырым кими вурур.

Әскәр

Ханым, аллаһын алтында Солтанбәйин сәнин
кими он ики ғызм олайды.

Күлчөһрә

Йә'ни нә демәк истәйирсән?

Әскәр

Ону демәк истәйирәм ки, бир ғызыны бәйә,
бирини хана, бирини тачирә, бирини молла, би-
рини сейидә вериб, ахырта бирини дә мәнә верә
иди.

Күлчөһрә

Нә олар ки?

Әскәр

Амма йох, вермәз. Әлбәттә вермәз. О, бир бәй
адамдыр, амма мән аршынмалчы.

Күлчөһрә

Көрүнүр ки, сән субайсан?

Әскәр

Халис субаям. Аллаһын бәрәкәтиндән ишим дә
чох яхшы кедир, бир парча чөрәйим вар, ач де-
йяләм.

Күлчөһрә

Бәс нә үчүн индийә гәдәр әвләнмәйибсән?

Әскәр

Не саяғ әвләним? Көрмәдийим ғызы алмарам,
көрдүйүм ғызлардан да хошума кәлән, үрәйимә
итан бир нәфәрди. Ону да мәнә вермәзләр.

Күлчөһрә

Ғыз өзү сәнә кәлмәзми?

Әскәр

Йәгин ки, кәлмәз, чүнки о бәй ғыздыр.

Күлчөһрә

Сән әввәлчә ғыздан соруш, сонра де! Не би-
тирсән кәлмәз?

Әскәр

Доғру буюрурсан, ханым! Бәс әлә исә, де кө-
рүм, мәнә кәләрсәнми?

Күлчөһрә (тәкчүблә)

Ким, мән?

Әскәр

Бәли, сән. Мәним хошладығым ғыз бирчә сән-
сән.

Күлчөһрә

Мән әлә билдим ки, өзкә ғыздыр.

Әскәр

Сәндән башға өзкәси ола билмәз.

Күлчөһрә

Бәс сән мәни бир кәррә көрмәклә хошладың?

Әскәр

Әлбәттә, ханым, көз көрдү, көнүл севди. Кө-
зүм сәни көрән кими ғәлбим севиндийиндән чыр-
пынмаға башлады.

Күлчөһрә (кәнара)

Валлаһ, мән дә әлә олдум.

№ 9. Әскәр илә Күлчөһрәнин дуэти

Әскәр

Өйрәниб пүрфәнд олдум,
Көрәнә ришхәнд олдум,
Һәр бир дәрә мән долдум, } 2
Сәни көрдүм бәнд олдум.
Әлә бәнд олдум, әлә бәнд олдум,
Әлә бәнд олдум, дилбәр,
Дура билмәм мән сәнсиз.

Күлчөһрә

Һеч кәси мән көрмәздим,
Сиррим сөйләмәздим, } 2
Нәдир ашиг билмәздим.
Сәни көрдүм бәнд олдум,
Әлә бәнд олдум, әлә бәнд олдум, } 2
Әлә бәнд олдум, дилбәр,
Дура билмәм мән сәнсиз.

Икиси бир ердә

Кәмәк әтди чүн ол бәхт,
Кәлди чатды ахыр вахт.
Өзүм билдим хошбәхт,
Сәни көрдүм бәнд олдум,
Аһ...

Әлә бәнд олдум, дилбәр,
Дура билмәм мән сәнсиз.
Әлә бәнд олдум, әлә бәнд олдум,
Әлә бәнд олдум, дилбәр,
Дура билмәм мән сәнсиз.

Әскәр

Ханым, мән сәнә ярашан дейләм.

Күлчөһрә

Билмирәм, амма хошламайшам.

Әскәр

Көрүнүр ки, доғру дейләм. Гәлб-гәлби истәр,
ханым!

Күлчөһрә

Мәнә ханым демә, адым Күлчөһрәдир.

Әскәр

Күлчөһрә, бәс нә саяғ әдәк ки, атан сәни мәнә
версин?

Күлчөһрә

Мәни атамдан истә, верәр, верәр, вермәз, мән
өзкәсинә әрә кетмәрәм.

Әскәр

Чох әчәб. Бирдән атан сәни күч илә әрә верәр?

Күлчөһрә

Күч илә кетмәрәм.

Әскәр

Сәни зор илә гачырарлар.

Күлчөһрә

Өзүмү боғарам.

Әскәр

Аллаһ әләмәсин! Инди ки, белә олду, гой бир
яхшы фикирләшим, көрүм, бәлкә бир әләч тапа-
рам. Инди сән кет әвә, йохса бизи көрәрләр, яхшы
олмаз. Худаһафиз.

Күлчөһрә

Худаһафиз, амма ону бил ки, сөзүм сөздүр.
(кедир)

VIII кәлиш

Әскәр тәк

Әскәр

Дейрәм, валлаһ, үрәк бир олур. Язығ ғыз мәни
хошлайыбдыр, өзү дә билмир ки, дөвләтти тачи-
рәм. Мән дә гәсдән демәдим ки, гой ахыра кими
ғызы сынаим. Чох әчәб, инди мән кедим, бир
бәһанә илә халам бурая көндәрим. Бахсын көр-
сүн, нечә ғыз сечмишәм.

(Кедир. Күлчөһрә чыхып ора-бурая бахыр вә
сонра отуруб фикрә кедир)

IX кәлиш

Күлчөһрә тәк

Күлчөһрә

Бу нә иш иди мән әләдим? Яд оғлан илә нә-
ләр данышдым, һеч ғыз ярашмәз... Билмирәм
һардан кәлди чыхды, бу аршыналчы? Өзү яхшы,

сөзү яхшы... Һеч фикримдән чыхмыр. Аһ, нечә
көнлүм пәришан олуб. (охуыр)

№ 10. Күлчөһрәнин ариясы

Ашиг олдум нечә бир тазә күлү-рәнайә, — 2
Ки салыбдыр мәни ол ишә илә гөвгайә. — 2
Ашиг олдум, ашиг олдум, ашиг олдум
Нечә бир тазә күлү-рәнайә.
Аһ!

Көзүмүн ганы илә синәми әл әтдим ким,
Сәбәби сәнәт ола ол бүтү биләрвайә, пәрвайә,
пәрвайә.

Бу бир ишдир ки, мәни йнә кими инчәлдиб,
Салыр иплик кими һәрәм бир узун сөвдайә. — 2
Ашиг олдум, ашиг олдум, ашиг олдум
Нечә бир тазә күлү-рәнайә.
Аһ!

(Ася вә Телли сәһнәйә кәлирләр)

X кәлиш

Ася вә Телли Күлчөһрәйә яхынлашараг
охуырлар

№ 11. Ася илә Теллинин дуэти

Ася

Нә пәришандыр һалын?

Телли

Һалын?

Ася

Күлчөһрә!

Телли

Күлчөһрә!

Ася

Күлчөһрә!

Телли

Күлчөһрә!

Ася

Нәдир бу аһы-зарын?

Телли

Зарын?

Ася

Тез сөйлә!

Телли

Күлчөһрә!

Ася

Тез сөйлә!

Телли

Тез сөйлә!

Ася

Нияә солмуш рухсарын?

Телли

Сарын?

Ася вә Телли

Күлчөһрә, тез сөйлә!

Ғызә лайыг олмәз ким,

Дәрд өтсин, гәм чәксин.

Ася

Нәдир бу аһы-зарын?

Телли

Зарын?

Ася вә Телли

Күлчөһрә, тез сөйлә!

Омлар Күлчөһрәни ичәри апарырлар. Әскәр
Чаһан хала илә кәлир. Чаһан хала чабрая бу-
рүнүбдүр.

XI кәлиш

Әскәр

Бах, хала, һаман ғыз бу әвдә олур. Апарарсан
бу мәхмәри вә дейәрсән ки, аршыналчы көндә-
рибдир. Сорушан олса ки, сән кимсән, дейәрсән
ки, аршыналчынын халасыям. Баша дүшдүмү?

Чаһан

Баша дүшдүм, халан сәнә гурбан, кедирәм.
(кедир)

XII кәлиш

Әскәр тәк

Әскәр

Амма кетдикчә ғызә даһа артыг бәнд олурам.
Күнү бу күн Сүлеймәни көндәрәчәйәм ки, кәлиб
әлчилиг әләсин. Истәдийими тапдым. Бу әв, бу
һәйәт, бу күчә — һамысы әлә бил ки, үзүмә күлүр.
(охуыр)

№ 12. Әскәрин маһнысы

Ахтарыб тапдым сәни,
Сәндәми севдин. яр, мәни?
Көр нә һалдыр, көрмүр көзүм
Шадлығымдан дүняны.
Кәл, кәл, маралым кәл!
Кәл, кәл, чейраным кәл!
Сәни севдим, яр, сәни севдим,
Көзүм көрмәз өзкәни.
Һалал олсун Сүлейман,
Сән нә кәләкбәзсан шейтан!
Өйрәдиб мәни йола салдын,
Мәнә раст кәлди яр чан.
Кәл, кәл, маралым кәл!
Кәл, кәл, чейраным кәл!
Сәни севдим, яр, сәни севдим,
Көзүм көрмәз өзкәни.
Сәни севдим, яр, сәни севдим,
Көзүм көрмәз өзкәни.

(Кедир. Солтанбәй базардан гайыдыр)

XIII кәлиш

Солтанбәй тәк

Солтанбәй

Әлә һамы мән дейәни дейир, бир һаллыча, ду-
луча арвад ал ки, бир нәфәр молла, үч манат пул
вә бир кәллә гәнд илә иш тамам олсун. Инди мән
нә гайырым? Әлә арвады һарадан тапым? Кәл, аһ
арвад! Һардасан? Кәл, кәл!

(Чаһан чыхыр вә Солтанбәйә тәрәф кәлир)

XIV кәлиш

Солтанбәй вә Чаһан

Солтанбәй

Баһо! Йохса мени гара басыр? Йох, дейәсэн дини көзлү арваддыр. Өзү дә биздән чыхды. Де-пәсэн аллаһ менимкин итирди. (Чаһана) Ай бачы, кимсән, биздә нә ишин вар иди?

Чаһан

Аршын малы апармышдым, гызлара көстәрим.

Солтанбәй (кәнара)

Арвад олмағына арваддыр, анчаг үзүнү көрсәм пис олмаз. (Она) Яхшы, бачы, бирдән чаршаба бүрүнмүш киши олмагасан?

Чаһан

Бый, ай гардаш, нә данышырсан?

Солтанбәй

Бәс элә исә бир балача үзүнү мәнә көстәр ки, йәгинлик һасил олсун.

Чаһан (язаш-язаш үзүнү ачыр)

Көрдүн ки, арвадам?

Солтанбәй

Һә, көрдүм (кәнара) арвадсан, өзү дә лап мән дейәннән, (она) ди яхшы, бир мени баша сал көрүм, сән кимсән, нәчсән вә кимин адамысан?

Чаһан

Мән аршынмалчынын халасыям вә өзүм дә гызлара, арвадлара мал сатырам.

Солтанбәй

Яхшы, ахы, бир демәдин ки, көрәк кимин адамысан?

Чаһан

Дәллал Кәрбәлайы Нәсирин күлфәтийәм. Бәлкә тәһийырсан?

Солтанбәй

Хейир, танымырам. Мәним дәллал-мәллал илә ишим олмаз. Демәли, сәнин кишин дәллаллыг эдир, өзүн дә аршын малы сатырсан?

Чаһан

Бәли, кишим дәллаллыг эләйәрди.

Солтанбәй

Эләйәрди? Бәс инди нә иш көрүр?

Чаһан

Инди аллаһ билдир ки, нә иш көрүр. Рәһмәтлик он ики илди ки, өлүбдүр.

Солтанбәй (севинир)

Өлүбдүр? Демәли, сән дулсан?

Чаһан

Бәли, дулам.

Солтанбәй

Белә де! (Өскүрүр вә өзүнү дүзәлдир) Дейир-сән ки, әрин өлүб, дул галымсан?.. Чох эчәб, инди бәс биз нейләйәк?

Чаһан (тәәччүблә)

Нәйи нейләйәк?

Солтанбәй

Йох, белә ону дейирәм ки, мәним дә арвадым дүз беш илди ки, мәрһум олубдүр. Белә олмаг чох пис шейдир. Адам тәк галыр, билмир ки, нә әтсин. (Кәнара) Яхшыча әлимә дүшүбдүр. Неч бурахмаг лазым дейил. (Чаһан истәйир кетсин, Солтанбәй тез габаглайыр) Әши, бир даян, һара тәләсирсән?

Чаһан

Тәләсирәм, ишим вар.

Солтанбәй

Даһа бундан көзәл иш нә ола биләр? Яхшыча сөһбәт эдирик. Сән дул, мән дул, кәл дәрәләшәк дә. Яхшы, инди сән дейирсән ки, дулсан, һә?

Чаһан

Бый, дедим ки, әрим он ики илди ки, өлүбдүр.

Солтанбәй

Ахы бурасы вар ки, мән дә дулам.

Чаһан

Нә олар? Аллаһын әмридир. Тәк сәнин башын-дә көрүнмәйиб ки?

Солтанбәй

Орасыны билирәм. Амма кәл биз икимиз бир иш әдәк.

Чаһан

Нә иш?

Солтанбәй

Белә иш ки, нә сән дул оласан, нә дә мән.

Чаһан

Нә саяг эләйәк?

Солтанбәй

Нә саягы вар ки? Бир нәфәр молла, үч манат пул вә бир кәллә гәнд иши тамам әдәр.

Чаһан

Неч баша дүшмүрәм ки, нә дейирсән!

Солтанбәй

Баша дүшмүрсән? Эчәб дилбилмәзсән! Бәс элә исә дуруст гулаг ас көр нә дейирәм, а дилбилмәз. (охур)

№ 18. Солтанбәйин куплетләри

Бир ат алдым, һәр яна чапдым, кәл алым, маралым, дилбилмәз.

Ахыр кәлиб сәни тапдым, кәл алым, маралым, дилбилмәз.

Аман, аман уй, гашы каман уй, Кәл алым, маралым, дилбилмәз.

Бир әв тикдим, даш үстәдир, кәл алым, маралым, дилбилмәз.

Һәр нә десән баш үстәдир, кәл алым, маралым, дилбилмәз.

Аман, аман уй, гашы каман уй, Кәл алым, маралым, дилбилмәз.

Сән дул, мән дул, кәл мәнә бәнд ол, кәл алым, маралым, дилбилмәз.

Һәр нә десәм она разы ол, кәл алым, маралым, дилбилмәз.

Аман, аман уй, гашы каман уй, Кәл алым, маралым, дилбилмәз.

(Ойнайыр. Әскәр ичәри кирир)

XV кәлиш

Солтанбәй, Чаһан вә Әскәр

Әскәр

Аһа, халамын да иши дүзәлдди. Эчәби (ирәли кәлир, ойнамагда олан Солтанбәйин гулагына) Ай бәй, ай бәй, ай бәй! Бир даян, сөз дейирәм, (Солтанбәй даяныр) ахы белә иш яхшы дейил. Әскәнин арвадына эшгәмә охуюрсан!

Солтанбәй

Балам, сән кимсән, сәнә нә?

Әскәр

Нечә мәнә нә? Бу, мәним халамдыр.

Солтанбәй (тәәччүблә)

Халандыр? Демәли, аршынмалчы сәнсән?

Әскәр

Бәли, мәнәм.

Солтанбәй

Чох көзәл, чох пакизә. Балам, неч сәнин нисафын-задын йохдур?

Әскәр

Нә олубдур ки?

Солтанбәй

Нә олачаг? Бу язгы арвады он ики илди ки, дул сахлайыб әрә вермирсән.

Әскәр

Нә әдим? Бир яхшы адам тапмырам.

Солтанбәй

Яхшы адам? Мәни! Кәл дә, кәл гоһум олаг. Мән дә дулам.

Әскәр (кәнара)

Аһа, яхшы фирсәтдир. (Оз) Дәгү дәйиртән бәй, я зарафат эләйирсән?

Солтанбәй

Тайымсан ки, зарафат эләйим? Лап үрәкдән дейирәм.

Әскәр

Яхшы, бәй, фәз әдәк ки, мән халамы вердим сәнә, бәс әвәзиндә сән мәнә нә верәрсән?

Солтанбәй

Нә верәчәйәм? Сәнин муздун бу ола биләр ки, мәним кими бәй илә гоһум оларсан. Халанын да

музду о олар ки, чаны раһат олар. Мәним дә муз-дум будур ки, саваб йийәси оларам. Даһа бундан артыг нә истәйирсән?

Әскәр

Йох, бәй, бу саяг сәрф эләмәз.

Солтанбәй

Бәс нә саяг сәрф эләр?

Әскәр

Бах, бәй, инди ки, мәнимлә гоһум олмаг истәйирсән, кәл икибашлы гоһум олаг.

Солтанбәй (тәәччүблә)

Нә саяг икибашлы?

Әскәр

Бу саяг ки, мән халамы верим сәнә, сән да гызыны вер мәнә!

Солтанбәй

Ахмағын бири ахмаг! Нә ява-ява данышыр-сан? (Хәнчәриндән япышыр) Мән бәй баласы, гызымы аршын мал сатана верәчәйәм? Чәһәннәм ол бурдан, сән дә, сәнин халан да! Гудурғанын бириси, бир шиллә чәкәрәм ки, дилшәрин гарыны кедәр, рәдд ол көзүмүн габагындан!!

Әскәр (архайынча)

Хала, кәл кедәк, (кәнара) аршынмалчы Әскәр-гыз вермәди, амма тачир Әскәрә верәчәкдир. (кәдирләр)

XVI кәлиш

Солтанбәй тәк

Солтанбәй

Көр нә гудурған кәдәдир ки, чүрәт эдиб гызымы истәйир. (Хәнчәрини чәкиб йуһур) Өлдүрәрәм сәни, гудурған оғлу гудурған! (гайдыб фикрә кедир) Йохдур, мәндә бәхт йохдур! Арвад әлимә көйдән дүшән кими олмушду, өзү дә әсә мән дейән. Һаллыча, дуллуча арвад ки, иш бир нәфәр молла, үч манат пул вә бир кәллә гәндә бәнд иди. Мәрдүмазар оғлу мәрдүмазар, һардан кәлдисә бүтүн иши корлады. (Охур)

Нә пис олду һалым мәним, кәл алым, маралым, дилбилмәз.

Кетди әлдән ихтиярым, кәл алым, маралым, дилбилмәз.

(Эвә кедир)

ПӘРДӘ

ҮЧҮНЧҮ ПЭРДЭ

Солтанбэйин эви

I кэлиш

Күлчөһрә тәк

Күлчөһрә (охуор)

№ 14. Күлчөһрәни ариясы

Бүлбүлү-зарәм күлү рухсари алиндән чида,
Гүтийи-лаләм шәкәр-нисбәт мәғалиндән чида.—2
Дер идим сәбр әйләйим, олсам чәмәлиндән чида.—2
Билмәдим дүшвар имиш олмаг вүсалиндән чида.—2
Аһ!.. Аман, аман! Аман, әй аман! Чаным, әй аман!
Мрым, әй аман!
Билмәдим дүшвар имиш олмаг вүсалиндән чида.
Яр, кәл! Яр, кәл! Яр, кәл! Яр, кәл!

(Үзүну өртүб ағлайыр, Ася ичәри кирир)

II кэлиш

Күлчөһрә вә Ася

Ася

Ай Күлчөһрә! Сән аллаһ бир де көрүм, сәнә нә
муб, нечә күндүр пәришан көрүнүрсән?

Күлчөһрә

Валлаһ, нечә өзүм дә билмирәм, йәгин нахошла-
мышам.

Ася

Ахы нахош оланан бир ери ағрыяр, сәнин ки,
неч ерин ағрымыр.

Күлчөһрә

Аһ, Ася, нә үчүн сорушурсан? Сән аллаһ, гой
мәни элдән.

Ася

Йох, Күлчөһрә, нечә күндүр ки, сән билмәррә
дәйишибсән, һәмишә фикирдә, кефсиз, динмәз, йә-
гин бурда бир һикмәт вар... Ай гыз, бәлкә бир
адама бәнд олубсан? Нә?

Күлчөһрә

Кимә бәнд олачагам?

Ася

Йох, йох, гызардын, көрүнүр ки, бир адама
бәнд олубсан. Бизә аршыналчыдан башга бир
кәс кәлмәмишди. Йәгин о кәдәйә бәнд олубсан, нә?

Күлчөһрә

Кәдә нә үчүн олсун?

Ася

Аһа, билдим! Аршыналчыя көзүн дүшүбдүр.
Ай гыз, нечә сәнә ярашан ишдир? Сән бәй гызы,
бәй баласы, бир кәдәнин бириңә бәнд олурсан?..
Нәдир, нәдир, бир гәдәр сир-сифәти вар. Валлаһ,
истәр лап чыраг кими ясың, нечә бир белә дә
мәһәл гоймарам! О һара, мән һара?..

Күлчөһрә

Валлаһ, нечә өзүм дә баша дүшмүрәм ки, бу
нә һалдыр? (ағламсыңыр вә әлләри илә үзүну
өртүр)

Ася

Екә гызсан. Элә шейләри башыңдан чыхарт.
Сән һара, базарын кәдәси һара? Бары бәнд олур-
сан, элә адама бәнд ол ки, сәнә ярашан олсун-
Икинчийә галан ердә, бәнд олмаг өзү дә гыз үчүн
чох пис ишдир. Бах, мән дә сәнин кими гызам,
амма нечә көр бир адама бәнд олураммы? Бир дә,
валлаһы, ишдир, әкәр атан билсә, йәгин бил ки,
сәни тикә-тикә доғраяр.

Күлчөһрә

Гой атам билсин, бир кәррәлик мәни өлдүрсүн,
чаным гуртарсын.

Ася

Ахмаглама, ахмаглама, кәл бәри, кедәк о бири
отаға, көр сәнә нәләр данышачагам... (Ася вә
Күлчөһрә о бири отаға кечирләр, Солтанбәй
кәлир)

III кэлиш

Солтанбәй тәк

Солтанбәй

Залым оғлу аршыналчынын халасы яхшы ки-
римә кечмишди, олмады! Әс мән дейән арвад элә
о иди, һаллыча, дуллуча, әндамлы... Бир нәфәр
молла, үч манат пул вә бир кәллә гәнд, шүд та-
мам, вәссалам. Амма ди кәл ки, мәнәдә бәхт йох-
дур. Гудурган оғлу гудурган! Бир дул халасынын
әвәзиндә көзәл-көйчәк гызымы истәйир. Куя мән
гызымдан әл чәкмишәм ки, базарын кәдәсинә ве-
рәм? Мән бир бәйәм ки, бүтүн танышларым ады-
мы һөччәләмәмиш әзбәр билир! Мән хан илә аш
емирәм ки, бығым яға батар. Бир кәдәнин бириси
мәнимлә гоһум олмаг истәйир. Амма халасыны
алардын вә бир сөз данышан олсайды, дейәрдим
ки, бир фәгир дул арвад иди, рәһими кәлди, ал-
дым; шейтан оғлу шейтан, ортая пәрхашлыг салды,
гоймады ишмиңи көрәк... Әһ, кедим бир аз дин-
чәлими! Енә белимин ағрысы тутду... (кедир, Тел-
ли чыхыр)

IV кэлиш

Телли тәк

Телли

Уф, енә ағам кетди узанмаға. Киши лап сәһлә-
ми төкүбдүр. Нечә бу чүр шоркөз киши көрмәми-
шәм. Инди енә чағрачагдыр ки, «ай гыз, Телли,
кәл үстүмү басдыр».

(Солтанбәй сәһнә архасындан: «Ай гыз, Тел-
ли! Кәл үстүмү басдыр») Зәһримар Телли, чор
Телли! (Бәркәдән) Кәлирәм аға, кәлирәм.

(Кедир. Ася ичәри кирир)

V кэлиш

Ася тәк

Ася

Һа өйүд-нәсиһәт верирәм. олмур. Көрүнүр гыз
кәдәйә чох бәрк бәнд олубдур. Ағлайыр, ағла-
йыр, көзүнүн яшыны долу кими төкүр. Адамын
рәһми кәлир. Билмирәм һаяндан кәлди чыхды бу
аршыналчы? Енә бир бәй баласы ола, я бир та-
чир оғлан ола, ери вар. Һалбуки базарын кәдәси...
(Пәнчәрәйә тәрәф бахыр) О кимдир бизә кәлир?
Бый, нә яхшы оғландыр? Валлаһ, лап бәй баласы-
на охшайыр. Бах, адам бәнд олаңда беләсинә бәнд
олар. Көрәсән бизә нийә кәлир? Хейир хәбәр ола,
кәлир, кәлир, дүз бизә кәлир. Гой кәлсин, гачмая-
чагам. (галы дөйүлүр, Ася галыны ачыр, Сүлей-
ман ичәри кирир)

VI кэлиш

Ася вә Сүлейман

Сүлейман

Солтанбәй әвдәдирми?

Ася

Бәли, әвдәдир, бир гәдәр бурада әйләшин, ке-
дим чағырым. (кедир)

VII кэлиш

Сүлейман тәк

Сүлейман

Йәгин Солтанбәйин гызыдыр. Амма әчәб кө-
зәл гыздыр. Бәрәкәллаһ, Әскәр! Көрүнүр киши-
нин руһу вардыр ки, өзүнә бу чүр гыз сечиб.
Мән билсәйдим ки, Солтанбәйин гызы көзәл имиш,
әввәлдән өзүм үчүн алардым. Һалбуки инди кәл-
мишәм гызы Әскәр үчүн истәйим... Кәлсәнә элә
кәлмишкән гызы өзүм үчүн истәйим... Йох, бу
намәрдлик олар! Әскәр мәнә этибар әдиб, әлчи-
лийә көндәрибдир. Өзү дә гыза бәнддир. Нечә
ола биләр ки, ону мә'юс әләйим. Лә'нәт шейтана,
адам кәрәк достлуғунда дүз ола. Нә эләмәк? Мән
дә ахтарарам, өзүмә бир көзәл гыз тапарам. Ха-
нлики пис шейдир.

(Солтанбәй дахил олур)

VIII кэлиш

Сүлейман вә Солтанбәй

Солтанбәй

Баһо, Сүлейман, сән һара, бура һара? Хейир
ола, даныш көрәк нә вар, нә йох? (көрүшүб
отурурлар)

Сүлейман

Бәй, хейир олмайың нә олачаг? Шүкүр аллаһа,
һәр шей өз ериндә саздыр.

Солтанбәй

Нох көзәл, инди де көрәк, даһа нә вар, нә йох?

Сүлейман

Бәй, билирсән, бу дүнянын иши белә кәлибдир
ки, инсан инсана лазым олур, адам адама кәрәк
олур. Көрүрсән ки, әввәлчә бир адамы нечә таны-
мырсан, сонра таныш олурсан, ондан сонра лап
гоһум олурсан. Анчаг бир иш вар ки, гоһум олаң-
да кәрәк элә адама оласан ки, сәнә ярашан ола.
Өзү дә варлы ола, адлы-санлы ола. Мәсәлән, ке-
түрәк бизим чаван тачир Әскәри...

Солтанбәй

О кимдир?

Сүлейман

Бәй, сән онун өзүнү йох, атасыны яхшы та-
нырсан. Мәрһум бәззас Мүрәли дейирәм ки, кө-
зәл кишиларин бириси иди.

Солтанбәй

Яхшы таныйрам, һәгигәт, мәрһум чох көзәл
киши иди.

Сүлейман

Бәли, инди Әскәр дедийим оғлан онун оғлу-
дур. О да һәр барәдә атасы кими көзәл вә ағыл-
лы адамдыр. Өзүнүн дә, шүкүр аллаһа, яхшы
вары, малы... алвери дә чох бөйүк тәрәггидәдир.

Солтанбәй

Яхшы, Әскәр нә дейир?

Сүлейман

Әскәрин дедийи одур ки, сәнинлә гоһум олмаг
истәйир.

Солтанбәй

Балам, мәним гызым ушагдыр ки?

Сүлейман

Бәй, кәрәк ушаг олмасын. Амма ону бил ки.
Әскәр өзкә оғландыр, о саяг оғланын гоһумлуғу
сәнин үчүн һәр бир барәдә яхшы олар.

Солтанбәй

Сән орасыны, Сүлейман, доғру дейирсән, һә-
гигәт, тачир тайфасы мәним хошума кәлир. Йохса
бу инчинар-минчиннар, доктор-моктор, вәкил-мәкил,
учител-мучителләр илә мәним ишим олмаз вә хо-
шума да кәлмәзләр. Анчаг бурасы вар ки, Әскәри
мән көрмәмишәм. Һәрчәнд билирәм атасы яхшы
киши иди вә дөвләти дә чох иди, анчаг бә'зи
вахт яхшы кишинин пис өвләды олур.

Сүлейман

Хейир, бәй, Әскәр чох көзәл оғландыр. Чох
ағыллы, ярашыглы вә чох да шүүрлу оғландыр.
О барәдә тәвәггә әдирәм ки, мәнә этибар әдиб
сөзүмә инанасан, һәркаһ, аллаһ эләмәмиш, Әскәр
пис адам олса иди, мән сәнин гапына кәлиб, гы-
зыны она истәрдимми?

Солтанбәй

Элә исә аллаһ хейир версин, разыям.

Сүлейман (әл верир)

Аллаһ хейир версин, һәр икиси хошбәхт олсун.
Оғул-ушаг саһиб олсунлар.

Солтанбэй

Инди да буюр кедэк о бири отага, чайдан-
заддан ичэк, сөһбәтимизин да орада эдәк. (О бири
отага кедирләр)

(Ася ичәри кирир)

IX кәлиш

Ася тәк

Ася

Валлаһ, һеч белә көзәл оғлан өмрүмдә көрмә-
мишәм. Гой инди да бу гапынын дешийиндән ба-
хым. (Әйлиб гапынын дешийиндән бахыр) Мән
да бу оғлана бәнд олачағам. Даһа нә гайырым?
Күлчөһрә базарын кәдәсинә бәнд оландә, мән
нийә бәй баласы кими бир чавана бәнд олмайым?
Элә оларам ки, һәлә Күлчөһрәни дә өтәрәм. Уф,
пәгигәт, адамын адама көзү дүшәндә әһвалы һечә
пәришан олур! (охуюр)

№ 15. Асянын маһнысы

Көзәлим, яр көзәлим,
Бир сөзүм вар, көзәлим,
Бу языг ярына һәрден
Бир нәзәр сал, көзәлим!

Ашиг олдум сәнә мән,
Этмәдин лүтфү-кәрәм,
Бу языг ярына һәрден
Бир нәзәр сал, көзәлим!

Янырам эшг одуна,
Этмәдин фәядыма,
Бу языг ярына һәрден
Бир нәзәр сал, көзәлим!

Көзәлим, яр көзәлим,
Бир сөзүм вар, көзәлим,
Бу языг ярына һәрден
Бир нәзәр сал, көзәлим!

№ 16. Асянын рәгси

(Кедир. Телли ичәри кирир)

X кәлиш

Телли тәк

Телли

Яхшы ки, гонаг кәлди, мәни ағамын әлиндән
гуртарды. Йохса орамы басдыр, бурамы басдыр,
орама ов, бурама ов! Даһа һәләк эләди мәни.
Белә шоркөз киши олмаз. Нә олайды, бир аллаһ
бәндәси мәничә алыб чаным гуртарайды. Амма
паны бир элә аллаһ бәндәси?

(Гапы дәйүләр) Бу кимдир? Йохса, аллаһ
бәндәсини етирди?

(Гапыны ачыр. Вәли дахил олур)

XI кәлиш

Телли, Вәли

Вәли

Солтанбәйни эви бурадыр?

Телли

Һә, бурадыр, нә ишин вар?

Вәли

Сиздә бир нәфәр гонаг вармы?

Телли

Һә, вар, һечә?

Вәли

Даһа һечин ачығын тутур?

Телли

Ачығым һечин тутсун, сән кимсән?

Вәли

Мән килимчи, (кәнара) амма әчәб гыздыр, йә-
гин гуллуғчудур.

Телли

Килимчи һәдир?

Вәли

Бир әввәлчә де көрүм, сән кимсән?

Телли

Мән бу әвин гуллуғчусуам.

Вәли

Мән дә о әвин һекәрийәм.

Телли

Һансы әвин?

Вәли

Белә о әвин, о!

Телли

Бый, элә бил кәдә дәли олубдур.

Вәли

Дәли нә үчүн олурам, маралым?

Телли

Мән марал дейиләм.

Вәли

Белә, мәнән өтрү маралсан. (охуюр)

№ 17. Вәли илә Теллинин дуэти

Вәли

Гой ханым бәй апарыб
Тезликлә той әләсин,
Сәнидәчә мән аларам,
Мән дә бир бәй оларам.

Телли

Пулуң вар?

Вәли

Вар, вар!

Телли

Пулуң вар?

Вәли

Вар, вар!

Телли

Пулуң вар, кәләрәм.

Вәли

Билирәм кәләрән.

Телли

Белә-белә ярымсан!

Вәли

Белә-белә чанымсан!

Телли

Мән кәдәрәм о оғлана,
Онун пулу чох олсун,
Онун пулу чох олсун,
Дәрди, гәми аз олсун.
Пулуң вар?

Вәли

Вар, вар!

Телли

Пулуң вар?

Вәли

Вар, вар!

Телли

Пулуң вар, кәләрәм.

Вәли

Билирәм кәләрән.

Телли

Белә-белә ярымсан!

Вәли

Белә-белә чанымсан!

(Ойнайырлар)

Икиси бир ердә

Гой ханым бәй апарыб

Тезликлә той әләсин,

Вәли

Сәнидәчә мән аларам.

Телли

Мәнидәчә сән аларсан.

Вәли

Мән дә бир бәй оларам.

Телли

Сән дә бир бәй оларсан.

Телли

Пулуң вар?

Вәли

Вар, вар!

Телли

Пулуң вар, кәләрәм.

Вәли

Билирәм кәләрән.

Телли

Белә-белә ярымсан!

Вәли

Белә-белә чанымсан!

Телли

Тез ол сөзүң де көрүм, нә истәйирсән?

Вәли

Сәни истәйирәм, сәни, билдин?

Телли

Бый, әчәб ишә дүшдүм.

Вәли

Көзүңнә ишым, кет о гонага де ки, бир гапына

чыгып, сөзүм вар. (Телли кедир)

XII кәлиш

Вәли тәк

Вәли

Ери маралым, ери, ери чейраным, ери! Әчәб
гыздыр, валлаһ, гой ағам әвләнсин, мән дә буну
аларам. Икимизин дә тою бир күндә олар. (Су-
лейман вә Солтанбәй чыхырлар)

XIII кәлиш

Вәли, Солтанбәй, Сүлейман

Сүлейман

Һә, Вәли, сәнсән? Билдим нә үчүн кәлибсән.
Кедәк. (Солтанбәй) Һәләлик худаһафиз.

Солтанбәй

Худаһафиз, саламат ол. (кедирләр)

XIV кәлиш

Солтанбәй тәк

Солтанбәй

(Үзүң о янки отага тутуб чагыр)

Ай гыз Телли, Күлчөһрәни, Асяны бура чагыр.
Гыза да дейм көрүм нә олур? Вәли, дүнянын
иши беләдир, бир вахт вар иди, биз дә чаван
идик... Инди... (Күлчөһрә, Ася, Телли ичәри ки-
рирләр)

XV кәлиш

Солтанбәй, Күлчөһрә, Ася, Телли

Солтанбәй

Һә, отурун көрүм. Ай гыз, Күлчөһрә, нә үчүн
белә бикәф көрүнүрсән? Нә олуб, нахош дейил-
сән ки?

Күлчөһрә

Хейир, ата, яхшыям.

Солтанбәй

Чох көзәл. Гызым, билирсән нә вар?

Күлчөһрә

Хейир, ата!

Солтанбәй

Бәс элә исә бил! Сәни әрә верирәм.

Ася (кәнара)

Һейф, оғлан әлимдән чыхды.

Күлчөһрә

Ай ата, мәним нә вахтымдыр ки, әрә кедим?

Солтанбәй

Лап яхшы вахтындыр Ушаг ки, дейилсән?
Һәр шейи билирсән, аңлайырсан? Сәни бир тачир
оғлана верирәм ки, һәми чаван, һәми пулуу, һә-
ми малы.

Күлчөһрә

Ата, ачығын тутмасын, мән әрә кедән дейиләм.

Солтанбәй (мүлайым)

Бах, ахмаглама! Мән әлчийә сөз вердим, кетди.

Ася (кәнара)

Аллаһа шүкүр, кәлән оғлан элчиймиш!

Күлчөһрә

Йох, ата, мән эрә кетмәк истәмирәм.

Солтанбәй

Яхшы, яхшы, наз эләмә, билирәм үрәйиндә севи-
нирсән.

Күлчөһрә

Йох, ата, доғру сөзүмдүр, мән эрә кетмәк истә-
мирәм. Истәйирсән вур мәнн өлдүр, эрә вермә!

Солтанбәй

Дейсән сән доғрудан данышырсан. Бу нә ах-
маг сөздүр? Нечә йәһни эрә кетмәк истәмирәм?
Эвдә галыб, гочалыб гарымаачасан ки?

Күлчөһрә (ағлайыр)

Мән эрә кетмәк истәмирәм.

Солтанбәй (бәрдән)

Сән аллаһ, гудурган олма! Нә һаггын вар сөз
данышмаға? Атан сәни эрә верир, борчун итаәт
әтмәкдир.

Ася

Әлбәттә, Күлчөһрә, атан нә дейир, сән она гу-
лаг ас! Инди ки, сәни эрә верирләр, борчун
кетмәкдир. Даһа бурда артыг чак-чөвир олмаз ки?

Күлчөһрә

Гой атам мәнн өлдүрсүн, амма эрә вермәсин.

Ася

Ахы сәнин данышмаға нә һаггын вар?

Солтанбәй

Сәнә дейрәм ки, ахмаг олма. Мән сәни элә
адама эрә верирәм ки, даһа эләсини тапмазсан.
Нә фикирдәсән?

Күлчөһрә

Сән о адама Асяны вер. Гой мән эвдә гыз
галым.

Солтанбәй

Нә бош-бош данышырсан? Асяны истәйән олса,
ону да эрә верәчәймиш, инди сәни истәйирләр,
кәрәк сәни верәм.

Ася

Әлбәттә, эләдир.

Күлчөһрә

Мән эрә кетмәк истәмирәм.

Солтанбәй (ачылы)

Сәнин борчун дейил. Агзын нәдир кетмәйә-
сән? Атан буюрур кет, кет, чох о ян бу ян эләр-
сән, тутуб гулагындан мыхларам дивара. (Күл-
чөһрә ағлайыр. Солтанбәй ачылы ора-бура кәзи-
нир, бир аздан сонра мулайимликлә) Гызым,
элә билирсән ки, мән сәни пис адама верирәм?
Ону йәгин бил ки, бир оғлана кедәчәксән ки, пад-
шаһ баласы киши. Өзү чаван тачир, пулу чох, дөв-
ләти чох! Мән дали дейиләм ки, сәни пис эрә ве-
рим? Сән мәним көзүмүн ишыгы, тәк гызымсан.
Мән сәни бәдбәхт эләрәмми? (тутуб гызын алын-дан өлүр) Гоча атанңи сөзүнә гулаг ас, дәлилик
эләмә!

Күлчөһрә (ағлая-ағлая)

Ай ата, валлаһ, эрә кетмәйә һеч көндүм йохдур.
Мәнн эрә вермә, гой эвдә галым.

Солтанбәй

Гызым инад олма, атан нә дейир, она итаәт
элә! Эләмәсән, аллаһ сәни хошбәхт эләмәз, бәд-
бәхт оларсан. Ону йәгин бил ки, мәним сөзүм
сөздүр. Мән кишия сөз вердим. Аллаһ гойса бу
күн-сабаһ нишан кәләр, кәбин кәсиләр, той олар.
Кедәрсән эрә, оғул-ушаг саһибн оларсан, эв-ашик
йийәси оларсан. Мән дә бу гоча вахтымда бир
азча динчәләрәм, архайын оларам. Мән дейәнә
гулаг ас!

Күлчөһрә

Ай ата, инди ки, сән истәйирсән мән эрә кедим,
гой онда өзүм истәдийимә кедим.

Солтанбәй (тәччүб вә һейрәтлә)

Гызым, сән истәдийин кимдир, сөйлә кәрәк?

Күлчөһрә (охур)

№ 18. Күлчөһрәнин маһнысы

Мәнн салды олмаз дәрә, аршын мал алан!
Галмады һеч тагәт мәндә, янгарам.
Кечә-күндүз фикрим-зикрим, аршын мал алай!
Ола билмәз өзкә фикрим, янгарам.
Ону көрчәк ашиг олдум, аршын мал алан!
Күнү-күндән дәрә долдум, янгарам.

Солтанбәй (бәрк һирсләнмиш һалда)

Гызым, аршын мал алан кимдир? (кәнара) Йох-
са о халасы оландыр?

Күлчөһрә

Мән кетсәм, аңчаг она эрә кедәрәм.

Солтанбәй (гышгырыр)

Нә данышырсан, ахмагын гызы ахмаг! Базарын
кәдәсинә эрә кедәчәксән? Дәли олубсан, нәдир?
Аллаһа анд олсун, бир силлә чәкәрәм, дишләрин
гарнына кедәр. Бәли, Солтанбәйин гызы бир кәдә-
йә ашиг олубдур. Бәһ, бәһ, бәһ... Инди билдим,
нә үчүн эрә кетмәк истәмирсән. Амма ону йәгин
бил ки, экәр белә-белә ахмагласан, атамн кору
һаггы бир той тутарам, бир той тутарам ки, нәфә-
сини биркәрә чәкәрсән. Сән мәним намуһа тоху-
нан иш көрүрсән? Нә һаггын вар ки, аршын мал
алана бахырсан? Гой бир о аршынмалчы көзүмә
көрүнсүн! Она мән бир патрон чакым, изи, тозу
галмасын! Ону бил ки, мәнә Солтанбәй дейәрләр!
Мән бинамуһуға гәбул әдән адам дейиләм! Сәни
дә өлдүрәрәм, ону да.

Күлчөһрә (ағлая-ағлая)

Ата, валлаһ, өлдүр мәнн, чатым гуртарсын.

Солтанбәй (чыгыр)

Өлдүрәчәйми! Бу лапаг мәнә һарам олсун ки,
бир дә аршын мал алан ады тутсан сәни тикә-тикә
доғрыячарам. Белә бинамуһуға олар ки, мәним гы-
зым бир кәдәнин бирисинә бәнд олсун? (аггынерә вурур) Дур, бу саат рәдд, ол көзүмүн габа-
гындан. Итил бурдан!!!

(Күлчөһрә дуруб ағлая-ағлая кедир)

XVI кәлиш

Солтанбәй, Ася вә Телли

Солтанбәй

(Һөвләк ора-бура кәзир, Ася вә Теллийә)

Нә вахт аршын малчы бурая кәлимишди?

Ася вә Телли (зорка-зорка)

Валлаһ, хәбәримиз йохдур.

Солтанбәй

Нечә хәбәримиз йохдур? Мәндән кизләдирси-
низ? Чәһәннәм олун, сиз дә бурдан! (Ася вә
Телли гачырлар)

XVII кәлиш

Солтанбәй тәк

Солтанбәй

Әчәб башыма кәләк кәлди, итин бириси га-
пыма кәлиб гызымы өзүнә бәнд эләйиб. Белә би-
намуһуға олар? Инди баша дүшүрәм ки, нә үчүн
халасынын әвәзинә гызымы истәйирмиш! Чәһәннәм
олсун, онун халасы да... истәмәдик. Гыз лап дәли
кимн олубдур. Кәрәк тезлик илә эрә верим, чыхыб
кетсин. Йохса сонра ишдәң бир хата чыхар. Сү-
лейманы көрсәм дейәчәйми ки, Әскәрә хәбәр вер-
син ки, кәлиб гызы көтүрүб гачсынлар. Йохса
көрүнүр ки, хоша-хошлуғла кетмәйәчәк. Мәним
дә һирсин тутар, вуруб өлдүрәрәм. Ай гыз, Ася,
Телли, бура кәлиң. (Ася вә Телли дахил олулар)

XVIII кәлиш

Солтанбәй, Ася вә Телли

Солтанбәй

Бах, мән кедирәм базара, сиз Күлчөһрәйә өйүд-
нәһиһәт әдәрсиниз, ону баша саларсыныз. Йохса,
аллаһа анд олсун, һамынызы гырарам! (кедир)

XIX кәлиш

Ася вә Телли

Ася (Теллийә, ачылы)

Инди биз фәгир нейләйәк? Биздә нә дэгсир
вар ки, Күлчөһрә бир кәдәйә бәнд олубдур! Ай
гыз, кет Күлчөһрәни чагыр бурал

(Телли кедир)

ДӨРДҮНЧҮ ПӘРДӘ

Әскәрин эви, яхшы бәзәнмишидир.

I кәлиш

Әскәр тәк

Әскәр

Бичарә Күлчөһрәнин башына әнкәлләр ачдым.
Инди языг гыз элә билди ки, доғрудан да ону өз-
кәсинә эрә верирләр. Амма әчәб сөзү үстә даянан
гыздыр. Хошлуғ илә эрә кетмәйә разы олмады.
Одур ки, атасынын тәвәггәсинә көрә адам көндәр-
мишәй ки; көтүрүб гачсынлар. Зәрәр йохдур. Би-
ркин сәһдән сонра кәләйимин үстү ачыллар, онда

XX кәлиш

Ася тәк. Сонра Күлчөһрә вә Телли

Ася

Көр, сән аллаһ, гызын чүр'әтинә бах, атасына
ачыб дейир ки, аршынмалчы бәнд олмушам.
Лап хатадыр бу гызын иши.(Күлчөһрә илә Телли кәлирләр. Күлчөһрә тах-
тын үстүнә йыхыллар)

№ 19. Трио. Ася, Телли вә Күлчөһрә

Ася вә Телли (охурлар)

Бәсдир бунча аһы-зарын,
Нәйә ләзым бунча фәряд? — 2
Лайигдирми ола ярын.
Атан ола сәнә яд. — 2

Күлчөһрә

Аршын мал алан,
Аршын мал алан,
Кетди әлдән гарарым.
Сәнсән чан алан,
Одлара салан,
Галмады ихтиарым.
Мән билмәз идим
Эшгин әсәрин.
Чәкмәз идим нә әзаб, нә чәфа, яр.
Севдим сәни мән,
Рәһм эләмәдин,
Салдын сән мәни дәрә,
Аһ! Яндым!

Ася вә Телли

Бәсдир бунча аһы-зарын.

Күлчөһрә

Яндым.

Ася вә Телли

Бәсдир бунча аһы-зарын,
Нәйә ләзым бунча фәряд?
Нәйә ләзым бунча фәряд, фәряд?

Күлчөһрә

Аһ, яндым, яндым!

II кәлиш

Күлчөһрә тәк

Күлчөһрә

Аһ! Бу нә әзәбдир чәкирәм! Мәни күчлә әрә
верирләр, билмирәм кимә верирләр. Мәни севди-
йимдән айырырлар. Истамирәм бу дөвләти, бу
дәстханә, өз севдийими истәйирәм.

(Үзүнү тутуб аглайыр, охуыр)

№ 20. Күлчөһрәниң нәлеси

Һичрән дәрди, фәләк верди, — 2
Бунча чәфаны лайиҗ көрдү! — 2
Йохдур тагәт, сәбрә һаләт, — 2
Әлмәк яхшыдыр, нә ки, бу зилләт. — 2
Эй худа, рәһм әт! Эй худа, рәһм әт!
Гыл мәдәд, яраб! Мән язга, рәһм әт!
Эй худа, рәһм әт! Эй худа, рәһм әт!
Гыл мәдәд, яраб! Мән язга, рәһм әт!

Йох! Мән бу һала давам әдә билмәрәм. Даһа
табым, тагәтим йохдур. Намысындан яхшысы бу-
дур ки, бир кәррәлик өзүмү боғум, өлдүрүм, ча-
ным гуртарсын... (дәсмалыны ачыб бурур ки, өзүнү
богсун, бу әснәда аршынмалчының сәсини эши-
пиб тәгәчкүблә гулаг асыр, Әскәр ичәри кирир)

III кәлиш

Күлчөһрә вә Әскәр

Күлчөһрә (тәгәчкүблә)

Сәнсән, йохса өзкәдир?

Әскәр

Мәнәм, мәнәм, Күлчөһрә, архайын ол!

Күлчөһрә (аглайыр)

Көрүрсән мәним башыма нә ишләр кәтирир-
ләр? Бир гәдәр кеч кәлсә идин, өзүмү өлдүрмүш-
дум. Сән бура нә саяг кәлдин? Сәни бурада көрсә-
ләр өлдүрәләр. Мүмкүн вар исә тез гачаг!

Әскәр (күлүр)

Һара гачаг өз эвиниздән?

Күлчөһрә (һейрәтлә)

Нә данышырсан, бура кинин эвидир?

Әскәр

Бура мәним эвидир, инди дә олачаг бизим
эвиниз.

Күлчөһрә

Һеч баша дүшүрәм. Нә данышырсан? Мәни
ким көтүрүб гачыб?

Әскәр

Мән көндәрлийим адамлар.

Күлчөһрә

Бәс мән әлә билдим ки, атам вердийи тачирин
адамлары көтүрүб гачдылар.

Әскәр

Әлбәттә әләдир.

Күлчөһрә (лап һейран галыр)

Енә баша дүшмәдим. Аллаһ әшгинә, мәни баша
сал көрүм, бу нә кәләкдир?

Әскәр (күлүр)

Бах, Күлчөһрә, сәнә ашиг олан аршынмалчы
да мәнәм, атанын әрә вермәк истәдийи тачир олан
да. Мән яландан аршын малы сатыб өзүмә гыз
ахтарылдым ки, ахырда сәни таптым вә атандан
истәдим, разылыг верди. Амма атан билмәди ки,
мән аршын мал сатанам. Чүнки о, әввәлдән мәни
көрмәмишди.

Күлчөһрә

Ай биинсаф! Бәс мәнә язгың кәлмәди ки, бу
гәдәр әзийәт чәкдим? Атам мәни өлдүрмәли олду,
өз-өзүмү боғмалы олдум! Белә билсәйдем, сәни
севмәдим.

Әскәр

Бәс бурасы вар ки, бу шадлығымыз, бүтүн о
әзийәти юуб апарыр. Әлә дейлими, маралым?

Күлчөһрә

Әләдир.

Әскәр

Ди кәл кедәк. О бири отаглары бир-бир кәзәк
вә халамы да көрәк. (кедирләр, Солтанбәй ичәри
кирир)

IV кәлиш

Солтанбәй тәк

Солтанбәй

Валлаһ, енә ата урайидир, таб кәтирмәдим. Де-
дим, кедим көрүм, бәлкә гыз өзүнә хәсәрәт етир-
ди. (Ора-бура бахыр) Бәс һаны булар? Ай ушаг,
ким вар? (Әскәр дахил олур)

V кәлиш

Солтанбәй вә Әскәр

Әскәр

Саламәлейкүм, Солтанбәй! Сән бизә хош кәл-
мисән!

Солтанбәй (әввәл хош үзлә, ләкин
сонра тәгәчкүблә)

Балам, сән Әскәрсән, йохса о аршын мал сатан?

Әскәр

Хейир, бәй, мән һачы Мүрсәл оғлу Әскәрәм.
Сәнәтим дә тачирликдир.

Солтанбәй

Дейирәм ахы, анчаг мәним көзүмә белә көрүн-
ду ки, табағымдакы о кәдәдир.

Әскәр

Һансы кәдә?

Солтанбәй

Һеч, бир кәдә вар иди, аршын малы сатарды.

Әскәр

Билирәм, сән истәдин ки, онун халасын ала-
сан. О да әввәндә гызыны истәди, сән дә ачыгла-
ныб говдуи, әләдирми?

Солтанбәй

Әләдир... Балам, сән һарадан билирсән?

Әскәр

Нечә билмәйим ки, о мән өзүм идим.

Солтанбәй

Нә данышырсан?

Әскәр

Бәли, бәли, мән гәсдән әлә әтмишдим ки, әввәл
гызы көрүм, сонра алым.

Солтанбәй

Доғру дейирсән?

Әскәр

Будур, гызын тәсдиг әдәр. Күлчөһрә! (Күлчөһ-
рә ичәри кирир)

VI кәлиш

Солтанбәй, Әскәр вә Күлчөһрә

Күлчөһрә

Бах, ата, һәм сән дейән олду, һәм дә мән де-
йән. Әскәр бизи кәләйә гойду, сәнин ачығына,
мәним дә әзабыма сәбәб олду. Бүтүн тәгсир бунда-
дыр.

Солтанбәй

Һә, инди баша дүшдүм. Чох кәләкбаз имишсән.
Балам, рәһмәтлик атан һеч белә дейилди. Я аллаһ.
(әл верир) Кефин яхшылдырмы? А гыз, Күлчөһрә,
бәри кәл! (Күлчөһрә кәлир, атасы онун алындан
өлүр) Чох көзәл, чох пакизә, вай сәни, Әскәр!
Амма әчәб кәләкбаз имишсән! Яхшы, балам, бәс
сәнин халан нечә олду? Һәнгигәт, халан иди, йохса
о да кәләк иди?

Әскәр

Хейир, доғрудан халамдыр.

Солтанбәй

Өзү дә дулдурму?

Әскәр

Бәли, дулдур.

Солтанбәй

Ди вер кәлсин!

Әскәр

Кәлсин, нә дейирәм. Күлчөһрә, зәһмәт чәк, ха-
ламы чагыр. (Күлчөһрә кедир)

VII кәлиш

Солтанбәй, Әскәр, сонра Күлчөһрә вә Чаһан

Солтанбәй

Кәлсин ону алым! О дул, мән дул. Һәким дә
мәнә дейиб ки, кәрәк арвад аласан. Мән билән,
Һәким халаны да көрсә, дейәр ки, әрә кет!

Әскәр

Нә сөзүм вар ки, ал да. Ал, икибашлы гоһум
олаг. Инди билдин ки, ики башлы гоһум олмаг
нә демәкдир?

Солтанбәй

Билдим, билдим, а кәләкбаз! (Күлчөһрә вә
Чаһан дахил олурлар. Чаһана мұрачизтлә) Әши,
кәл дә! Көрүрсән сәнин бу бачын оғлу нә кәләк-
баз имиш? Инди нә дейирсән? Бир нәфәр молла,
бир кәллә гәнд вә үч манат пул илә аран нечә-
дир? Дейирәм, Әскәрлә Күлчөһрәниң вә сәниңлә
дә мәним тоғмуз бир олсун.

Чаһан

Нә дейирәм, аллаһ хейир версин.

Солтанбәй

Балам, ушағлар әвдә тәк галдылар, никәранды-
лар, сизин кәдәни көндәрин, Ася илә Теллини дә
бура кәтирсинләр.

Әскәр

Бу саат кедим көндәрим. (чыхыр)

Солтанбәй

Әши, валлаһ севиндийимдән әлә, бил ки, ча-
ван олдум. (Тез сөзүнү дәйишир) Йә'ни гоча да
дейиләм, әлә чаван бир оғлан кимийәм, машаллаһ
олсун мәнә. (Әскәр кәлир)

Әскәр

Көндәрдим кетди.

(Сүлейман дахил олур)

VIII кәлиш

Әввәлжиләр вә Сүлейман

Сүлейман

Саламәлейкүм!

Солтанбәй

Баһо, Сүлейман, әлейкүмәсалам! Балам, сәнин
бу достун нә кәләкбаз имиш?

Сүлейман

Бәли, чох кәләкбаздыр. Билмирәм бу кәләклә-
ри кимдән өйрәнибдир?

Әскәр

Нечә кимдән өйрәнибдир? Бунун һагысыны сән
өйрәтмәдинми? Олур, халам десин!

Чаһан

Доғрудур! Бүтүн бу кәләкләрин башчысы Сү-
леймандыр. О өйрәтди.

Солтанбәй

Белә имиш! Сүлейман, мән сәни һеч белә бил-
мәдим. Бу ишләри һардан өйрәнимсән?

Сүлейман

Бәй, өз башымдан чыхартышам.

Солтанбәй

Ай сәнин башын вар олсун!
Сүлейман (бирдән Күлчөһрәни көрәрәк)
Яхшы, Күлчөһрә будур?

Әскәр

Бәли, будур.

Сүлейман

Бәс мән көрдүйүм гыз буна охшамыр?

Солтанбэй

Сән, йәгин Асяны көрмүсән.

Сүлейман

Ася кимдир?

Солтанбэй

О мәним гардашым гызыдыр.

Сүлейман (*севиңир*)

Һә? Әши элэ исә мән нә үчүн субай галым,
вер мән дә той өдим дә!

Солтанбэй

Догру дейирсән?

Сүлейман

Бәс нечә?

Солтанбэй

Вердим, ал!

Сүлейман (*кәнара*)

Бах, мәрд йолдашын ахыры белә олар.

IX кәлиш

Әввәлкиләр, Ася, Телли, Вәли

Солтанбэй

Бах, будур кәддиләр. А гыз, Ася, бу оғлана
сәни версәм, кедәрсәнми?

Ася (*утана-утана*)

Бәли, кедәрәм!

Солтанбэй

Гочаг гыз, сән Күлчөһрәдән ағыллы олдун. Чох
көзәл, чох пакиза. (*Вәли вә Телли бир-биринә
бахырлар. Вәли бәрк аһ чәкир*)

Солтанбэй

Адә, нә яман аһ чәкдин? Балам, нә дәрдин вар?

Әскәр

Нә дәрди олачаг? Күлчөһрәни мәнә вердин,
Асяны Сүлеймана, халаны өзүн алдырсан, инди
Теллини дә вер она да!

Сүлейман (*Вәли вә*)

Һә, Вәли, дедим ки, ахы сән дә һазырлаш!

Солтанбэй

Ай гыз, Телли, Вәли вә кедәрсәнми?

Телли (*мәрд-мәрдана*)

Бәли, кедәрәм.

Солтанбэй

Вәли, сән Теллини аларсанми?

Вәли

(*утаныр вә бирдән-бирә*)

Бәли, аларам. (*күлүр*)

Солтанбэй

Яхшы, бәс тойларымыз нә вахт башлаяг?

Һамы

Элә бу күн.

Солтанбэй

Яхшы, онда дүзүлүн көрүм.

№ 21. Рәгс

СОН

АРШИН МАЛ АЛАН

Музыкальная комедия
в 4-х действиях

Либретто
УЗЕЙРА ГАДЖИБЕКОВА

Перевод
Д. ГЛИКШТЕЙНА

Перевод музыкальных номеров
Ал. ЯКОВЛЕВА

Музыкальный консультант
В. КОЗЛОВ

ДЕЙСТВУЮЩИЕ ЛИЦА

АСКЕР	— молодой богатый купец
ДЖАХАН	— его тетка, вдова
СУЛЕЙМАН	— приятель Аскера
ВЕЛИ	— слуга Аскера
СУЛТАНБЕК	— пожилой бек
ГЮЛЬЧОХРА	— его дочь
АСЯ	— племянница Султанбека
ТЕЛЛИ	— служанка Султанбека

ДЕЙСТВИЕ ПЕРВОЕ

Дом Аскера. Джахан и Аскер сидят в богато обставленной комнате. Вели стоит у дверей.

Явление I

Аскер, Джахан и Вели

Аскер (поет)

№ 1. Ария Аскера

Жизнь мою уныние гложет
Век мне суждено страдать.
Только смерть одна лишь может
Злую боль мою унять.
О, придешь ли, образ милый?
Где ты, где? Я жду тебя!
Дни мои текут уныло,
Снова в сердце грусть моя!
Грусть моя, грусть моя,
Снова в сердце грусть моя,
Грусть моя, снова в сердце... Ах!..
Но едва лишь песнь о счастье
Голос нежный запоем,
Словно солнце в час ненастья
Вдруг сквозь тучи мне блеснет.
Ах, напрасно утешенья
Снятся мне, обман тая, —
Ни покоя, ни забвенья...
Снова в сердце грусть моя!
Грусть моя, грусть моя!
Не умолкнет грусть моя,
Не уймется грусть моя,
Не исчезнет грусть моя.
Ни покоя, ни забвенья —
Не умолкнет грусть моя!
Грусть моя, грусть моя.
Не уймется грусть моя, грусть моя.
Не уймется... Ах!

Джахан

Да буду я жертвой твоею. Что так тревожит тебя. Что случилось? Ты так тоскливо поешь, что сердце разрывается на части.

Аскер

О, если сердце разрывается на части, — значит тетя, оно еще есть у тебя.

Джахан

Не поняла я, что ты сказал. Повтори, чтобы я поняла.

Аскер

Я не сказал ничего, что стоило бы повторить... А вот, тетя, скажи мне лучше, если жизнь наша будет всегда такой, как теперь, то чем все это кончится?

Джахан

А что случилось с нашей жизнью? Слава богу, живем мы не плохо.

Аскер

Я спрашиваю, чем все это кончится? Ну вот, мы благополучно выросли, слава аллаху, богаты, но сердце не успокаивается: оно требует еще чего-то. Ведь правду я говорю?

Джахан

Конечно, ты говоришь правду, только я не понимаю, что-ты говоришь.

Аскер

Ах, тетя, я говорю ясно: я смотрю вокруг себя и вижу, что мне чего-то недостает.

Джахан

Стоит об этом горевать. Если тебе что-нибудь нужно, пошли Вели в лавку.

Аскер

Опять меня не поняла. Я с тобой говорю о возвышенных чувствах, а ты о лавке... Я спрашиваю, чем же может кончиться такая жизнь... У меня много денег и товаров, но кто владеет всем этим, тому хочется чего-то еще. А ведь, есть люди, у которых нет ни товаров, ни денег, но этого добра у них целое стадо.

Джахан

Милый мой! Ты купец, на что тебе стадо?

(Вели покачивает головой)

Аскер

Ты все не понимаешь, чего я хочу?

Вели (не выдержав)

А я знаю, чего хочет хозяин.

Аскер (к нему)

Ого, и ты здесь. Ну, скажи, чего я, по-твоему, хочу?

Вели (лукаво усмехаясь)

Я знаю, чего тебе хочется. Ты хочешь...

Аскер

Если знаешь — скажи!

Вели

Ты хочешь... *(Смеется и убегает. Аскер улыбается)*

Джахан

У него в голове не все в порядке... Аскер, растолкуй мне, наконец, чего ты хочешь.

Аскер

Слушай, тетя. Сколько мне по-твоему лет?

Джахан

Вот месяц рамазан пройдет и в день нового рамазана тебе будет двадцать восемь. О чем тревожиться. Ты еще дитя. Пусть аллах пошлет тебе сто лет жизни.

Аскер

Но это дитя уже твердо стоит на ногах...
(Входит Вели и занимает прежнее место)

Джахан

Конечно. Слава богу, вон ты какой молодец!

Аскер

Что же должен делать этот молодец? Есть, пить и спать? И больше ничего?

Джахан

Ах, Аскер, ради бога, говори со мной попроще, чтобы я могла понять. Я женщина простая и ничего не понимаю в твоих премудростях!

Аскер (в сторону)

Эх, довольно стесняться. (Джахан) Пойми, наконец, тетя... (Кричит) Я хочу жениться, жениться, жениться...

Вели (радостно)

Вот я и угадал.

Джахан

Так бы сразу и сказал, а то целый час тянешь.

Аскер

Вот и знай, что я хочу жениться.

Джахан

И очень хорошо. Скорее бы мне уже танцевать на твоей свадьбе... (Вели пританцовывает) Сколько раз я тебе твердила: Аскер, женись! У тебя будет свой дом, свои дети, а ты не слушал меня. Наконец-то согласился со мной. Женись. Устрой свадьбу. Пусть друзья радуются, а враги твои пусть лопнут от зависти. (Вели вздыхает) Хочешь, сегодня же я пойду искать тебе невесту. Покойная сестра, пока ее глаза не закрылись, все, бывало, твердила: «Смотри, Джахан, Аскера я оставляю на тебя. Не оставь его одиноким, жени». (Плачет. Вели громко вздыхает)

Аскер

Оставь, нашла время плакать. Раз начали говорить о деле, надо кончить.

Джахан

Быть бы мне лучше жертвой за тебя. Женись.

Аскер

Но как жениться? Это не так легко.

Джахан

П-ф! Жениться также легко, как отпить глоток воды. Особенно такому молодцу. У тебя богатый дом, ты молодой, красивый. Ей богу, сам падишах выдаст за тебя дочь. Сегодня же накину чадру и пойду выбирать тебе невесту. Или укажи сам, кто тебе может понравиться: на дочери какого купца или бека ты хотел бы жениться? Ты только скажи, а я сейчас же пойду и сосватаю.

Аскер

Откуда я знаю, чья дочь мне может понравиться, когда я не видел ни одной из них.

Джахан

А разве я слепая? Я пойду, прогуляюсь, посмотрю и выберу тебе такую красавицу, что сразу голову потеряешь.

Аскер (смеется)

Ах, тетя, если я потеряю голову, то какой из меня жених. Ты скажи ясно, какую девушку ты собираешься выбрать для меня?

Джахан

Я скажу, а ты послушай. (Поет)

№ 2. Куплеты и танец Джахан

Быстро я чадру накину,
Брови мигом подведу.
И невесту для тебя,
Выбирать сейчас пойду.

(Танцует)

Я в букет один цветущий
Дочек беков соберу.
Для тебя в нем самый лучший
Я цветочек подберу.

(Танцует)

Тот, кто сам красив собою,
Тот красотку должен взять.
И на свадьбе до упаду
Буду я вот так плясать.

(Танцует)

Аскер

Нет, тетя, это не дело. Я должен сам видеть невесту, а потом жениться.

Джахан

Как видеть?! Ведь ты мужчина. Кто тебе покажет свою дочь?

Аскер

В том-то и дело, об этом я с утра и твержу тебе. Хочу жениться, а не знаю на ком. Ведь я никого не видел и, главное, не могу видеть.

Джахан

Женись, как все женятся, как женились твой отец и дед. Я найду тебе невесту, и если она окажется плохой, я своей головой отвечаю.

Аскер

Что ты говоришь, тетя... Я не покупаю и десятикопеечного ситца, не покупав его, а тут дело идет о живой жене. Если я буду так выбирать невесту, как наши отцы и деды, то сколько раз я должен жениться и разводиться, чтобы найти себе подходящую жену? Нет, так я не желаю. Укажи мне способ, как увидеть невесту, тогда я женюсь.

Джахан

Быть бы мне лучше жертвой за тебя! Какой же способ я могу тебе указать? Будь ты женщиной, я взяла бы тебя с собой и смотрю, пожалуйста, невесту.

Аскер (смеется)

Будь я женщиной, на что бы мне понадобилась невеста?

Джахан

Как же теперь быть?

Аскер

Ну, видно, ничего не придумает. Значит, мне не суждено жениться. (Вели вздыхает. Пауза)
(Играет музыка. Входит Сулейман)

Явление II

Те же и Сулейман

Сулейман

Как поживаешь, тетя Джахан? А ты как себя чувствуешь, Вели? (Подходит к Аскеру и поет)

№ 3. Песня Сулеймана

Чем ты озабочен
И о чем грустишь, мой друг?
В сердце беспокойном
Ты какой таишь недуг?

Скорбно и печально
В тишине один не пой,
Другу Сулейману
Свое сердце ты открой.

Друг мой, поговорку
Много лет твердит народ:
Знай, кто счастье ищет,
Тот всегда его найдет.

Скорбно и печально
В тишине один не пой,
Другу Сулейману
Свое сердце ты открой.

Что случилось, дружище? Что за черная меланхолия? Похоже на то, что печали и горести всего света обрушились на тебя.

Аскер

Хорошо, Сулейман, что ты пришел. Говорят, ты умный человек. Посмотрим, какой ты дашь совет.

Сулейман

Значит, ты не вешишь, что я умный человек?

Аскер

Верю, но если ты дашь хороший совет, то я поверю в это еще больше.

Сулейман

Ну, говори, я слушаю.

Аскер

Дело в том... Я все думаю, чем же это кончится, если жизнь наша будет все так же тянуться, как теперь...

Сулейман (прерывает)

Постой, постой! Я уже понял.

Аскер

Ну!

Сулейман

Ты хочешь жениться.

(Все удивлены)

Аскер

Ого, как ты узнал?

Сулейман

Как только ты открыл рот. Не так ли, тетя Джахан?

Джахан

Конечно так. Твои несчастья на мою голову!

Сулейман

Не так ли, Вели?

Вели

Конечно так, Сулейман ага.

Сулейман (Аскеру)

Теперь, надеюсь, ты убедился, что я умный человек?

Аскер

Только наполовину. А вот, дружище, если ты мне поможешь, то будешь умным... с головы до ног.

Сулейман

Ну, говори, я слушаю.

Аскер

Ну, слушай, умный человек. Я думаю, что выбор невесты это вроде покупки товара. Так как товар может быть хороший и неважный, то...

Сулейман

Постой, постой, понял!

Аскер

А что?

Сулейман

Ты хочешь сначала видеть девушку, а потом на ней жениться.

(Все удивлены)

Аскер

Послушай, как ты это узнал?

Сулейман

Как только ты открыл рот. Что же тут мудреного. Не так ли, тетя?

Джахан

Конечно так. Твои несчастья на мою голову.

Сулейман (к Вели)

Не так ли, Вели?

Вели

Именно так, Сулейман ага.

Сулейман (Аскеру)

Ну, теперь-то ты убедился, что я умен?

Аскер

Еще чуть-чуть осталось. Но если еще одну заговоздку разрешишь, то буду в этом окончательно убежден.

Сулейман

Говори, говори, а мы слушаем.

Аскер

Ну, умный человек, скажи, как и где увидеть мне девушку, прежде чем жениться на ней!

Сулейман

Только всего? Да ведь нет ничего легче. Переменю костюм, одену что-нибудь попроще, возьму на плечи тук с товаром, а в руки аршин и ступай по дворам, торгуй понемножку. А заодно приглядись к невестам, выбери любую и пошли меня сватом. Вот и все.

Аскер (радостно)

Вот это мысль!

Джахан

Вот это придумано!

Сулейман

Другого ничего не придумаешь. Не так ли, тетя?

Джахан

Конечно так... Твои болезни на мою голову.

Сулейман

Не так ли, Вели?

Вели

Точно так, Сулейман ага.

Сулейман (Аскеру)

Теперь ты, наконец, поверил, что у меня не такая уж пустая голова?

Аскер

Верю, братец, верю. Право, я поступлю по твоему совету.

Джахан

Ай Сулейман, почему бы тебе самому не жениться? Ведь твое время тоже проходит.

Сулейман

Я, тетя, женюсь. Эта мысль давно уже вертится у меня в голове. А пока что женим Аскера. Очевидно, ему больше моего не терпится. А потом женюсь и я... (Вдруг) Хорошо, тетя, а ты о чем думаешь?

Джахан

Я? Ни о чем. Зачем мне думать?

Сулейман

Нет, тетя, довольно тебе быть вдовой. Давай подыщем и тебе какого-нибудь женишка. Он будет за это благословлять нас всю жизнь.

Джахан (сконфуженно)

Что ты, разве время мне выходить замуж?

Сулейман

А что? Не время? Ты еще слишком молода? Я думаю, что уже время. (К Вели) Вели, и ты приготовься. (Вели сконфуженно опускает голову) Ну, Аскер, о чем ты задумался?

Аскер

Итак, с завтрашнего дня — аршин мал алан!

Сулейман

И прекрасно. Пусть аллах исполнит твои мечты, а заодно и наши. Не так ли, тетя?

Джахан

Конечно, так. Твои несчастья на мою голову.

Сулейман

Не так ли, Вели?

Вели

Конечно, так, Сулейман ага.

Сулейман

А раз так, то идите сюда. (Собирает их вокруг себя и поет)

№ 4. Куплеты и танцы

Сулеймана, Джахан и Вели

Сулейман

Дам тебе я совет:

Действуй смелей, действуй смелей!

Ты невесту найди,

Только скорей, только скорей.

Так женись!

Вот тебе путь, вот тебе путь, вот тебе путь!

Но и нас

Ты не забудь, ты не забудь, ты не забудь!

Вместе

Так женись!

Вот тебе путь, вот тебе путь, вот тебе путь!

Но и нас

Ты не забудь, ты не забудь, ты не забудь!

(Танцуют)

Джахан

Я твердила давно:

Надо женить, надо женить!

Все мы радость с тобой

Будем делить, будем делить!

Так женись!

Вот тебе путь, вот тебе путь, вот тебе путь!

Но и нас

Ты не забудь, ты не забудь, ты не забудь!

Вместе

Так женись!

Вот тебе путь, вот тебе путь, вот тебе путь!

Но и нас

Ты не забудь, ты не забудь, ты не забудь!

(Танцуют)

Вели

Эх, с товаром иди

Ты по дворам, ты по дворам!

И невесту себе

Встретишь ты там, встретишь ты там.

И женись!

Вот тебе путь, вот тебе путь, вот тебе путь!

Но и нас

Ты не забудь, ты не забудь, ты не забудь!

Вместе

Так женись!

Вот тебе путь, вот тебе путь, вот тебе путь!

Но и нас

Ты не забудь, ты не забудь, ты не забудь!

((Танцуют)

ЗАНАВЕС

ДЕЙСТВИЕ ВТОРОЕ

Двор Султанбека. Гюльчохра, Ася и Телли заняты рукоделием.

Явление I

Гюльчохра, Ася, Телли

Гюльчохра (вышивая, поет)

№ 5. Ария Гюльчохры

Печаль безбрежнее моря,
Душа скорбит, в слезах тонет. } 2
Весь мир видит мое горе,
Весь мир вместе со мной стонет. } 2
За те вздохи, что так слезно
Звучат вечно над всем домом, } 2
Пускай гневно, пускай грозно
Меня небо сразит громом.
Горьким мыслям, что вдалеку рвутся,
Одно чудо помочь может... } 2
Моя слеза рекой льется,
Мою душу печаль гложет... } 2
А-а-а... О, приди!
А-а-а... Милый мой!
О, приди, милый мой,
Милый мой, приди!

Ася

Ах, Гюльчохра, твое пение нагоняет тоску.

Гюльчохра

Видно, тебе совсем не нравится мое пение?

Ася

Нет, очень нравится. Потому-то мне и тоскливо.

Гюльчохра

Разве вся наша жизнь — сплошная тоска?

Ася

Мне тоже так кажется, Гюльчохра.

Телли

Что вы, барышни, и чего вам тосковать? Не сегодня-завтра, бог даст, Султанбек выдаст вас замуж. Будете хозяйками, пойдут у вас детки и тогда тоску вашу как рукой снимет...

Гюльчохра

Ах, Телли, как нас выдадут замуж, то лучше бы и совсем не выдавали.

Телли

Что ты, милая ханум. Не гневи судьбу такими речами.

Гюльчохра

Я говорю правду. Мне противно. Как нас выдают замуж? Не знаешь за кого выходишь, кто тебе попадется в мужья, какой он: молодой, старый, плешивый, паршивый, может быть, изверг какой-нибудь, еще и бить будет.

Ася (удивленно)

Тогда как же? По-твоему вовсе не выходить замуж и всю жизнь проторчать дома, как мешок муки в углу?

Телли

Спаси аллах!

Гюльчохра

Я не говорю, что нужно навеки остаться дома. Но раньше, чем выходить замуж, надо видеть за кого идешь. Присмотреться, приглядеться, а потом выходить.

Ася (смеется)

Вот глупостей наговорила... жареную курицу и ту бы рассмешила. Кого ты, бедняжка, можешь увидеть среди этих стен, к кому ты собираешься присмотреться и приглядеться?

Гюльчохра

Ну, тогда лучше остаться дома.

Телли

Эх, о чем вы спорите. Только бы хозяин решился, наконец, выдать вас замуж, а там я побегу, погляжу на жениха, осматрю его со всех сторон, и дом, и его, и все, что в доме у него есть, а потом обо всем вам расскажу.

(Гюльчохра и Ася смеются)

Гюльчохра

По-твоему важно, чтобы ты видела наших женихов, а для нас самих это не нужно?

Телли

Нужно, барышня. Только раньше посмотрю я, а потом вы.

Ася

Хорошо, Телли. Пусть будет по-твоему. Лишь бы нас выдали замуж, а остальное — пустяки.

Гюльчохра

Нет, пока я не увижу жениха и не полюблю его, я замуж не выйду. А вы выходите, пожалуйста, с закрытыми глазами.

Телли

Ей богу, барышня, лучше до замужества не видеть жениха: если увидишь его раньше, пропадет весь интерес. А когда не видишь... (Поет)

№ 6. Песня Телли

Когда со мной нет тебя тут,
Твои глаза меня влекут,
Прекрасный лик светит мне твой,
Мой друг родной, друг мой родной.

Когда со мной нет тебя тут,
Мои мечты, как сад, цветут,
И освещает этот сад
Твой нежный взгляд, твой нежный взгляд.

Когда со мной нет тебя тут,
Твои уста меня зовут,
Твой голос слышен мне вокруг,
Мой милый друг, мой милый друг.

Да, когда не видишь сердце вырывается от любопытства. Тебя наряжают, украшают, потом сажают на фазтон, везут и кричат: „Алла, алла!“ У ног твоих режут барана. Потом тебя вносят в комнату и сажают за занавесью. Сердце тук, тук, тук, стучит... Ждешь и замираешь, ждешь и замираешь. Вдруг открывается дверь и входит

жених... (Открывается дверь. Входит Султанбек. Девушки, оборвав разговор, продолжают рукодельничать) Спаси бог от такого жениха.

Явление II

Те же и Султанбек

Султанбек (зевает)

Телли, тысячу раз я тебе говорил, чтобы ты укрывала меня, когда я ложусь отдыхать. Вот я заснул, не укрывшись и кажется, опять простудил поясницу. (Зевает) Ах, если бы жива была моя Сона... Нет, жить одному, это не сладко.

Гюльчохра

Отец, если бы ты предупредил нас, мы укрыли бы тебя.

Султанбек

Хорошо, хорошо. Идите в комнаты. А я пойду в город.

Стерегите дом хорошенько. Ну, подымайтесь. (Девушки уходят)

Явление III

Султанбек один

Султанбек

Нет, одиночество мне не идет на пользу. Вот уже пять лет как мне с каждым днем делается все хуже. На днях я был у доктора Мирза Гусейна, жаловался: тут — болит, там — колит. Говорит, женись. Но где найти подходящую жену? Молодую за меня не выдадут: лет мне очень много, а денег у меня очень мало. Да и не к лицу мне теперь шумная свадьба. Мне бы подошла какая-нибудь спеленькая вдовушка... Один мулла, три рубля денег и головка сахару: на этом бы и поладили. Жена стала бы по вечерам класть хну мне на усы, а утром смывать ее. Во время сна я бы не простуживал поясницу. Эх, о чем тут говорить... Пойду на базар, посмотрю, что там делается. (Уходит. За сценой слышится пение Аскера)

Аскер

№ 7. Песенка Аскера

Аршин мал алан!
Аршин мал алан!
Бафта!
Тафта!
Парча!
Хей!

(Аскер, в costume уличного торговца — аршин-малчи. На плечах у него тюк, а в руках аршин)

Явление IV

Аскер (один)

Аскер

Уже третий день я хожу по дворам и не встретил еще того, чего ищу. Чем кончится сегодняшняя день? О, судьба, помоги мне. (Поет)

Аршин мал алан!
Аршин мал алан!
Бафта, тафта, парча!

(Выходят Гюльчохра, Ася и Телли)

Явление V

Аскер, Гюльчохра, Ася, Телли

Телли

Аршин-малчи, иди сюда.

Девушки

№ 8. Хор девушек

Аршин-малчи, поскорей
Товар свой нам покажи,
Пред нами все разложи,
Чтоб было нам всем видней.
Ах, выбор здесь так хорош!
Шелк и парчу здесь найдешь,
Лишь подбери — и сошьешь
Яркий наряд!
Любим нарядами все мы блистать,
Любим в нарядах на свадьбе плясать!

Аскер

Ого! Да тут целый клад! Сразу трое. Посмотрим, что за товар? Красавицы, чего вы желаете: ситцу, шелку, бархат, тафту — все имею.

Гюльчохра

Развяжи тюк. Посмотрим, что есть хорошего у тебя.

Аскер

Сию минуту, барышня. (Раскрывает тюк)

Ася (в сторону)

Негодный, как он красив.

Аскер (упорно смотрит на Гюльчохру)

Посмотри товар, барышня, здесь все, что душе угодно. (В сторону) Премилая девица.

Телли

Ах, какая прелесть для юбки.

Ася

Фу, сказала! На что это годится.

Гюльчохра (Асье)

Тебе не нравится, а Телли пригодится.

Аскер

Правду изволишь говорить, барышня. (В сторону) Да она и умница! Сколько прикажете ей отмерить?

Гюльчохра

А почем аршин?

Аскер

Почти даром: двенадцать копеек, но для вас можно считать по десяти.

Гюльчохра

Такой ситец мы всегда берем по восьми копеек. По такой цене отрежь десять аршин.

Аскер

Ради вас можно. (Отмеряет) Один, два... (В сторону) Мне кажется, я нашел то, что искал... три, четыре... (В сторону) Ей-богу, она красавица... пять, шесть, семь... Кажется ее и назначила мне судьба. Восемь, девять... Видимо такая же добрая, как и красивая... Десять, одиннадцать, двенадцать...

Гюльчохра

Хватит, хватит...

Аскер

Ах, да... (Отрезает материю) Вот тут ровно десять аршин. (Передает товар Телли)

Ася

А для нас подходящего ничего нет?

Аскер

У меня-то? Все подходящее для вас есть, только не захватил с собой. В другой раз принесу. (Гюльчохра распахивается) Спасибо, барышня. Ручка у тебя легкая и счастливая.

Гюльчохра

Почему ты думаешь, что рука у меня счастливая?

Аскер

Сердце подсказывает. (В сторону) Да, это именно та, о какой я мечтал... Барышня, этот дом не Султанбека ли?

Гюльчохра

Да.

Аскер

Да будет он всегда полной чашей. А кто из вас дочь Султанбека?

Ася

Она.

Аскер

Да продлит аллах ее дни. (В сторону) Какой цветочек!

Ася

Гюльчохра, пойдем в комнату, а то придет дядя и рассердится.

Аскер

Спасибо. Будьте здоровы.

Гюльчохра (уходя)

И ты будь здоров!

(Девушки уходят)

Явление VI

Аскер один

Аскер

Такой девушки я не встречал и, должно быть, не встречу. Теперь, Аскер, скажи себе: «Вот моя судьба!» и женись на ней. Султанбек меня не знает, но он, наверное, слышал, что я богатый купец. Конечно, он отдаст за меня дочь. Но интересно, вышла бы она за меня, если бы я действительно был простым аршин-малчи. Не знаю, как она, но Султанбек ни за что бы не согласился...

ся... Ах, еще разик бы взглянуть на нее и перекинуться с ней хоть словечком... Ох, тянет меня что-то здесь остаться. А что если я спрячусь? Может быть она и выйдет. Стой, кажется сюда идут... (Прячется. Выходит Гюльчохра)

Явление VII

Гюльчохра одна. Аскер прячется за деревья.

Гюльчохра

Ася говорит правду: аршин-малчи красив, но предложи ей выйти за него замуж — она поднимет бурю и скажет: разве он мне пара... А по моему у аршин-малчи не плохое ремесло... это почти то же, что и купец... Если бы отец согласился, я вышла бы за него. Ведь я видела его, он не плешиный, не урод... И лицом мне понравился... В нем есть что-то благородное... А приодень его, он будет не хуже любого бека. (Мечтательно) Он сказал мне: «Ручка у тебя счастливая!» И смотрел на меня так, как будто, кроме меня никого не замечал. Ах, если бы еще раз увидеть его... Боже, что я говорю, может быть он женат и у него дети...

Аскер (выходя)

Прошу прощения, ханум...

Гюльчохра (испуганно)

Ах, как я испугалась!

Аскер

Не бойся, ханум... Я, кажется, забыл здесь аршин. (Держит аршин за спиной)

Гюльчохра

Если забыл, то он здесь где-нибудь. (Ищут)

Аскер

Не беспокойся. У меня дома есть еще аршин в запасе.

Гюльчохра (в сторону)

Он опять на меня так смотрит. Когда наши глаза встречаются, меня как молнией пронзает.

Аскер

Ай ханум, как бы я хотел, чтобы у Султанбека было двенадцать таких дочерей, как ты.

Гюльчохра

Это для чего?

Аскер

Тогда бы он одну дочь выдал за хана, другую за бека, третью за купца, четвертую за муллу, пятую за сеида и, наконец, последнюю за меня...

Гюльчохра

Ну и что же?

Аскер

Нет. За меня не выдаст. Он бек, а я — простой аршин-малчи. (Значительно) Да если он и согласится, то дочь не захочет.

Гюльчохра

Значит ты не женат?

Аскер

Абсолютно не женат. А дела мои, слава алла-ху, недурны. Имею кусок хлеба.

Гюльчохра

Но почему ты до сих пор не женился?

Аскер

Как я мог жениться? Я не женюсь на той, ко-го не видел. А из тех, кого мне довелось видеть, одна только пришла к мне по сердцу, но ее не выдадут за меня.

Гюльчохра

А разве она не захочет выйти за тебя?

Аскер

Наверное, не захочет. Она дочь бека.

Гюльчохра

А ты бы спросил ее. Откуда ты знаешь, что она не захочет?

Аскер

Твоя правда, ханум. Я и спрашиваю — ты пой-дешь за меня замуж?

Гюльчохра (удивленно)

Я?

Аскер

Да. А кто же? Ведь это ты и есть та самая девушка.

Гюльчохра

А я думала, что это совсем другая.

Аскер

Ну какая же может быть другая?

Гюльчохра

Неужели ты меня так сразу и полюбил с пер-вого взгляда.

Аскер

С самого первого! Глаза увидели — сердце по-любило. Как только на тебя посмотрел, так серд-це и начало трепетать!

Гюльчохра (в сторону)

Точно так, как и у меня.

№ 9. Дуэт Аскера и Гюльчокры

Аскер

Долго счастья я не знал,
День и ночь душой скорбя. } 2
Долго друга я искал,
Наконец, нашел тебя.
Долго друга я искал,
Наконец, нашел тебя!
Я люблю тебя, я люблю тебя,
Я люблю тебя, мой свет,
Без тебя мне жизни нет.

Гюльчохра

Я росла здесь, как цветок,
Одиноко, без любви,
Я росла здесь, как цветок,
Одиноко, без любви.
Но пришел ты, мой дружок,
И огонь зажег в крови.

Я люблю тебя, я люблю тебя,
Я люблю тебя, мой свет,
Без тебя мне жизни нет.
Я люблю тебя, я люблю тебя,
Я люблю тебя, мой свет,
Без тебя мне жизни нет.

Вместе

Будем помнить мы с тобой
Нашей встречи светлый час,
И никто, мой друг родной,
Разлучить не сможет нас.

Ах!
Я люблю тебя, мой свет,
Без тебя мне жизни нет.
Я люблю тебя, я люблю тебя,
Я люблю тебя, мой свет,
Без тебя мне жизни нет.

Аскер

Ханум, клянусь, я не достоин тебя.

Гюльчохра

Не знаю, но и ты пришел к мне по сердцу!

Аскер

Правду говорят, ханум, что сердце к сердцу
всегда дорогу найдет.

Гюльчохра

Не называй меня ханум. Меня зовут Гюль-чохра.

Аскер

Гюльчохра! А что сделать, Гюльчохра, чтобы
отец отдал тебя за меня?

Гюльчохра

Посватай меня. Выдаст отец — хорошо, не вы-даст — я за другого не пойду.

Аскер

Превосходно. Отец может выдать тебя на-сильно.

Гюльчохра

Я не пойду.

Аскер

Тебя похитят.

Гюльчохра

Я задуюсь.

Аскер

Спаси аллах! Может быть, еще найдется ка-кой-нибудь выход. Давай подумаем... Иди домой,
а то нас заметят, нехорошо будет. Досвиданья.

Гюльчохра

Досвиданья. Только знай, что мое слово
крепко. (Гюльчохра уходит)

Явление VIII

Аскер один

Аскер

Действительно, бывают сердца, созданные
друг для друга. Девушка меня полюбила. Она не
знает, что я богатый купец. А я нарочно ей об этом
не скажу, испытаю ее любовь. Прекрасно. Теперь

Асья

Отчего сидишь одна?

Телли

Одна?

Асья

Гюльчохра,

Телли

Гюльчохра,

Асья

Не скрывай!

Телли

Не скрывай!

Асья

Чем родная, ты больна?

Телли

Больна?

Вместе

Гюльчохра, отвечай!

Гюльчохра, не скрывай!

Гюльчохра, отвечай!

Гюльчохра, не скрывай!

Ты скажи нам, что с тобой?

Все открой,

Друг родной!

Ты скажи нам, что с тобой?

Все открой,

Друг родной!

Асья

Отчего ты так грустна?

Телли

Грустна?

Вместе

Гюльчохра, отвечай!

Гюльчохра, не скрывай!

Гюльчохра, отвечай!

Гюльчохра, не скрывай! (Все трое ухо-
дят)

Аскер

Вот, тетя, она живет здесь. Отдай ей этот
бархат и скажи, что прислал аршин-малчи. Если
спросят, кто ты, скажи, что тетка аршин-малчи.

Джахан

Поняла, поняла. (идет в дом)

Явление XII

Аскер один

Аскер

Ох! Чем дальше, тем больше разгорается лю-
бовь в душе. Сегодня же пошлю Сулеймана сва-
том... Наконец, я нашел то, что искал... Этот дом,
этот двор, эта дорога, эти деревья, эти цветы...
Все улыбается мне. (Поет)

я придумаю что-нибудь такое и пришло сюда
тетку (пустяк посмотрит, какую я выбрал неве-
сту. (Уходит. Входит Гюльчохра, смотрит по
сторонам, потом погружается в свои думы.)

Явление IX

Гюльчохра одна

Гюльчохра

Что я натворила, Что я наговорила чужому
мужчине. Стыд какой для девушки. Но откуда
он взялся? И красив, и говорит так сладко...
(Поет)

№ 10. Ария Гюльчокры

Родной мой, друг, любим ты мною,
Навек я твоя.

Родной мой, друг, любим ты мною,
Навек я твоя.

Огнем любви, лучем надежды
Зажег ты меня.

Огнем любви, лучем надежды
Зажег ты меня.

Родной мой, друг,
Родной мой, друг,

Родной мой, друг, любим ты мною,
Навек я твоя.

Ах!

Любимый мой, душой я верю,
Ты дан мне судьбой.

В сиянии дня, в мечтах и грезах
Всегда я с тобой.

Я с тобой,
Я с тобой.

Приди ко мне, бутон мой нежный,
Приди, друга любя,

Тоской полны душа и сердце, } 2
Нет сил ждать тебя.

Родной мой, друг,
Родной мой, друг,

Родной мой, друг, любим ты мною,
Навек я твоя.

Ах!

Явление X

Входят Асья и Телли

№ 11. Дуэт Асьи и Телли

Асья

Отчего ты так грустна?

Телли

Грустна?

Асья

Гюльчохра,

Телли

Гюльчохра,

Асья

Отвечай!

Телли

Отвечай!

№ 12. Песня Аскера

Я нашел судьбу свою,
Я нашел судьбу свою,
И от счастья я пою!
Золотистой полной чашей
Льётся радость в грудь мою.
Приди, мой дружок!
Приди, мой цветочек!
Полюбил я, ах, полюбил я,
Без тебя не в силах жить!
Полюбил я, ах, полюбил я,
Без тебя не в силах жить!
Полюбил я, ах, полюбил я,
Без тебя не в силах жить!
Полюбил я, ах, полюбил я,
Без тебя не в силах жить!
Молодец ты, Сулейман,
Молодец ты, Сулейман,
Ты хитрее, чем шайтан.
Не забуду, что тобою
Мне совет прекрасный дан!
Приди, мой дружок!
Приди, мой цветочек!
Полюбил я, ах, полюбил я,
Без тебя не в силах жить!
Полюбил я, ах, полюбил я,
Без тебя не в силах жить!

Аскер уходит. Султанбек возвращается домой

Явление XIII

Султанбек один

Султанбек

Все говорят то же, что и я. Только бы найти подходящую вдовушку. А там — один мулла, три рубля денег, головка сахара, и — делу конец. Но где я найду такую женщину?... (В пространство) Приди, о женщина, где ты...

(На крыльцо выходит Джахан)

Явление XIV

Султанбек и Джахан

Султанбек (изумленно)

Что это за изсечение?!... Нет. Это живая женщина и вышла из моего дома. Кажется, бог и в самом деле прислал ее мне. (Подходит к Джахану) Кто ты такая? Что ты делала в этом доме?

Джахан

Отвсидла тоггар девушкам.

Султанбек (в сторону)

Что она женщина — это несомненно, но не мешает взглянуть какова она собою. (Грозно к Джахану) Постой, постой, сестрица, может быть ты переодетый мужчина?

Джахан

Что ты, братец?

Султанбек

А ты хоть немного открой лицо, чтобы я мог убедиться. Так, так. Еще немного...

Джахан
(понежноту приоткрывает все лицо)

Ну что, я женщина или кто?

Султанбек

Да. (В сторону) Женщина и, именно такая какая мне нужна. (Ей) Как будто бы женщина. Теперь объясни, кто ты, чья ты и чем занимаешься?

Джахан

Я тетка аршин-малчи. Сама я тоже продаю кое-какие товары женщинам и девушкам.

Султанбек

Ну хорошо, а ты не сказала, чья ты жена?

Джахан

Я жена маклера Кербалай Насира. Может быть знаешь?

Султанбек (разочарованно)

Нет, не знаю. Я с маклерами-баклерами дел не имею. Значит муж твой маклерствует, а ты торгуешь?

Джахан

Да, мой муж был маклером...

Султанбек

Был маклером?! А теперь чем он занимается?

Джахан

А бог его знает чем... Вот уже двенадцать лет как он покойник.

Султанбек (радостно)

Значит, он умер? Значит ты вдова?

Джахан

Да, вдова.

Султанбек

Фу-у... Так бы и сказала. (откашливается и прихорашивается) Значит, муж твой уже двенадцать лет как умер и ты вдова? Прекрасно... Очень хорошо... Ну, теперь, что же нам делать?

Джахан (удивленно)

Как, что нам делать?

Султанбек

Нет... Я хотел сказать, что и моя жена вот уж пять лет, как умерла. А когда человек остается одиноким, он не знает, что ему делать. (В сторону) Попалась мне в руки, ни за что не выпущу. (Джахан хочет уйти, Султанбек бежит за ней) Постой, куда спешишь?

Джахан

Я тороплюсь, у меня есть дело.

Султанбек

Что может быть важнее нашего дела. Ты вдова и я вдовец... Давай поговорим по душам. Хорошо... Значит ты говоришь, что ты вдова?

Джахан

Я же сказала, что муж умер, уже тому двенадцать лет.

Султанбек

Но дело в том, что и я вдовец.

Джахан

На то воля аллаха. Не ты один пережил это.

Султанбек

Это я знаю. Так давай-ка мы одно дело устроим.

Джахан

Какое дело?

Султанбек

Такое дело, чтобы и ты перестала вдоветь и я не был больше вдовцом.

Джахан

Как же это устроить?

Султанбек

Очень просто. Один мулла, три рубля денег и головка сахара.

Джахан

Не понимаю, что ты говоришь.

Султанбек

Не понимаешь? Какая ты непонятливая — настоящая дильбиямез*. В таком случае, слушай меня, моя непонятливая. (Поет)

№ 13. Куплеты Султанбека

Я везде искал красоту, —
Будь моей, будь моей,
Дильбиямез!
Вдруг попалась мне находка, —
Будь моей, будь моей,
Дильбиямез!
Аман, аман, ой!
Мой цветочек, ой!
Свет очей,
Будь моей,
Дильбиямез!

Жизнь моя прошла в тумане, —
Будь моей, будь моей,
Дильбиямез!
Я стрелой твоею ранен, —
Будь моей, будь моей,
Дильбиямез!
Аман, аман, ой!
Спелый персик, ой!
Блеск лучей,
Будь моей,
Дильбиямез!

Мы с тобой свободны оба, —
Будь моей, будь моей,
Дильбиямез!
Буду верен я до гроба, —
Будь моей, будь моей,
Дильбиямез!
Аман, аман, ой!
Солнце жизни, ой!
Радость дней,
Будь моей,
Дильбиямез!

(Танцует. Входит Аскер)

* Дильбиямез — непонятливая

Явления XV

(Те же и Аскер)

Аскер

Ага. И тетка устроилась. (Подходит к увлеченному Султанбеку и кричит ему) Бек, бек, бек... (Султанбек испуганно оборачивается) Подожди, дай сказать хоть слово. Куда это гонитесь? Ты поешь о любви чужой женщине.

Султанбек

А ты кто? Тебе какое дело?

Аскер

Мне какое дело? Да, ведь это моя тетка!

Султанбек (удивленно)

Тетка? Значит, это ты аршин-малчи?

Аскер

Я.

Султанбек

Прекрасно. Послушай, неужели у тебя совсем нет совести?

Аскер

А что такое?

Султанбек

Как это что? Эту бедную женщину ты двенадцать лет держал взаперти и не выдавал замуж.

Аскер (усмехаясь)

Что делать — не нахожу хорошего человека.

Султанбек

Хороший человек — это я. Давай, породнимся. Я ведь тоже вдовец...

Аскер (в сторону)

Вот удобный случай. (Ему) Ты правду говоришь, бек, или шутишь?

Султанбек

Ты ровня мне, чтобы я с тобой шутил? Конечно, говорю правду.

Аскер

Хорошо, бек. Если я выдам за тебя тетку, ты что мне дашь взамен?

Султанбек

Что я могу тебе дать? Гордись тем, что можешь породниться с беком. А тетка твоя... будь спокоен, получишь полное удовольствие в моем доме. И я буду доволен тем, что совершу угодное богу дело. Что же еще тебе надо?

Аскер

Нет, бек, это меня не устраивает?

Султанбек

А что тебя устраивает?

Аскер

Знаешь, бек, если ты хочешь стать мне родней, то давай породнимся сразу двумя головами.

Султанбек

Как это двумя головами?

Аскер

Я выдам за тебя тетку, а ты за меня — дочь.

Султанбек (гневно)

Дурак! Как ты смелливаться говорить мне такие слова. (Берется за кинжал) Чтобы я, бек, свою дочь выдал за аршин-малчи! Провались ты вместе со своей теткой... Сумасшедший! Так тебе сейчас влеплю, что все зубы свои проглотишь. Уйди, чтоб не видел я тебя.

Аскер (спокойно)

Пойдем, тетя. (Уходя, в сторону) Он не выдал дочь за Аскера — аршин-малчи, так отдаст ее за Аскера — купца. (Уходит с Джахан)

Явление XVI

Султанбек один

Султанбек (вдогонку)

Проваливайте. (Хватается за кинжал и бежит за Аскером) Убью тебя, негодяй и сын негодяя...

ДЕЙСТВИЕ ТРЕТЬЕ

Комната в доме Султанбека

Явление I

Гюльчохра одна

Гюльчохра (поет)

№ 14. Ария Гюльчохры

День за днем я счастья жду,
Но счастья нет в душе моей!
Нет цветов в моем саду
И скрылся вдале мой соловей.
Нет цветов в моем саду
И скрылся вдале мой соловей.
Тихо, мрачно все вокруг,
Угас навеки солнца свет.
Тихо, мрачно все вокруг,
Угас навеки солнца свет.
Нет тебя, мой нежный друг,
А без тебя и жизни нет!..
Нет тебя, мой нежный друг,
А без тебя и жизни нет!..
Ах, больно, больно мне!
Где ты, милый мой!
Где ты, близкий мой!
Где ты, мой родной!
Нет тебя, мой нежный друг,
А без тебя и жизни нет!
Нет тебя, мой нежный друг,
А без тебя и жизни нет!
Приди!
Приди!
Приди!
Я жду!

(Входит Ася)

Явление II

Гюльчохра и Ася

Ася (подходит к Гюльчохре)

Гюльчохра. Скажи, ради аллаха, что с тобой? В последние дни ты такая печальная.

Нет, нет у меня счастья. Женщину как-будто само небо мне прислало... И такую, какую я искал. Вдовушка, в самом соку!.. Один мулла, три рубля денег, головка сахару и — все было бы кончено... Но явился откуда-то этот негодяй и все развалилось. (Поет)

Дивный образ мне явился, —
Будь моей, будь моей,
Дильбильмез!..
Без следа куда-то скрылся, —
Будь моей, будь моей,
Дильбильмез!..

(Уходит в дом)

ЗАНАВЕС

Гюльчохра

Я сама не знаю, что со мной. Кажется, я нездорова.

Ася

Но у нездоровой что-нибудь да болит, а у тебя ведь ничего не болит, слава аллаху?

Гюльчохра

Ася, что ты пристала со своими расспросами: болит-не болит! Оставь меня...

Ася

Нет, Гюльчохра, ты стала совсем другой. Все о чем-то думаешь, молчишь... Послушай, может быть ты влюбилась?

Гюльчохра

В кого это я могла влюбиться?

Ася

Ага, ты покраснела. О, ты в самом деле влюбилась. Но в кого? Кроме аршин-малчи к нам никто не приходил... Неужели ты влюблена в этого базарного шелопаю?

Гюльчохра

Почему же шелопаю?

Ася (Протяжно)

А, а, а... поняла... Ну, конечно, ты влюбилась в аршин-малчи... Послушай, разве это достойно тебя? Ты — дочь бека, дворянка, и вдруг влюбляешься в какого-то уличного торговца. И только потому, что у него немного смазливая физиономия. Уверю тебя, если бы он даже сверкал, как алмаз, я не обратила бы на него внимания... Кто я! И кто он!

Гюльчохра

Ах, я и сама не пойму себя. (Плачет)

Ася

Ты взрослая девушка. Выбрось эту дурь. Не пара тебе этот человек с базара. Уж если влюб-

ляться, то влюбляйся в достойного. И потом, девицам вообще неприлично влюбляться... Я такая же девушка, но разве я влюбляюсь. Не дай бог, если об этом узнает твой отец, он разрежет тебя на куски.

Гюльчохра

Пусть отец узнает и убьет меня. Тогда наступит конец моим мукам.

Ася

Не дури, не дури. Пойдем, я что-то скажу тебе. (Уводит Гюльчохру. Из других дверей входит Султанбек)

Явление III

Султанбек один

Султанбек

Совсем было попалась в мои лапы тетка этого негодяя, да сорвалась... А она была подходящей: вдова, в самом соку!.. Эх... мулла, три рубля денег, головка сахару и — конец был бы делу... Но что поделаешь, когда нет счастья... Наглец... Взамен тетки вдовы он требует мою красавицу — дочь. Будто я отрекся от дочери, чтобы выдать ее за базарного проходняка... Я — известный в городе человек, бек! Я не со всяким ханом стану кушать плов, чтобы не засалил зря своих усов, а тут какой-то аршин-малчи хочет стать моим зятем! На тетке его я бы женился... из сострадания к ней. Никто не осудил бы меня за это... Ах, эта женщина шла ко мне навстречу на своих собственных ногах. Но этот шайтан, этот сын шайтана все перевернул вверх дном... Пойду немного прилягу, что-то опять тебе поясню. (Уходит в свою комнату. Из другой двери выходит Телли)

Явление IV

Телли одна

Телли

Опять хозяин пошел отдыхать... Беда, как он надоел мне! Такого лакомку и бабника я еще не видела. Сейчас закричит: «Эй, Телли, иди укрой меня!». (Слышится голос Султанбека: «Эй Телли, иди укрой меня!») Чорта бы послать к тебе, а не Телли. (Голос Султанбека: «Телли») Иду, иду! (Уходит. Входит Ася)

Явление V

Ася одна

Ася

Сколько не уговариваю — ничего не выходит. Она, кажется, влюбилась не на шутку. Плачет, все плачет, слезы падают, как град! Жаль ее. И откуда взялся этот аршин-малчи? Другое дело, если бы это был сын бека или купца. (Смотрит в окно) Кто это к нам идет... Ах, какой красавчик! Вот видно сразу, что настоящий бек. Уж если влюбиться, то в такого... Интересно, зачем он сюда пожаловал? Идет, идет и прямо к нам. Пусть входит, не буду прятаться. (Стук. Ася открывает дверь. Входит Сулейман)

Явление VI

Ася и Сулейман

Сулейман

Султанбек дома?

Ася

Дома. Посидите. Я позову его. (Уходит)

Явление VII

Сулейман один

Сулейман

Наверное, это дочь Султанбека. Как хороша! Молодчина Аскер, у него есть вкус... Не зная, что у Султанбека такая красавица дочь. Не то сам бы посватался... Жаль, жаль. Чудесная девушка. Ах, как я промахнулся. На ней я сам должен был жениться, а пришел сватать ее за Аскера. (Задумывается) Эх, чорт побери, а что, если я сосватаю ее за себя? Нет, друзья так не делают. Аскер доверился мне, и он влюблен в нее. Надо быть верным другу. Авось, я тоже найду свое счастье... (Входит Султанбек)

Явление VIII

Султанбек и Сулейман

Султанбек

Ого! Сулейман! Какими судьбами, с какими вестями? Садись, рассказывай, где бывал, что видал?

Сулейман

Слава аллаху, бек. Все хорошо. Все благополучно.

Султанбек

Рассказывай, какие новости...

Сулейман

Знаешь, бек, мир так устроен, что человек без человека никак обойтись не может. Бывает так, что человека не знаешь, потом знакомишься, а потом даже и рождаешься с ним... Но важно не только породниться. Важно породниться с подходящими людьми, состоятельными, известными, почтенными. Вот к примеру, наш молодой купец Аскер...

Султанбек

Кто такой?

Сулейман

Ты его не знаешь, бек, но отца его, должно быть, помнишь. Покойный купец Мурсал был одним из достойнейших людей нашего горда.

Султанбек

Как же? Хорошо помню! Действительно, покойный был достойным человеком.

Сулейман

А Аскер, о котором идет речь, это его сын. Он, как и отец его, очень достойный и умный человек. К тому же, слава аллаху, он богат и дела у него сейчас блестящие.

Султанбек

Что же Аскер хочет?

Сулейман

Аскер хочет с тобой породниться.

Султанбек

Породниться? Но дочь у меня еще ребенок.

Сулейман

Не думаю, бек, чтобы она была ребенком...
Знай, бек, что Аскер — это редкий человек. Породниться с ним тебе во всех отношениях выгодно.

Султанбек

Пожалуй, ты прав, Сулейман... Купцов я предпочитаю. А то эти инженеры-минженеры, доктор-мохтор, адвокат-модоват, учитель-мучитель... Не нравятся они мне. Но ведь и Аскера я не видел. Знаю только, что отец его был хорошим человеком. Но иногда и у хороших отцов бывают плохие дети.

Сулейман

Нет, бек, Аскер прекрасный парень, умный, представительный! Можешь верить мне. Если бы он был плохим женихом, боже упаси, неужели я стал бы сватать за него твою дочь.

Султанбек

В таком случае, да благославит их аллах. Я согласен. В добрый час!

Сулейман (радостно)

Да будут они счастливы и сами и в детях своих! (Встают) В добрый час!

Султанбек

Теперь пойдём ко мне пить чай и продолжим наш приятный разговор. (Уходят. Входит Ася)

Явление IX

(Ася одна)

Ася

Красивей его в жизни не видала... Посмотрю-ка в щелку. (Смотрит в дверь) Ну и что-ж. Если Гюльчохра влюбилась в какого-то базарного торговца, почему мне не влюбиться в такого красавчика? Так влюблюсь, что ее за пояс заткну... Уф! Это верно: когда влюбляешься, такая сладостная тоска наполняет сердце... (Поет)

№ 15. Песня Ася

Милый мой, ах, милый мой,
На свою милую порой
Погляди ты хоть тайком!
Влюблена я всей душой!
На твою милую порой
Погляди ты хоть тайком!
Образ твой радость несет,
Он в моем сердце живет.
На свою милую порой
Погляди ты хоть тайком!
На свою милую порой
Погляди ты хоть тайком!
Милый мой, ах, милый мой!
На свою милую порой
Погляди ты хоть тайком!

№ 16. Танец Ася

(Уходит. Появляется Телли)

Явление X

Телли одна

Телли

Хорошо, что пришел гость и избавил меня от хозяина. А то-там укрой, тут прикрой, там натри, тут потри... уморил он меня... Вот уж такого сластену никогда не встречала. Ах, если бы нашелся хоть-какой нибудь человек, чтобы женился на мне и избавил от этих мучений... Но где, где же он? (Стучатся) Кто это? Может быть, бог и в самом деле послал мне этого человека?

(Открывает дверь. Входит Вели)

Явление XI

Телли и Вели

Вели

Это и есть дом Султанбека?

Телли

Да, а тебе что?

Вели

У вас должен быть гость.

Телли

Есть гость, а тебе что?

Вели

Почему ты такая сердитая?

Телли

Я не сердитая, а ты кто такой?

Вели

Я — никто! (В сторону) Девушка недурна. Верно, здешняя прислуга.

Телли

Что значит никто?

Вели

Скажи прежде, ты-то кто такая?

Телли

Я здешняя прислуга.

Вели

А я тамошний слуга.

Телли

Как тамошний?

Вели

Да тамошний, тамошний!

Телли

Кажется, он с ума сошел.

Вели

Почему я сошел с ума, моя козочка?

Телли

Я не козочка...

Вели

Для меня, красавица, ты именно козочка. Моя душа тебе „пешкеш“...* Моя газель... (Поет)

№ 17. Дуэт Вели и Телли

Вели

Я для себя сам господин
И ничего я не боюсь.
Справит Аскер свадьбу свою,
Я вслед за ним тоже женюсь.

Телли

Деньги есть?

Вели

Есть, есть?

Телли

Деньги есть?

Вели

Есть, есть!

Телли

Деньги есть, выйду я.

Вели

Выйдешь ты, знаю я.

Телли

Деньги будут, выйду я.

Вели

Выйдешь, выйдешь, знаю я.

Телли

Знай, выйду я лишь за того,
Кто подарит мне дом и сад.
Кто покорит сердце мое,
Кто деньги даст, кто сам богат!
Деньги есть?

Вели

Есть, есть!

Телли

Деньги есть?

Вели

Есть, есть!

Телли

Деньги есть, выйду я.

Вели

Выйдешь ты, знаю я.

Телли

Деньги будут, выйду я.

Вели

Выйдешь, выйдешь, знаю я.

Вместе

Сами себе мы господа
И нам недолго счастья ждать.
Справит Аскер свадьбу свою,
Сможем и мы свадьбу сыграть.

Телли

Деньги есть?

Вели

Есть, есть!

* Пешкеш — подарок.

Телли

Деньги есть?

Вели

Есть, есть!

Телли

Деньги есть, выйду я.

Вели

Выйдешь ты, знаю я.

Телли

Деньги будут, выйду я.

Вели

Выйдешь, выйдешь, знаю я.

(Танцуют)

Телли

Ну, говори скорей, чего тебе нужно!

Вели

Тебя мне нужно. Вот что.

Телли

Вот так-так!

Вели

Свет очей моих, иди скажи вашему гостю, что пришел за ним один красавец. Иди, газель моя, иди, моя козочка... (Телли уходит)

Явление XII

Вели один

Вели

Хороша девушка. Пусть хозяин женится на дочери бека, а я на ней. Свадьбу устроим в один день. (Потирает руки. Входит Султанбек и Сулейман. Вели вскакивает и почтительно вытягивается)

Явление XIII

Вели, Султанбек и Сулейман

Сулейман

Это ты, Вели? Ты за мной? Знаю, знаю, зачем ты тут. Ну идем... До свиданья, бек.

Султанбек

До свиданья. Будь здоров.

(Сулейман и Вели уходят)

Явление XIV

Султанбек один

Султанбек

Эй, Телли, позови сюда Гюльчохру и Асю. Сообщу Гюльчохре хорошую новость?... Что-то она на это скажет? Эх, были и мы молоды!.. А теперь... Вот так устроен мир.

(Входят Ася, Гюльчохра и Телли)

Явление XV

Султанбек, Гюльчохра, Ася и Телли

Султанбек

Садитесь. Гюльчохра, что ты такая скучная? Не захворала ли?

Гюльчохра

Нет, отец, я здорова.

Султанбек

Ну и прекрасно. Знаешь, дочка, какая у меня новость есть для тебя!

Гюльчохра

Откуда мне знать, отец?

Султанбек

Если не знаешь, тогда узнай: я тебя выдаю замуж!

Ася (в сторону)

Жаль, жених улетел от меня.

Гюльчохра

Отец, время ли мне выходить замуж?

Султанбек

Даже очень, ты не ребенок. Все понимаешь. Я тебя выдаю за молодого богатого купца!

Гюльчохра

Не сердись, отец. Я не хочу замуж.

Султанбек (мягко)

Не дури. Я дал слово свату.

Ася (радостно, в сторону)

Слава богу, это был только сват.

Гюльчохра

Нет, отец, я не хочу выходить замуж.

Султанбек

Ну-ну, не упрямься. Знаю, что в душе ты рада-радехонька!

Гюльчохра

Отец, я и впрямь не хочу замуж. Убей меня, только не выдавай.

Султанбек

Ты что? Серьезно? Что за глупости! Как это не хочешь замуж?! Что ты желаешь навеки остаться в девках?

Гюльчохра (плачет)

Я не выйду замуж.

Султанбек (кричит)

Нечего привередничать. Как ты смеешь! Раз отец выдает тебя замуж, значит и толковать нечего.

Ася

Конечно, Гюльчохра, ты должна слушаться отца. Раз тебя выдают, ты должна выходить.

Гюльчохра

Пусть отец убьет меня, но не выдает замуж.

Ася

Кто это тебе позволит рассуждать?

Султанбек

Я тебе говорю: не дури! Я тебя выдаю за такого человека, какого на всем свете не сыщешь. А ты еще раздумываешь!

Гюльчохра

Ты выдашь за него Асю, а я останусь дома.

Султанбек

Что за глупости! Если бы сватали Асю, я бы выдал её, сватают тебя, значит ты и должна выходить.

Ася

Конечно.

Гюльчохра

Я не хочу замуж.

Султанбек (сердито)

Не твое это дело. Да, как ты смеешь противиться, если отец приказывает! Если будешь еще артачиться, я тебя за уши пригвозжу к стене. (Гюльчохра плачет. Султанбек, расстроенный, ходит по комнате. Ласково) Доченька, ты не думай, что я тебя выдаю за плохого человека. Ты выйдешь за красивого молодца, настоящего сына падишаха! Он молод, богат... Ты у меня единственная. Разве захочу я твоего несчастья. (Целует ее) Не дури и слушай старика отца.

Гюльчохра (плача)

Право, я не хочу замуж. Не принуждай меня.

Султанбек

Не упрямься, послушай отца. Если не будешь послушной, аллах не даст тебе счастья... Я дал слово, а мое слово твердо! Бог даст, не сегодня-завтра устроим обручение и сыграем свадьбу. Будешь жить у мужа, он хороший, богатый, дома у вас всегда будет достаток, пойдут у вас детки. А я на старости лет успокоюсь и отдохну. Ты слушай меня.

Гюльчохра

Отец, если тебе уж так хочется выдать меня замуж, то отдай меня за того, за кого я сама хочу. (Ася и Телли ужасаются)

Султанбек (удивленно)

А кто это такой, за кого ты сама хочешь? Ну, расскажи!

Гюльчохра (поет)

№ 18. Песня Гюльчокры

Слышу часто голос ясный:
Аршин мал алан!..
Образ светлый и прекрасный
Вижу я!
Я забыть тебя не в силах —
Аршин мал алан!..
Я люблю тебя, мой милый,
Лишь тебя!
Слышу часто голос ясный:
Аршин мал алан!..
Образ светлый и прекрасный
Вижу я!

Султанбек (разгневанно)

Что это еще за аршин мал алан. (в сторону) Неужели это тот аршин-малчи с теткой?

Гюльчохра

Только за него я выйду.

Султанбек (кричит)

Что ты говоришь, дура! Ты хочешь выйти за уличного шелопаю. Ты с ума сошла. Клянусь аллахом, я тебе сейчас так влеплю, что все зубы свои проглотишь! Да, хороши дела! Пах-пах! Дочь Султанбека влюбилась в какого-то проходимца. Теперь я понял, почему ты не хочешь выходить замуж. Но, клянусь могилкой отца, я тебе устрою такую свадьбу, что ты только раз вздохнуть и успеешь. Ты хочешь обесчестить меня! Как ты смела смотреть на аршин-малчи? Пусть он попробует попасться мне на глаза. Я так расправлюсь с ним что и праха от него не останется! Не забудь, что я Султанбек. Я не могу снести бесчестия. Убью... И тебя убью... и его убью!

Гюльчохра (плача)

Отец, убей, убей скорей, избавь меня...

Султанбек

(еще больше повышая голос)

И убью. Пусть никогда мне не носить этой пахи, если ты еще раз заикнешься об аршин-малчи — разрежу тебя на мелкие куски. Ах, что за пазор, что за срам... Моя дочь влюбилась в какого-то уличного горлодера. (Топает ногой) Вон сейчас же отсюда!.. Прочь с моих глаз!.. Вон отсюда, бесчестная! (Гюльчохра рыдая уходит)

Явление XVI

Султанбек, Ася и Телли

Султанбек угрюмо ходит по комнате

Султанбек (обращаясь к девушкам)

Когда сюда приходил этот аршин-малчи?

Ася (испуганно)

Ей богу, не знаю.

Султанбек (кричит)

Как не знаешь? Вы надуете меня. Вон отсюда. (Девушки убегают)

Явление XVII

Султанбек (один)

Султанбек

Вот история... Какая-то собака приходит ко мне во двор и дочка моя в нее влюбляется... Позор! Теперь я понимаю, почему он взамен тетки требовал от меня дочь. Да провались он в ад со своей теткой! Девочка с ума сошла. Нужно поскорее её выдать замуж, а то дело обернется плохо. Надо повидать Сулеймана и пусть Аскер силой увезет ее. Я вижу, что добром она не пойдет, а я могу всплыть и, пожалуй, в самом деле убью ее... (Зовет) Ася, Телли! (Испуганные девушки показываются в дверях) Идите сюда.

Явление XVIII

Султанбек, Ася и Телли

Султанбек

Я пойду в город, а вы постарайтесь образумить эту дуру, иначе, клянусь аллахом, я всех вас на куски разрежу! (Султанбек уходит)

Явление XIX

Ася и Телли

Ася (сердито)

А мы, бедные, чем виноваты, что Гюльчохра влюбилась в какого-то аршин-малчи. Ступай позови ее сюда. (Телли уходит)

Явление XX

Ася. Потом Гюльчохра и Телли

Ася

Откуда у нее взялась такая смелость! Сказать отцу, что влюблена в аршин-малчи! Совсем с ума сошла. (Входит Гюльчохра и Телли. Гюльчохра в изнеможении падает в кресло)

№ 19. Трио. Ася, Телли и Гюльчохра

Ася и Телли

О, не тоскуй ты без конца!
Родная, пожалей отца!
Родная, пожалей отца!

Гюльчохра

Аршин мал алан,
Аршин мал алан!
Не унять вам боль мою!
Ах, влюбилась я,
Истомилась я,
Не унять вам боль мою!
Кто меня поймет,
Кто от мук спасет?
И от злых обид
Кто меня сохранит?
Как несчастна я!
Как страдаю я!
Кто спасет от этих мук?
Кто спасет?

Ася и Телли

О, не тоскуй ты без конца!
Родная, пожалей отца!
Родная, пожалей отца, отца!

Гюльчохра

Кто спасет меня?

ЗАНАВЕС

Сулейман

Да, он очень хитрый, и не представляю от кого он всего этого набрался?

Аскер

Как от кого? Разве не ты придумал все это? Вот и тетя подтвердит.

Джахан

Конечно, все это хитрости Сулеймана.

Султанбек

Вот так Сулейман, я тебя таким не знал. Ах, ты... Откуда, все-таки, ты этого набрался?

Сулейман (*горделиво*)

Из собственной головы.

Султанбек

Да благословит аллах твою голову.

Сулейман (*обращает внимание на Гюльчохру*)

Позвольте, это Гюльчохра?

Аскер

Да, а что?

Сулейман

Та девушка, что я видел у тебя, бек, совсем на нее не похожа.

Султанбек

Наверное, ты видел Асю.

Сулейман

А кто такая Ася?

Султанбек

Моя племянница.

Сулейман (*радостно*)

Да? Но тогда почему я остался ни с чем?... И мне надо бы сыграть свадьбу.

Султанбек

Ты правду говоришь?

Сулейман

Конечно.

Султанбек

Ну и хорошо. По рукам. (*Подает Сулейману руку*)

Сулейман (*в сторону*)

Вот мне награда за честность.

(*Входят Ася, Телли и Вели*)

Явление IX

Те же, Ася, Телли и Вели

Султанбек

Вот и они. Поди сюда, Ася... Если я тебя выдам замуж за этого молодца, ты как, согласна?

Ася (*конфузливо*)

Согласна.

Султанбек

Молодчина. Ты оказалась сообразительнее Гюльчохры... Прекрасно... Все очень хорошо! (*Вели и Телли переглаживаются. Вели вздыхает*)

Султанбек

Эй, слушай. Что за вздохи? Что у тебя там за горе?

Аскер

Понятно. Ты отдал за меня Гюльчохру, за Сулеймана Асю, на тетке сам женишься. Выдай же за него Телли.

Сулейман (*к Вели*)

А, Вели, не даром я говорил тебе: приготовься!

Султанбек

Эй, Телли, иди сюда... Ты согласна выйти за Вели?

Телли (*не задумываясь*)

Согласна.

Султанбек (*к Вели*)

А ты, Вели, хочешь жениться на ней?

Вели (*конфузится, и затем сразу*)

Я? Еще как!

Султанбек

И прекрасно. Послушайте, а когда мы начнем нашу свадьбу? Давайте-ка, сейчас и начнем!

№ 21. Танец

КОНЕЦ

31-

AP $\frac{1958}{881}$